

**T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**ORTAOKUL 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
ELEŞTİREL DÜŞÜNME EĞİLİMLERİ İLE POLİTİK
OKURYAZARLIK BECERİLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİ**

Gonca AKÇAY

Zonguldak 2023

**T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**ORTAOKUL 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
ELEŞTİREL DÜŞÜNME EĞİLİMLERİ İLE POLİTİK
OKURYAZARLIK BECERİLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİ**

**Hazırlayan
Gonca AKÇAY**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Barış KAYA**

Zonguldak 2023

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda ve basımda enstitü tez yazım ve basım yönergesine uygun davranıldığını taahhüt ederim.

Gonca AKÇAY

16.03.2023

T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türkçe ve Sosyal Anabilim Dalında 186282125006 numaralı Gonca AKÇAY'ın hazırladığı **“Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri İle Politik Okuryazarlık Becerileri Arasındaki İlişki”** başlıklı YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 19/01/2023 Perşembe günü saat 11.00'de yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezinin onayına OY ÇOKLUĞUYLA / OY BİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

Prof. Dr. Cemil Cahit YEŞİLBURSA
Başkan

Doç. Dr. Barış KAYA
(Tez Danışmanı)
Üye

Doç. Dr. Oğuzhan KARADENİZ
Üye

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 20...

Doç. Dr. Yücel NAMAL
Enstitü Müdürü

ÖZET

Kurum : ZBEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Başlığı : Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri ile Politik Okuryazarlık Becerileri Arasındaki İlişki

Tez Yazarı : Gonca AKÇAY

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Barış KAYA

Türü, Yılı : Yüksek Lisans, 2023

Sayfa Adedi : 98

21. yüzyıl dünyasında, olaylara eleştirel bakış açısıyla yaklaşp sorumluluk alabilen, sorunları çözüme ulaştıran, demokratik tutumlara sahip vatandaşların yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Bu nedenle öğrencilerin düşünme becerilerinin geliştirilmesi önem kazanmıştır. Özellikle sosyal bilgiler dersinin etkin vatandaş yetiştirmedeki önemi düşünüldüğünde öğrencilerin eleştirel düşünme ve politik okuryazarlık becerilerine sahip olmaları beklenmektedir. Bu çalışmada ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ve politik okuryazarlık düzeylerini belirlemek ve aralarındaki ilişki düzeyini tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırmada nicel yaklaşıma dayalı ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Örneklem seçiminde olasılığa dayalı örnekleme türlerinden basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2021-2022 eğitim- öğretim yılı bahar döneminde Zonguldak Ereğli ilçesinde MEB'e bağlı 10 farklı ortaokulun 7. sınıf kademesinde öğrenim gören 710 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada Kişisel Bilgi Formu, Kılıç ve Şen (2014) tarafından Türkçe' ye uyarlanan ve ilköğretimde kullanabilmek amacıyla Koçoğlu (2017) tarafından ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması yeniden yapılan Eleştirel Düşünme Eğilim Ölçeği (EDEÖ) ile Aslan (2019) tarafından geliştirilen Politik Okuryazarlık Ölçeği (POÖ) kullanılmıştır. Ölçeklerden elde edilen veriler SPSS 23.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde; ilişkisiz örneklem t testi, korelasyon (r), tek yönlü varyans analizi (ANOVA), çoklu regresyon, post-hoc Dunnett C kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre, ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık ve eleştirel düşünme eğilimlerinin yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin POÖ ve EDEÖ toplam puanlarının anne ve baba eğitim düzeyi ve kitap bitirme sıklığı değişkenlerine göre farklılaştığı belirlenmiştir. Öğrencilerin POÖ toplam

puanları ile EDEÖ toplam puanı arasında pozitif yönde, orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Etkin Vatandaşlık, Eleştirel Düşünme Eğilimi, Politik Okuryazarlık.

ABSTRACT

Institution : ZBEU, Institute of Sociences, Department of Turkish and Social Sciences Education
Thesis Title : The Relationship Between Critical Thinking Tendencies and Political Literacy Skills of Secondary School 7th Grade Students
Thesis Author : Gonca AKÇAY
Thesis Adviser : Assoc. Prof. Dr. Barış KAYA
Type, Year : MSc. Thesis, 2023
Number of Pages : 98

Raising individuals capable of taking responsibility, approaching events critically, solving problems, and having democratic attitudes is important in the 21st century. Students are expected to possess critical thinking and political literacy abilities given the significance of social studies especially in developing active citizens. In this study, it was aimed to determine the critical thinking dispositions and political literacy levels of 7th grade students and determine the level of relationship between them. Relational survey method based on quantitative approach was used. Simple random sampling method, one of the probability-based sampling types, was used. Research sample consists of 710 7th grade students studying at 10 different state secondary schools in Ereğli-Zonguldak in 2021-2022 academic year. “Critical Thinking Tendency Scale” (CTTS), adapted to Turkish by Kılıç and Şen (2014) and the validity and reliability study of the scale was reworked by Koçoğlu (2017) in order to use it in primary education, and “Political Literacy Scale” (PLS) developed by Aslan (2019) were used in the research. The data obtained from the scales were analyzed using SPSS 23.0 package program. Unrelated sample t-test, correlation (r), one-way analysis of variance (ANOVA), multiple regression and post-hoc Dunnett C were used to analyze data. Findings revealed that students had high levels of political literacy and critical thinking dispositions. It was found that the variables of parents’ education level and frequency of book completion affect the students’ PLS and CTTS total scores differently. The students’ total PLS and CTTS scores were shown to be positively and moderately significantly correlated.

Keywords: Social Studies, Active Citizenship, Critical Thinking Tendency, Political Literacy.

ÖN SÖZ

Günümüz hızlı değişim ve gelişim dünyasına ayak uydurabilecek bireyleri yetiştirmede vatandaşlık eğitimi her geçen gün önemini artırmaktadır. Devletler bireylerin etkin, sorumlu ve bilinçli vatandaşların yetiştirilmesini hedeflemektedir. 21. yüzyıl dünyasında, ülkeler eğitim programlarında düzenlemeler yaparak bireyleri dünyada yaşanan sorunlara duyarlı, sorumluluk alan, yönetimde söz sahibi olan, etkin katılımını sağlayacak şekilde, olaylara eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşp sorunları çözüme ulaştıran vatandaşlar yetiştirmeyi hedeflemektedir. Hızla değişen toplumsal ve politik olaylar karşısında eğitim programları da bilginin nasıl yaratıldığı, gerçeklik ve güvenilirliğini ayırt etmeyi, bilgiler arasında neden-sonuç ilişkisi bulmayı öğrencilere öğreterek eleştirel düşünme öğretimiyle öğrencilerin çok yönlü bakış açısını sağlanmayı amaçlamaktadır.

Vatandaşlık eğitiminin temeli olan politik okuryazarlık becerisine sahip eleştirel düşünme öğretimiyle çok yönlü bakış açısını kazanmış etkin bireyler yetiştirildiği zaman, bireyler topumu olumlu yönde geliştirecektir. Bu sebeple eleştirel düşünme ve politik okuryazarlık becerisine sahip bireyler yetiştirmek büyük önem taşımaktadır.

Araştırmamın her aşamasında bilgi ve tecrübelerine başvurduğum değerli danışman hocam Doç. Dr. Barış KAYA'ya gösterdiği destek ve ilgisi için sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Akademik eğitim ve tez çalışma sürecinde değerli görüş ve yardımlarını esirgemeyen, desteğini her zaman hissettiğim kıymetli hocam Doç. Dr. Oğuzhan KARADENİZ'e saygı ve şükranlarımı sunarım. Tez savunmamda yer alarak görüşleri ile çalışmama katkı sağlayan kıymetli hocam Prof. Dr. Cemil Cahit YEŞİLBURSA'ya teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmanın uygulama sürecinde; ölçek uygulamasına gönüllü olarak katılan değerli öğrenci ve ailelerine, uygulamaların yapılmasında yardımcı olan okul yönetici ve öğretmenlerine teşekkürü bir borç bilirim.

Üniversite zamanından beri her zaman olduğu gibi bu süreçte de manevi desteğini benden esirgemeyip sevgi ve ilgisiyle yanımda olan beni bu konuda

sürekli motive eden, kıymetli dostum Solmaz YURDAKUL’a sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak, bu günlere ulaşmamda büyük emekleri olan maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, kendilerine ne kadar teşekkür etsem de haklarını sonsuza kadar ödeyemeyeceğim, kıymetli annem Nuray AKÇAY ile babam Hadi AKÇAY’a sonsuz minnet ve teşekkürlerimi sunarım. İyi ki varsınız...

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖN SÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSESİ.....	xiii
GİRİŞ	1
1.GENEL BİLGİLER.....	2
1.1. Problem Durumu	2
1.1.1. Problem Cümlesi	4
1.1.2. Alt Problemler	4
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.5. Araştırmanın Varsayımları	6
1.6. Tanımlar	6
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. Eleştirel Düşünme	8
2.1.1. Eleştirel Düşünme.....	8
2.1.2. Eleştirel Düşünme Becerisi	9
2.1.3. Eleştirel Düşünen Bireyin Özellikleri.....	10
2.1.4. Eleştirel Düşünme Eğilimi ve Önemi	13
2.1.5. Eleştirel Düşünme ve Sosyal Bilgiler	15
2.2. Politik Okuryazarlık	17
2.2.1. Politik Okuryazarlık	17
2.2.2. Politik Okuryazarlık Kavramının Ortaya Çıkışı	19
2.2.3. Politik Okuryazarlığın Önemi	21
2.2.4. Politik Okuryazarlık ve Sosyal Bilgiler	23
2.3. İlgili Araştırmalar	25
2.3.1. Eleştirel Düşünme ile ilgili Yapılan Araştırmalar	25
2.3.2. Politik Okuryazarlık ile ilgili Yapılan Araştırmalar	32
3.YÖNTEM.....	39

3.1. Araştırma Modeli	39
3.2. Çalışma Grubu.....	39
3.3. Veri Toplama Araçları.....	42
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	43
3.3.2. Eleştirel Düşünme Eğilim Ölçeği	43
3.3.3. Politik Okuryazarlık Ölçeği	43
3.4. Veri Toplama Süreci	44
3.5. Verilerin Analizi.....	44
4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	48
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları.....	48
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları.....	49
4.2.1. Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Politik Okuryazarlık Ölçeğinden Aldıkları Puanlara Ait Bulgular	49
4.2.2. Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeyine Göre Politik Okuryazarlık Ölçeğinden Aldıkları puanlara Ait Bulgular.....	50
4.2.3. Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Politik Okuryazarlık Ölçeğinden Aldıkları puanlara Ait Bulgular.....	52
4.2.4. Öğrencilerin Ülke Gündemini En Çok Nereden Takip Ettiklerine Göre Politik Okuryazarlık Ölçeğinden Aldıkları puanlara Ait Bulgular	53
4.2.5. Öğrencilerin Kitap Bitirme Sıklığına Göre Politik Okuryazarlık Ölçeğinden Aldıkları puanlara Ait Bulgular.....	56
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları	58
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları.....	59
4.4.1. Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Puanlara Ait Bulgular	59
4.4.2. Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeyine Göre Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Puanlara Ait Bulgular	60
4.4.3. Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Puanlara Ait Bulgular	61
4.4.4. Öğrencilerin Ülke Gündemini En Çok Nereden Takip Ettiklerine Göre Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları puanlara Ait Bulgular	62

4.4.5. Öğrencilerin Kitap Bitirme Sıklığına Göre Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları puanlara Ait Bulgular.....	63
4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları.....	65
4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları.....	66
SONUÇ.....	68
KAYNAKÇA.....	77
EKLER.....	88
Ek 1: Kişisel Bilgi Formu.....	88
Ek 2: Eleştirel Düşünme Eğilim Ölçeği	89
Ek 3: Politik Okuryazarlık Ölçeği	90
Ek 4: Ölçek Kullanım İzinleri	91
Ek 5: Veli Onam Formu	93
Ek 6: İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni	94
Ek 7: Etik Kurulu Tez Konusu Kararı.....	96
Ek 8: Etik Kurulu Kararı	97
ÖZ GEÇMİŞ.....	98

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1: Araştırmada Yer Alan Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Ortaokullara Göre Dağılımları	40
Tablo 3.2: Araştırmada Yer Alan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	41
Tablo 3.3: Araştırmada Yer Alan Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı	41
Tablo 3.4: Araştırmada Yer Alan Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı	41
Tablo 3.5: Araştırmada Yer Alan Öğrencilerin Gündemi En Çok Nereden Takip Ettiklerine Göre Dağılımları	42
Tablo 3.6: Araştırmada Yer Alan Öğrencilerin Gündemi Kitap Bitirme Sıklıklarına Göre Dağılımları	42
Tablo 4.1: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin POÖ Puanları Betimsel İstatistikleri	48
Tablo 4.2: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin POÖ Puanlarının Cinsiyetlerine Göre İlişkisiz Örneklem t-Testi Sonuçları	50
Tablo 4.3: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin POÖ Puanlarının Anne Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları	51
Tablo 4.4: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin POÖ Puanlarının Baba Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları	52
Tablo 4.5: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin POÖ Puanlarının Ülke Gündemini En Çok Nereden Takip Ettiklerine Göre ANOVA Sonuçları.....	54
Tablo 4.6: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin POÖ Puanlarının Kitap Bitirme Sıklığına Göre ANOVA Sonuçları	56
Tablo 4.7: Çalışmaya Katılan Öğrencilerin EDEÖ Puanları Betimsel İstatistikleri	58
Tablo 4.8: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin EDEÖ Puanlarının Cinsiyetlerine Göre İlişkisiz Örneklem t-Testi Sonuçları	59
Tablo 4.9: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin EDEÖ Puanlarının Anne Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları	60
Tablo 4.10: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin EDEÖ Puanlarının Baba Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları	61
Tablo 4.11: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin EDEÖ Puanlarının Ülke Gündemini En Çok Nereden Takip Ettiklerine Göre ANOVA Sonuçları.....	63
Tablo 4.12: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin EDEÖ Puanlarının Kitap Bitirme Sıklığına Göre ANOVA Sonuçları	64
Tablo 4.13: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Eğilimleri ile Politik Okuryazarlıkları Arasındaki Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları	65
Tablo 4.14: Araştırmaya Katılan Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin Politik Okuryazarlıklarını Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	67

KISALTMALAR LİSESİ

Akt	: Aktaran
ANOVA	: Varyans Analizi
Çev	: Çeviren
Ed	: Editör
EDEÖ	: Eleştirel Düşünme Eğilim Ölçeği
f	: Frekans
F	: F değeri (Varyans)
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
n	: Örneklem Büyüklüğü
p	: Anlamlılık Düzeyi
POÖ	: Politik Okuryazarlık Ölçeği
s	: Sayfa
sd	: Serbestlik Derecesi
SPSS	: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı
ss	: Standart Sapma
t	: T-Değeri (t-testi değeri)
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
%	: Yüzde
$\bar{X}$	: Aritmetik Ortalama

GİRİŞ

Günümüz dünyasında, olaylara eleştirel bakış açısıyla yaklaşp sorumluluk alabilen, sorunları çözüme ulaştıran, demokratik tutumlara sahip vatandaşların yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Bu noktada vatandaşlık eğitimi ile bilgi, beceri, değer ve tutumları bireye kazandırarak bireylerin milli değerlere sahip etkin vatandaş olarak demokrasiye ve hoşgörüyeye önem vermesi beklenmektedir. Bununla birlikte bilinçli, demokratik ve etkin vatandaşlık anlayışı ortaya çıkmıştır. Vatandaşlık eğitimine bakıldığında etkin ve bilinçli vatandaş yetiştirmenin vatandaşlık eğitimi içerisindeki önemini göstermektedir.

Vatandaşlık eğitimi kapsamında bireylerin eleştirel düşünen politik okuryazar bir birey olmaları beklenir. Politik okuryazar olan bir bireyi ayrıca eleştirel düşünme becerisine sahip bir birey de yapmaktadır. Diğer bir ifadeyle politik okuryazarlık ve eleştirel düşünme becerileri birbirlerini olumlu yönde etkileyebilmektedir. Vatandaşlık eğitimine bakıldığında bireyler politik okuryazarlığa sahip eleştirel düşünme yoluyla toplumsal değişimi sağlayabilmektedir. Bu bakımdan eleştirel düşünme ve politik okuryazarlık becerisi vatandaşlık eğitimi içerisinde önem taşımaktadır. Bu amaç doğrultusunda yapılan araştırma ile 7. sınıf ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile politik okuryazarlık becerilerinin incelenmesi alanyazına katkı sağlayacaktır.

1.GENEL BİLGİLER

Araştırmanın bu bölümünde sırasıyla problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıklar, varsayımlar ve tanımlar üzerinde durulmuştur.

1.1. Problem Durumu

21. yüzyıl, hızlı gelişim ve değişimlerin yaşandığı bir çağ olmaktadır. Gelişen ve değişen dünya düzeninde özellikle teknolojinin gelişmesi ile birlikte, pek çok yenilikler meydana gelmiştir. Bu değişim ve dönüşümler birey, devlet ve toplum arasındaki ilişkilere de yansiyarak vatandaşlık kavramına yeni anlamlar yüklemeye başlamıştır. Yüklenen yeni anlamlarla demokratik ve etkin vatandaşlık ortaya çıkmıştır. Demokratik gelişimin gerçekleşmesine ilişkin bireylerin ulusal değerler ile evrensel değerlere bağlı olarak bilinçli etkin vatandaşlar yetiştirilmesi beklenmektedir. Bilinçli vatandaşlar için bireylerin dünyada yaşanan sorunlara duyarlı, olaylar karşısında eleştirel bakış açısıyla yaklaşabilen, haklarını hem bilen hem de kullanabilen etkin vatandaş olmaları gerekmektedir.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, bireyin söz konusu olay ve sorunlara duyarlı hale gelmesi için eğitim programlarını yeniden düzenleyerek güncellemektedir. Eğitim alanında yapılan bu düzenlemelerin amacı; farkındalık geliştirmiş, dünyada yaşanan sorunlara duyarlı davranan ve bunun da ötesinde çözüm arayışlarına etkin olarak katılan bireyler yetiştirmektir (Çolak, 2020, s. 25). Bu nedenle bilinçli vatandaş yetiştirmenin temeli olan politik okuryazarlık becerisine sahip eleştirel düşünen bireylerin yetiştirilmesi vatandaşlık eğitiminde önemli bir yere sahiptir.

Politik okuryazarlık eğitiminin temel görevleri; öğrencilere politikayı anlayarak eleştiri yapabilme, politik bilgi ve tutumların birbirlerini nasıl etkilediğini bilme ve demokratik karar verme becerilerini geliştirmektir. Politik okuryazar bir fert olabilmenin amacı öğrencileri, yer aldıkları toplumda mevcut politikayı ve politikanın işlevlerini kavramada uzman birey olarak yetiştirilmesinden ziyade bireylerin politik meseleleri yerel ve küresel sonuçlarını kavrayarak yer aldıkları zamanla beraber gelecekleri için de kararlarını yönlendirmeye katkı sağlamaktır (Tarhan, 2019, s.4). Bu bakımdan politik okuryazarlığın vatandaşlık eğitimi içerisinde verilmesine önem gösterilmelidir.

Günümüzde devletler, vatandaşlık eğitimi kapsamında etkin vatandaş yetiştirme işlevini bilgi, beceri ve değerleri göz önünde bulundurarak öğrencilerin karşılaştığı sorunları çözüme ulaştıran, demokratik tutumlara sahip bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir. Bu nedenle etkin birer vatandaş olabilmeleri için politik okuryazarlık becerisine sahip bireylerin yetişmesi önemlidir. Politik okuryazarlık kadar bireylerin yeni edinilen bilgileri var olan bilgilerle karşılaştırarak aralarında ilişkiler kurması da önemlidir. Bu sebeple öğrencilerin düşünme becerilerinin de geliştirilmesi önem kazanmaktadır. Eleştirel düşünme becerisi de bu becerilerin başında gelmektedir. Hayatın her alanında yer alan eleştirel düşünme ile konulara farklı açılardan bakabilmeyi süreç sonunda sorunlara çözümü içerir. Gürkaynak, Üstel ve Gürgöz (2008) göre vatandaşlık rolünü yerine getirmede eleştirel düşünme becerisi gereklidir. Toplumda neden sonuç ilişkisi kurabilen, karşılaştığı sorunlara çözümler bulan, düşünceler arasında mantıklı bağlantılar oluşturabilen bireyler aynı zamanda eleştirel vatandaşdır. Birey ve vatandaş olmada eleştirel düşünme becerisi önemli bir role sahiptir.

Etkin bir birey ve bilinçli yurttaş yetiştirme vatandaşlık eğitimin temel amacıdır. Toplum ve toplumu oluşturan her bir vatandaşın etkin, katılımcı, politik okuryazarlığa sahip eleştirel düşünüp harekete geçebilen vatandaşlar haline gelmesinde en önemli görev vatandaşlık eğitimine düşmektedir. Bu durumda daha fazla politik okuryazar ve eleştirel düşünebilen vatandaşların yetiştirilmesi gerekmektedir. Politik okuryazarlık etkin vatandaş olma yolunda ortaokul seviyesindeki öğrencilerin yaşadıkları zaman dilimi ve ilerideki yaşamları konusunda öğrencileri bilinçlendirir. Bu sayede öğrenciler çevrelerinde yaşanan politik süreçleri fark ederek bireysel bakış açılarıyla çevrelerinde olup biteni değerlendirebilirler. Edindikleri bilgi, beceri ve değerleri günlük yaşamlarında kullanmaya başlayıp farklı düşünceye sahip insanlara saygı duyabilmeyi öğrenirler. Özellikle sosyal bilgiler dersinin etkin vatandaş yetiştirmedeki önemi düşünüldüğünde öğrencilerin eleştirel düşünme ve politik okuryazarlık becerilerine sahip olmaları beklenmektedir. Bu bakımdan, ortaokul 7. sınıfta öğrenim gören öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile politik okuryazarlık becerileri üzerine bir araştırma yapılmıştır.

1.1.1. Problem Cümlesi

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile politik okuryazarlık becerileri arasındaki ilişki nedir?

1.1.2. Alt Problemler

1. Öğrencilerin politik okuryazarlık düzeyleri nedir?
2. Öğrencilerin politik okuryazarlık düzeyleri;
 - a- Okul,
 - b- Cinsiyet,
 - c- Anne eğitim düzeyi,
 - d- Baba eğitim düzeyi,
 - e- Ülke gündemini en çok nereden takip ettikleri
 - f- Kitap bitirme sıklığı değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimleri nedir?
4. Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimleri;
 - a- Okul,
 - b- Cinsiyet,
 - c- Anne eğitim düzeyi,
 - d- Baba eğitim düzeyi,
 - e- Ülke gündemini en çok nereden takip ettikleri
 - f- Kitap bitirme sıklığı değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
5. Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimleri ile politik okuryazarlık becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık var mıdır?
6. Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimleri politik okuryazarlık becerilerini istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerini ve politik okuryazarlık düzeylerini belirlemek ve aralarındaki ilişki düzeyini tespit etmektir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Hızlı gelişen ve küreselleşen dünyada vatandaşlık eğitiminin önemi de artmaktadır. Ülkeler eğitim programlarında düzenlemeler yaparak bireyleri dünyada yaşanan sorunlara duyarlı etkin katılımını sağlayacak şekilde yetiştirmektedir. Hızla değişen toplumsal ve politik olaylar karşısında eğitim programları da bilginin nasıl yaratıldığını, gerçeklik ve güvenilirliğini ayırt etmeyi, bilgiler arasında neden-sonuç ilişkisi bulmayı öğrencilere öğretirken eleştirel düşünme öğretimiyle öğrencilerin çok yönlü bakış açısını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu sebeple sosyal bilgiler dersinin önemi büyüktür.

Günümüzde okulların, demokratik tutumlara sahip kendini özgürce ifade edebilen etkili vatandaş yetiştirmesi hedeflenmiştir. Dolayısıyla öğrencilerin düşünme becerilerinin geliştirilmesi önemli olmuştur. Vatandaşlık eğitiminin temeli olan politik okuryazarlık becerisine sahip eleştirel düşünen etkin bireyler yetiştirildiği zaman, bireyler toplumu olumlu yönde geliştirecektir. Bu sebeple eleştirel düşünme ve politik okuryazarlık becerisi üzerine bir çalışma yapılacaktır.

Alanyazın incelendiğinde eleştirel düşünme becerisi ile ilişkili pek çok çalışma yer alırken politik okuryazarlık ile ilgili sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmüştür. Fakat ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile politik okuryazarlık becerileri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar bulunmamaktadır. Araştırmada öğrencilerin eleştirel düşünme ve politik okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi açısından bu alandaki eksikliği giderecek olup alana yeni bir yorum getirecektir. Ayrıca araştırmanın Türkiye’de sosyal bilgiler ders içeriğinde, etkin vatandaşlık öğrenme alanında politik okuryazarlık eğitime yönelik çalışmaların birikimine katkı getirmesi beklenmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

1. Bu çalışmada kullanılan veriler 2021-2022 Eğitim Öğretim Yılı ile

sınırlıdır.

2. Araştırmaya ilişkin veriler Zonguldak Ereğli ilçesi ortaokul öğrencileri ile sınırlıdır.
3. Araştırma ortaokul 7. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
4. Kişisel Bilgi Formu, Eleştirel Düşünme Eğilim ve Politik Okuryazarlık Ölçeğinden elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

Araştırma aşağıdaki varsayımlar üzerine kurulmuştur:

1. Eleştirel düşünme eğilim ve politik okuryazarlık ölçeğinin amacına uygun hizmet ettiği,
2. Öğrencilerin Eleştirel düşünme eğilim ve politik okuryazarlık ölçeğini samimi ve içten yanıtladıkları varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Vatandaşlık Eğitimi: Demokratik hayat için kaçınılmaz olan beceri, bilgi, değer ve tutumları bireye kazandırması ve bireylerin toplumda etkin vatandaş olmasını sağlayan eğitimidir (Eurydice, 2012, s. 1).

Siyaset Eğitimi: Siyaset eğitimi etkin vatandaşlık için gerekli bilgi, tutum ve becerilere ait görüşleri olan, mevcut hükümet sistemlerinin nasıl çalıştığını bilen, alternatif sistemler hakkında düşünen, sorumlu ve etkin katılımcı bireyler yetiştirmeyi amaçlayan bir eğitim programıdır (Crick, 2000).

Politika: Yöneten ve yönetilen arasındaki ilişkiyi ayarlayan genel kuralları yapma, korumak ve değiştirmek amacıyla gerçekleştirilen esaslar bütünüdür (Heywood, 2017).

Okuryazarlık: İnsanların fikir ve düşüncelerini ifade etmelerini sağlayan okuma, yazma ve yazılan bilgiyi kullanabilme yeteneğidir (Lewis ve Wray, 2000).

Politik okuryazarlık: Vatandaşların etkin demokratik katılım rollerini yerine getirebilmek için birey tarafından kazanılan bilgi, beceri ve değerdir (Advisory, 1998; Akt: Kuş, 2013: 208).

Eleştirel Düşünme Eğilimi: Belirli bir konu üzerinde sonuca erişmek için mevcut bilgileri, yeni kazanılan bilgilerle kıyaslayarak ilişkiler kurma sürecini içeren üst düzey düşünme algısıdır (MEB, 2016).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Eleştirel Düşünme

2.1.1. Eleştirel Düşünme

Doğanay ve Ünal (2005) tarafından yapılan çalışmada “eleştirel düşünme” İngilizce “akıl yürütme” anlamına gelen "reasoning" kelimesinin Latince "ratio" sözcüğünden doğmaktadır. Bu kelime Latince de ise “denge” kavramını içermektedir. Bu durumda eleştirel düşünme geçmişteki tecrübe, bilgi ve düşünceleri inceleyerek çeşitli bilgi ve görüşleri düşünüp taşıdıktan sonra belli bir yargıya varma manasını içermektedir (Akt. Kurnaz, 2007). Dewey (1933) eleştirel düşünmeyi aktif bir süreç olarak adlandırırken bir olayı ya da durumu anlamada mantıksal düşünmenin önemine vurgu yapmıştır.

Eleştirel düşünme konusunda çalışmalar yapan Ennis (1991), eleştirel düşünce kavramını ne yapıp neye inanacağımızla ilgili karar vermemizi sağlayan akla uygun mantıksal düşünme süreci olarak tanımlamıştır. Kurnaz (2007)’a göre ise eleştirel düşünme, “bireyin ne yaptığı veya inandığıyla ilgili akılcı kararlar verirken şüpheli biçimde ve derinlemesine düşünerek bir etkinlikte meşgul olma eğilimi veya becerisi” anlamına gelmektedir. Düzgün oluşturulmuş eleştirel düşünme davranışı şu dört özelliği ile değerlendirilebilir:

- Problemleri tasvir ve formüle erişmenin yanında, onları çözmek amacıyla yorumlama ve öneriler üretme kabiliyetidir.
- Fikirleri icra etmede yanlış öğelerin ilişkilerin farkına varmak ve tümevarım ve tümdengelim akıl yürütme metotlarını keşfetme ve yararlanma kabiliyetidir.
- Çeşitli literatürden sağladığı bilgilerden düşünceyle uyumlu neticeler çıkarma ve çıkan neticeyi akılla uyumlu bir biçimde müdafaa kabiliyetidir.
- Gerçekleri ve görüşleri fark edebilme kabiliyetidir (Doğanay & Ünal, 2006; aktaran Kurnaz, 2007, s. 21).

Demirel (2008), eleştirel düşünmeyi tesirli bir biçimde hazır etme, hazır edilen bilgiyi değerlendirme, edinilen bilgiyi işleme kabiliyeti ve eğilimi olarak ifade etmiştir. Eleştirel düşünmeyi “tutarlılık, birleştirme, uygulayabilme,

yeterlilik, iletişim kurabilme” olarak beş ana kaideye bağlamıştır (Demirel, 2008, s. 226-227). Benzer şekilde Siegel (1988) ve Nosich (2012) de eleştirel düşünen bireylerin mantığa uygun anlamlı davranışlar gösteren kişiler olduğunu vurgulayarak eleştirel düşünmenin harekete geçme niteliğinden bahsetmişlerdir. Beyer’e göre (1995), eleştirel düşünme altı farklı niteliği içerir; Bunlar mantıksal düşünme, standartlar, eğilimler, kanıt, bakış açısı, standartların uygulanması sonuca ulaşmak amacıyla kullanılan metotlardır. Kısacası yapılan tanımlara bakıldığında bir olay ya da durumu anlamada bu özelliklerin bütünü aynı anda ve beraber kullanılması eleştirel düşünme olarak tanımlanmıştır (Kurtuluş, 2021, s. 51).

2.1.2. Eleştirel Düşünme Becerisi

Chance (1986) eleştirel düşünmeyi “doğruları analiz etme, fikir üretme ve organize etme, görüşleri savunabilme, karşılaştırmalar yapabilme, çıkarsamalar yapabilme, tartışmaları değerlendirme ve problem çözme becerileri” olarak ifade etmektedir. Seferoğlu ve Akbıyık (2006)’ a göre de eleştirel düşünme, önyargıların farkında olmak, ifadeleri analiz etmek, anlatılmamış düşüncelerin bilincine varmak, düşüncelerin başka anlatım biçimlerini bulmaya çalışmaktır. Eleştirel düşünme, bir konuya eleştirel açıdan bakabilmek amacıyla ilk öncesinde daha yalın olan diğer becerilerin üstüne inşa edilen bir üst düşünme becerisidir (Sağlam & Büyükuysal, 2013).

Kaya (2015)’ ya göre, eleştirel düşünme şüpheli, tenkitçi, açık, analitik, değerlendirmeci, sentezci, mantıksal, dikkatli ve bağımsız düşünme ile benzer anlamda kullanılabilmektedir. Eleştirel düşünmenin dayanak noktaları ise şunlardır:

- Ortaya konmuş kriterlerle problemi değerlendirir,
- Tüm verilere eriştikten sonra hüküm verir,
- Sistemlidir.

Eleştirel düşünmeyi yalnız bir düşünme biçimi olarak ele almaktan daha çok kapsamlı bir biçimde yorumlanması gerekir. Eleştirel düşünme, bireylerin kendi yaşantılarına dair bir değerlendirme sürecini içerdiğinden aynı zamanda bireylerin kendini geliştirme sürecini de içermektedir (Ennis, 1986). Kendini geliştirmek isteyen bireyler için eleştirel düşünme becerisinin kazanılması gereklidir.

Bayer (1988)'e göre eleştirel düşünme becerisi kazanan kişiler sorun ya da problemleri anlaşılır bir biçimde ifade edebilmektedir. Ayrıca bu kişiler düşünerek hareket ederek yeni fikir oluşturmaya eğimli olurlar, yaptıkları çalışmalarını denetlerler, ortaya konulan savın delillerini araştırırlar, gerekli delil sağlayıncaya kadar devamlı şüphe duymaya meyilli olurlar. Dolayısıyla bireyleri hayata hazırlayan en önemli ders olan sosyal bilgiler öğretiminin temel hedefinde bu becerileri kazandırmak yer almaktadır (Çalışkan, 2009, s. 60).

Kökdemir (2003), eleştirel düşünme sürecinin kapsadığı becerileri şu şekilde açıklamaktadır:

1. İspatlanmış gerçekleri ve öne sürülen savlar arasındaki ayrımı fark edebilme,
2. Hazır edilmiş bilgilerin temelini güvenilirliklerini ölçebilme,
3. İlişkisi olmayan bilgileri kantlardan ayıklayabilme,
4. Önyargı ve bilişsel kusurları fark edebilme,
5. Tutarsız hükümleri fark edebilme,
6. Güçlü sorular sorabilme,
7. Yazılı ve yazılı olmayan (sözlü) lisanı etkili kullanabilme,
8. Fertlerin kendi düşüncelerinin ayrımına erdiği, üst biliş ve benzerleri bulunmaktadır. Ayrıca eleştirel düşünme eğitiminin esasını da bu beceriler oluşturmaktadır (Kökdemir, 2003, s. 48).

Özellikleri ve neticesi itibarıyla eleştirel düşünme, başka düşünme stillerini de etkilemektedir. Diğer düşünme becerilerinin de verimli bir şekilde kullanılmalarına vesile olur (Bodur, 2010). Sonuç olarak bakıldığında, düşünme kavramı birbirini destekleyen ve birbirinden ayıramaz nitelikteki unsurları içerisinde barındıran çok yönlü bir beceridir. Eleştirel düşünme diğer düşünme becerilerinde bulunmayan bir vasıfla, bütün düşünme çeşitlerini kapsayan bir düşünme meziyetidir (Aslan, 2019, s. 26).

2.1.3. Eleştirel Düşünen Bireyin Özellikleri

Eğitim çevresinde sıkça duyduğumuz eleştirel düşünme becerisi bilginin öğretilmesi kadar günümüz eğitiminde önemli görülmüştür. Eğitimin her düzeyinde kendini gösteren eleştirel düşünmeyle desteklenen eğitimlerin bireylerin bilişsel

gelişimine önemli katkıları da bulunmaktadır. Üst düzey düşünme becerisi olan eleştirel düşünme becerisine sahip bireyler yeni fikirlere açıktır. Dolayısıyla eleştirel düşünen bireylerin hayata bakışı diğer bireylerden farklı olmaktadır. Olaylara ve kişilere farklı açılardan bakıp karşılaştıkları problemlere mantıklı çözümler üretirken hayatı derinlemesine anlar ve hayattan çeşitli anlamlar çıkarabilir. Hazer (2011)'e göre eleştirel düşünme becerisine sahip bireylerin özellikleri şu şekildedir:

- **Aktiftir:** Şahsen etkilenen olaylarda dışarıda duramaz, olayla ilgili inceleme yapmak konusunda olayların kendisine dokunmasını beklemey, olaylar karşısında ilgisiz kalmaz.
- **Azimli:** Rastladığı meselelerde hemen yılmayan, tersine meselelerin onun bilgiye erişmesinde oldukça etkileyicidir.
- **Tarafsız:** Bir güce veya herhangi bir bireye bağlı değildir, kendi gerçeklerine inanır.
- **Yenilikçi:** Değişikliklere apaçıktır.
- **Sorgulayan:** Bütün fikirlerin nedenini açıklar, fikirleri aynen kabullenmez.
- **Şüphelidir:** Mevcut bilgiyi aynen kabullenmez; bu meseleleri çeşitli yönleriyle, çeşitli kaynakları kullanarak etraflıca araştırdıktan sonra hüküm verir.
- **Teknik terimler kullanır:** Söylediği mevzu, olay, şartlarla ilgili alan hakkında sözcükler kullanır.
- **Fikir alış verişinde bulunur:** Etrafındaki fertlerle fikirlerini paylaşır fertlerin fikirlerine de kulak verirdi.
- **Empati kurabilir:** Bizzat karşıt fert ya da fertlerin yerine kendini koyarak hadiseleri onların çerçevesinden görebilir.
- **Tarafsızdır:** Peşin hükümlerden uzak ve hiçbir takıma fanatik değildir. Zira fanatizm eleştirel düşünmeyle karşı taraftadır (Hazer, 2011, s. 45).

Ennis (1985), eleştirel düşünceyi ölçerken eleştirel düşüncenin öğretimi için uygulanabilirlik listesinin rehber olarak kullanılabileceğine dikkat çekerek eleştirel düşünebilen bireylerin sahip olması gereken özellikleri şu on iki maddede toplamıştır:

1. Öneri veya ifadelerin manasını yakalama, değişkenler arasında mantıksal açıdan manalı bağlantılar oluşturma, mantıksız ilişkileri eleme,
2. Fikir yürütme düzeninde bir belirsizlik olup olmadığına hüküm verme,
3. Belli başlı anlatımların çelişip çelişmediğini yargılama, meselelere farklı yollardan yaklaşma
4. Açıklama,
5. Verilen bir ibare veya yorumun yeterince bariz olup olmadığına dair hüküm verme,
6. Kriter veya kanunun kullanılmasını denetleme,
7. Verilen ibare gözleme dayalıysa güvenilir olup olmadığını belirleme,
8. Tümevarımla edinilen herhangi bir sonucun gerçekliğini ve bunun oranını belirlemek amacıyla hükme varılması,
9. Problemin ne olduğu konusunda karara varma,
10. Sayıtlarla ilgili hükme varma,
11. Verilen veya yapılması gerekli hükümlerin uygunluğu konusunda hükme varılması,
12. Yetkili olarak tanınan fertlerin öne sürdükleri fikirlerin kabul görüp görmeyeceğine ilişkin hükme varma (Ennis, 1985; aktaran İşlekeller, 2008, s. 51-52).

Kökdemir (2000)'e göre ise eleştirel düşünebilen bireyler, ispatlanmış doğrular ve iddialar arasındaki değişiklikleri kavrayabilir, var olan bilgilerin ulaşıldığı kaynakların güvenilir olup olmadığını yorumlayabilir, bir bilginin oluşmasına iz olan ve olmayan verileri birbirinden ayırabilir (Akt. Kurtuluş, 2021, s.52). Eleştirel düşünmeye ilişkin verilen tanımlara bakıldığında eleştirel düşünmenin olağan düşünmeden bayağı farklı, mantıksal, delile dayalı, zihinsel etkinlikleri üst seviyede aktif eden düşünme şekli olduğu söylenebilir. Demirci (2000)'ye göre olağan düşünme ile eleştirel düşünme arasındaki farklılıklar şunlardır:

<i>Olağan Düşünme</i>	<i>Eleştirel Düşünme</i>
1.Tahmin etme	1.Karar verme
2.Tercih etme	2.Değerlendirme
3.Gruplandırma	3.Sınıflandırma
4.İnanma	4.Varsayma
5.Anlama	5.Mantıksal olarak anlama
6. Kavramları çağrıştırma	6.İlkeleri kavrama
7.Bağlantıları not etme	7.Diğer bağlantılar arasındaki bağlantıları kontrol etme
8.Kanıtsız düşünceleri sunma	8.Kanıta dayalı düşünceleri sunma
9.Kritere dayalı olmayan kararlar alma	9.Kanıta dayalı kararlar alma

(Akt. Hazer 2011, s.30)

Eleştirel düşünme bireyin öncelikle kendi düşüncesinin farkına varıp kendini geliştirecek girişimlerde bulunmasıyla gerçekleşir. Birey farklı görüşlere açık olup kanıtlanmamış bilgi ve düşüncelere kuşkuyla bir şekilde yaklaşabilirse kalıplaşmış yargılarından kurtulabilir. Böylelikle birey analitik düşünmeyle düşüncelerini her açıdan inceleyerek çıkardığı sonuçları anlaşılır bir şekilde çevresindekilere aktarabilir hem de geliştirdiği özellikleri uygulayarak eleştirel düşünme becerisini geliştirebilir. Eleştirel düşünme becerisine hakim olan bireyler sorgulayabilen, analitik ve sistematik düşünebilen, farklı görüşlere açık, kanıtlara dayalı kararlar alan, düşünmekten çekinmeyen aktif bireyler olarak ifade edilebilir.

2.1.4. Eleştirel Düşünme Eğilimi ve Önemi

Eleştirel düşünmenin beceri boyutu bireyin düşünmeyi davranışlarıyla göstermesiye bu beceriyi göstermeye dair istek ve tutumu eğilim olarak ifade edilmektedir (Li & Zhang, 2022). Eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesi için bireylerin eleştirel düşünme eğilimine sahip olması gereklidir. Bu kapsamda eleştirel düşünmenin pek çok beceri ve eğilimi içine alan bir düşünme süreci olduğu ifade edilebilir.

Eleştirel düşünme becerilerinin yanında eleştirel düşünme eğilimlerine dair faaliyetlerde gerçekleştirilmektedir. Bunlardan birisi olan 1990 yılında Amerikan Felsefe Derneği tarafından hazırlanan “eleştirel düşünme eğilimleri”ni tespit etmeyi amaçlayan “California Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği” dir. Bu ölçekle

eleştirel düşünmeyi açıklayan yedi esas eğilim tespit edilmiş ve bunlar şu şekilde açıklanmıştır:

- **Doğruyu Arama:** Alternatifleri ya da birbirinden çeşitli fikirleri yorumlama eğilimlerini kapsayan bu boyutta birey soru sorma becerisi, gerçeği arama, kendi fikrine ters olan bilgiler karşısında dahi objektif davranma eğilimi ortaya koyar.
- **Açık Fikirlilik:** Bireyin diğer fikirlere karşı hoşgörülü ve kişisel kabahatlarına karşı hassas olmasını ifade eder. Bu boyutta kişi, herhangi bir hüküm verirken diğerlerinin görüşlerini de göz önüne alır.
- **Analitiklik:** Problem olacak olaylara karşı dikkatli olma ve çetin meseleler karşısında bile akıl yürütme ve objektif delilleri kullanma eğilimlerini ifade eder.
- **Sistematiklik:** Dikkatli, örgütlü ve planlı araştırma eğilimidir.
- **Kendine Güven:** Akıl yürütme süreçlerine bireyin şahsen tanık olduğu güveni ifade eder.
- **Meraklılık:** Herhangi bir faydası ya da ümidi olmaksızın bireylerin bilgi edinme ve yeni şeyler öğrenme isteğini iletir.
- **Olgunluk:** Bilişsel gelişimi ve zihinsel olgunluğu ifade eder (Güven, & Kürüm, 2006, s. 80-81).

Araştırmacı ve akademisyenlerin birçoğu eleştirel düşünme eğilimleriyle becerilerin birbirinden ayrı olamayacağını aynı zamanda eğilimlerin becerileri harekete geçireceğini ifade etmektedir (Facione S., Facione & Gainen, 1995; aktaran Fasko, 2003). Çünkü eleştirel düşünmenin ön koşulunu eleştirel düşünme eğilimi oluşturur. Dolayısıyla bireylere eleştirel düşünmeyi kazandırmada öncelik eleştirel düşünme eğiliminin kazandırılmasıdır (Yıldırım & Şensoy, 2011). Bu bağlamda bireylerin eleştirel düşünme eğilimleriyle becerileri arasında ilişki olduğu görülmektedir.

Kökdemir (2012)'e göre eleştirel düşünme sürecini oluşturan beceriler şöyledir:

- İddialar ve gerçekler arasındaki değişiklikleri fark edebilme,
- Elde edilen bilgi hakkında kaynakların güvenilirliğini yorumlayabilme,

- İlişkisiz bilgileri konuyla ilgili bilgilerden ayıklayabilme,
- Bilişsel hata ve önyargının farkında olabilme,
- Tutarsız yargıları fark edebilme,
- Etkili sual edebilme,
- Sözel ve yazılı lisanı etkili şekilde kullanabilme,
- Kişinin kendi düşüncelerini fark ettiği üst biliş (metacognition) ve benzerleri vardır. Bu beceriler aynı zamanda eleştirel düşünme eğitiminin de temellerini meydana getirmektedir.

İçinde yaşadığımız bilgi çağında özellikle üzerinde durulan nokta düşünen ve düşünmeyi bilen bireyler yetiştirmektir. Dolayısıyla analitik, yaratıcı ve eleştirel düşünebilen bireylerin yetiştirilmesine yönelik eğitim programlarının planlanması oldukça önemlidir. Eğitim programlarında öğrencilerin eleştirel düşünme eğilim ve becerileri geliştirecek şekilde ilkokuldan üniversiteye kadar bütün eğitim kademelerinde öğrencilerin eleştirel düşünme eğilim ve becerileri geliştirilmeli, her alanda düşünme becerisine sahip düşünebilen bireyler olarak yetişmeleri sağlanmalıdır.

2.1.5. Eleştirel Düşünme ve Sosyal Bilgiler

21. yüzyılın üst düzey becerilerinden birisi olarak tanınan eleştirel düşünme medyadan eğitime, günlük hayattan bilime, endüstriden inançlara kadar hayatın her sahasında doğru sonuç almada, doğruyu olduğu gibi kavramada, olaylara çözüm önerileri üretmede, yeni bilgilerin inşasında ve bilginin yorumlanmasında kullanılan bir beceridir. Ekonomi, bilim ve teknolojiye gelişme sadece bilgilerin eleştirel bir biçimde irdelenmesi, eleştirel düşünmenin hayatın her alanında yer verilmesi ile mümkündür (Özensoy, 2019, s. 110). Eleştirel düşünme hayatın her alanında sorular sorarak bu sorulara geçerli, sistemli ve akla uygun çözümler üretip elde edilen çözümleri kullanmayı içerir. Bu nedenle eleştirel düşünme becerisinin öğretilmesi içinde yaşadığımız dönem için gerekli olmakta ve eleştirel düşünme beceri eğitiminin okullarda kazandırılması önem kazanmaktadır.

Günümüz eğitim sisteminin temel değerlerinin insan haklarına saygılı, bilimsel, özgür ve eleştirel düşünebilen, çağdaş, üretici ve sorumlu vatandaşlar yetiştirmek olduğu görülür (Aybek, 2010, s. 31). Bu yeni anlayışa göre düzenlenen eğitim ve öğretim programların özünde öğrencinin bireysel fikirlerine değer verme

yer alır. Öğrenciye üst düzey düşünme öğretilerek öğrenmenin gerçekleşmesi sağlanır. Bunun temelinde düşünme yaklaşımları yer alır (Şahinel, 2007, s. 55). Eğitim filozoflarının fikrinde eleştirel düşünme, öğretimde tercihten ziyade eğitim sürecinden bölünmez bir kısımdır (Norris, 1985; aktaran Akbıyık & Seferoğlu, 2006, s. 91). Eleştirel düşünme becerilerini öğrencilerde geliştirebilmek için eleştirel düşünme becerilerine yer veren eğitim programının uygulanmasıyla olabilir (Yağcı, 2008, s. 37).

Siegel (1988)'e göre eleştirel düşünme eğitiminin amaçları şu dört esasa özetlenebilir:

1. Öğrencileri doğru düşünme, sebepleri araştırma, soru sorma, açıklamalar ve hükümler hususunda sorumlu tutma.
2. Eleştirel düşünme beceri ve özelliklerinin ikisi de yetişkinler camiasında bireysel yeterlilik ve tarafsız yargılama için lüzumludur.
3. Eleştirel düşünmenin beceri ve özelliklerin gelişimine katkısı vardır.
4. Demokratik bir toplumda yaşamda başarıya ulaşmak için eleştirel biçimde düşünme beceri ve özelliklerine hayati önem yüklenmektedir.

Eleştirel düşünme becerisinin tüm eğitim kademelerinde ilköğretimden üniversiteye kadar geliştirilmesi önemli bir amaç olarak görülmektedir. MEB tarafından 2005 yılında düzenlenen ilköğretim programında beceri öğretimi fazlaca önem görmekte ve bilhassa sosyal bilgiler dersinde eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır (Çelikkaya, 2012, s. 60). Yine aynı şekilde 2018 yılında güncellenen sosyal bilgiler öğretim programında eleştirel düşünme becerisi bu ders kapsamında öğrenilecek 27 temel beceri arasında yer almaktadır (MEB, 2018, s. 9). Eleştirel düşünme becerisi sosyal bilgiler dersi öğretim programının özel amaçları kısmında “doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olma” şeklinde yer verilmiştir (MEB, 2018, s. 8). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında programın uygulanmasında dikkat edilecek hususlar kısmında eleştirel düşünme becerisine “kazanımlarla ilgili güncel ve tartışmalı konular, farklı tartışma teknikleri kullanılarak problem çözme,

eleştirel düşünme, kanıt kullanma, karar verme ve araştırma becerileriyle ilişkilendirilerek sınıfa taşınabilir” şeklinde yer edinmiştir (MEB, 2018, s. 10).

Sosyal bilgiler kazanımları ve öğretim programı özel amaçlarında öğrenciyi merkeze alan kendi öğrenmelerinden sorumlu olan bir birey olarak öğrencinin her bakımdan gelişimini sağlamayı hedeflemektedir. Sosyal bilgilerin temel amacı karşılaştığı problemleri çözüme kavuşturan, hak ve sorumluluklarını fark eden etkin birer vatandaş olarak bireylerin yetişmesini sağlamaktır. Bundan dolayı eleştirel düşünme sosyal bilgilerin belirtilen amaçlarına erişmede temel bir beceridir (Kaya, 2015). Öğretim programının uygulanabilirliği konusunda eğitimsel liderler sosyal bilgiler öğretmenleridir. Sosyal bilgiler öğretmenleri eleştirel düşünmeyi kazandırmada okullarda eğitim ortamını ne kadar hazır hale getirirlerse eleştirel düşünme becerisinin öğrenci temelli gelişimine katkısı da büyük olur (Tanrıverdi, 2012).

Eleştirel düşünme becerisinin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersinin olduğunu bilmek ve görmek kaçınılmazdır (Kaya, 2015). Eleştirel düşünmenin temelini oluşturan sosyal becerilerin bireye kazandırılması açısından bireyin kendisini tanıması şarttır. Eğitim ortamı açısından bireyin kendisini tanıyabileceği en temel alan sosyal bilgilerdir (Özensoy, 2011). Bireylerin öz güvenli bir birey olması, etkin vatandaş becerilerini kazanması, sosyalleşmesi, sosyal problemlere dair sistematik çözümler üretmesi, doğru kararlar alması, neden ve sonuçları birbirinden ayırt etmesi, bilgilerdeki olumlu ve olumsuz yönleri inceleyerek gerçekler temelinde yargıya varması eleştirel düşünme becerisi ile doğrudan bir bağlantı bulunmaktadır. Eleştirel düşünme becerisinin öğretimi açısından sosyal bilgiler dersi oldukça önem arz etmektedir. Bu nedenle sosyal bilgiler dersinde her sınıf düzeyinde eleştirel düşünme becerisine yer verilmelidir.

2.2. Politik Okuryazarlık

2.2.1. Politik Okuryazarlık

Günümüzde okuryazarlık kavramı değişen ihtiyaç ve koşullarla temel düzeyde okuma-yazmayı kavramış, yaşamda ihtiyaç duyulan alanlarla ilgili becerileri kazanarak ve bu becerilerden yararlanmak manasına dönüşmüştür.

Değişen ve gelişen dünya düzeni ile birlikte okuryazarlık kavramının anlam alanı da genişlemeye devam etmektedir.

Okuryazarlık kavramlarından Politik Okuryazarlık bilgi, beceri ve yeteneklerin sentezinden meydana gelmektedir. Politik okuryazarlık kavram olarak incelendiğinde farklı tanımlarla karşılaşılmaktadır. Krosnick (1990) politik okuryazarlığı, politik bilgiye sahip olma olarak tanımlamıştır. Zaller'e (1992) göre politik okuryazarlık kısaca politik farkındalık durumudur. Politik okuryazarlık bireylerin etkin vatandaş olarak görevini yerine getirebilmek amacıyla politik süreci ve konuları bilmeleri ve kişiler aracılığıyla bunları anlamlandırmaları olarak da tanımlanabilir. (Denver & Hands, 1990, s. 263). Denver ve Gordon (1990) tarafından "Etkili birer vatandaş olarak bireylerin rollerini yerine getirebilmek için politik süreç ile konuları bilmesi, bunların birey tarafından kavranmasıdır". Avrupa Birliği teşkilatlarından "Avrupa Komisyonu" 2005 yılındaki "Citizenship Education at School in Europe" adıyla bilinen çalışmasında vatandaşlık eğitiminin öğrencilerin "politik okuryazarlık, eleştirel düşünme ve belirli tutum ve değerlerin" gelişimiyle etkin katılımı sağlamada yönlendirmek için gerekli olduğunu göstermiştir. Politik okuryazarlığın gelişimi aşağıdakileri kapsayabilir;

- Politik, sosyal ve sivil müesseselerle beraber insan haklarını anlamak,
- İnsanların beraberce uzlaşma ortamında yaşayabileceği şartlar, toplumsal meseleler ve ilerleyen toplumsal meselelerin araştırılması,
- Gençlerin hak ve yükümlülüklerini gerçekleştirmeye daha mükemmel hazırlamak amacıyla ulusal anayasalarla ilgili açıklama yapmak,
- Tarihi ile kültürel mirasın adının duyurulmasına özendirmek,
- Çevrenin dilsel ve kültürel zenginliğin tanınmasına özendirmek (Çınar, 2019, s. 37).

Politik okuryazarlığın çeşitli tanımlarında, politik bilgi olgusuna değinilmektedir. Ne var ki politik okuryazarlık yalnızca politik bilgi veya basit olarak politik müesseseleri ve hükümetin fonksiyonlarını tanımak olarak ifade edilemez. "Politik okuryazarlık bilgi kadar, beceri ve değerlerle de ilgilidir" (Kuş, 2013, s. 208). Politik eğitimin hedefini yalnız bilgi karşılamaz, uygun beceri ve tutumlara dayanan politik eğitim verimli katılımı gerektirmektedir (Rennick, 1993, s. 43). Politik okuryazarlık, kişilerin politik sistemi anlamasını kolaylaştırmasını ve

politik bilgileri özümlemekten çok lüzumlu araçları, politik süredeki bağlantıları anlamasını içermektedir. Kaynakların nasıl sağlandığını, sorunların nasıl çözüldüğünü, kararların nasıl alındığını bilen birey politik okuryazardır (Faiz & Dönmez, 2019). Politik okuryazarlıktan etkili bir şekilde yararlanmak için gerekli bilgi saptanmalıdır. Lazım olan bilgiler ve bu bilgilere dayalı süreçleri, değerleri, kurumları, konuları araştırmak ve anlamak gerekmektedir (Anderson, 2008, s. 97).

Gündelik yaşantımızda politika, günlük hayatımızın ayrılmaz parçası haline gelmiştir. Bireyin geçmiş ile bugünkü siyasi olayları tartışabilmesi ve sosyal yaşamın nasıl işlediğini anlaması için eleştirel düşünme becerisini ve temel politik bilgileri kazanmış olması gerekmektedir. Dolayısıyla çocuklara demokrasi ve işlevleriyle tanıştırmada en ideal yaş erken yaşlardır. Bu beceri ve bilgileri kazanmak için politik eğitim öğrencilere erken yaşlardan itibaren verilmelidir (Tarhan, 2015, s. 651). İlköğretimden itibaren düzenli verilen politik okuryazarlık eğitimi ile öğrenciler politik bilgiye sahip bilinçli katılımcı bir birey olarak yetiştirilmiş olurlar. Böylelikle öğrenciler politik bilgiyi özümsemiş siyasal bakış açısına sahip bir birey olabilir.

Öğrencilerin yaşamlarında lazım olan politika konularının öğretiminde politik okuryazarlık bir anahtardır. Demokratik temellere dayalı devlet yönetiminde halkın bilinçli bir şekilde yönetime katılımı önemlidir. Bilinçli katılımı politik okuryazar bir birey olmak ön planda yer alır. Politik yönden okuryazar olan birey, hem bilgili bir izleyici hem de etkili ve duyarlı bir biçimde politikayla uğraşmak amacıyla etkin bir katılımcıdır (Lockyer, Crick & Annette, 2003, s. 36). Bundan dolayı etkin vatandaş olabilmenin yolu politik okuryazar bir birey olmaktan geçmektedir.

2.2.2. Politik Okuryazarlık Kavramının Ortaya Çıkışı

Politik okuryazarlık kavramı yeni bir kavram olmamakla birlikte bilimsel literatürde ilk ne zaman yer aldığı konusunda net bir tarih verilememiştir. Bazı araştırmacılar 1960'lı yıllardan başlayarak (Barnes & Kaase, 1979; Crick & Porter, 1978) makale ve araştırma raporlarında bu kavrama değinmiştir (Dağ & Koçer, 2019, s. 2155). 1970'li yıllarda İngiltere'de yapılan araştırmalarda topluma politik bilginin eğitim aracılığıyla kazandırılabilmesi gündeme alınmıştır. İlk kez bu yıllarda erken yaşlardan başlayarak özellikle gençlik çağında politik eğitimin

verilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Kuş, 2019, s. 450). Bu konuda ilk gerçek adım İngiltere’de atılarak aktif demokratik katılımın desteklenmesi için politik eğitimle öğrencilere temel bilgi, beceri ve değerlerin eğitim aracılığıyla verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Çünkü politik düzenin toplum içinde devam edebilmesi için demokratik değerleri özümsemiş etkin vatandaş ile mümkün olduğu görülmüştür.

Vatandaşlık kavramı, dünyada yaşanan hızlı değişim ve gelişimlerin uluslararası ekonomik ve siyasi alandaki ilişkilere yansımalarıyla birlikte kavramın içeriğinin tartışılmasına sebep olmuştur. Davies (2000)’te toplum yapılarındaki değişimle siyaset eğitiminde önemli hale gelen üç konu şunlardır:

1. Vatandaşlık eğitimi (1970’ den beri),
2. Politik okuryazarlık (1970’ den beri),
3. Küresel eğitim (1980’ den beri), (Davies, 2000, s.342).

Bütün bu gelişmeler neticesinde vatandaşlık eğitimi, insan hakları, sosyal adalet, hoşgörü, eşitlik, siyaset eğitimi ve etkin vatandaş konularında tartışmalara yol açılmıştır (Kerr, 2005, s. 94).

Okullarda politik konularının öğretilip öğretilmemesi uzun yıllar tartışma konusu olmuştur. Son yıllarda gençlerin uluslararası ve ülkeleriyle ilgili politika konularına katılımın azalmasıyla beraber ülkelerindeki seçimlere katılım oranı da düşüş göstermiştir. Dolayısıyla etkin vatandaş yetiştirme düşüncesi ile yeniden politik okuryazarlık meselesi de rağbet görmüştür. Çeşitli ülkelerde yapılan araştırmalarda gençlerin politikadan uzaklaştığı, politik bilgi ve katılım seviyelerinin düşük olduğu belirtilmiştir. Avrupa’daki gençlerin vatandaşlık eğitiminin temeli olan politik bilgi ve demokrasi konusundaki eksiklikleri sonucunda politik okuryazarlık özellikle Batı ülkelerinde en önemli kavramlardan birisi olmuştur (Kuş, 2013, s. 209).

Türkiye’de vatandaşlık eğitimi 1926’da ilköğretim programında yer alan “Malûmat-Vataniye” adlı dersin verilmesiyle başlanmıştır. Toplumda etkin ve bilinçli birer vatandaş olmalarının sağlanması için vatandaşlık eğitimi çocuklara erken yaşlardan itibaren uygulanmıştır. 1995’ten sonra ilköğretim 4-8. sınıflarda “İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi” adı ile yıllara göre değişiklikler yapılarak bazen bir ders saati bazen iki ders saati veya üç ders saati olarak görülmüştür

(Gözütok, 2003, s. 52). Dersin müfredatı ve eğitim verildiği kademelerde değişiklikler yaşanmıştır. Ortaokul 7 ve 8. sınıflarda 1998-2005 yılları içerisinde “Vatandaşlık ve İnsan Hakları” dersi olarak 2005-2010 yılları arasında 1 ve 8. sınıflarda “Sosyal Bilgiler” dersi içinde ara disiplin olarak yer almıştır. 2010-2011 Eğitim Öğretim Yılında 8. Sınıflarda “Seçmeli Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi”, 8. sınıflarda 2011-2012’de “Zorunlu Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi”, ilkokul 4. sınıflarda 2012-2013’te ise zorunlu “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” dersi olarak verilmiştir. Ortaokul 8. sınıflardaki “Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersi” 2015-2016 Eğitim Öğretim Yılından başlayarak yalnızca ilköğretim 4. sınıflarda zorunlu ve haftada 2 saat ders olarak “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” dersi olarak sınıf öğretmenlerince yerine getirilmiştir (Er, Ünal & Özmen, 2013). Bir de vatandaşlık eğitimi ile ilgili kazanımlar, “İnsan Hakları ve Vatandaşlık” ara disiplin olarak verilirken, 1-3. sınıflarda “Hayat Bilgisi”; 4-6. sınıflarda “Sosyal Bilgiler” dersinde bu kazanımlar verilmektedir.

2.2.3. Politik Okuryazarlığın Önemi

Vatandaşlık eğitimi kapsamında günümüz devletleri toplumdaki bireylerin etkin vatandaş olmaları yolunda politik okuryazar bir birey olmalarını istemektedir. Özellikle demokratik ilerleme ve gelişimin gerçekleşebilmesi için vatandaşların politikacılara yardımcı olması beklenmektedir. Bu konuda vatandaşın demokratik değerlere bağlı olarak demokrasiye ve hoşgörüye önem veren milli değerlere sahip olması gerekmektedir. Dolayısıyla vatandaş milli ve evrensel değerler ile hareket ederek başkasının haklarını hoşgörü ve demokratik tutumla koruyup savunabilmelidir. Politik bir tartışmaya demokratik tutumla yaklaşp hoşgörülü bir biçimde tartışabilmeli ve politik düşünme becerisini kullanabilmelidir (Şan, 2020, s. 196-197).

Demokratik yaşıntının gerekliliği olan tutum, bilgi ve becerilerle donanmış bireylerden meydana gelen çevrede demokrasinin yaşam biçimi vaziyetine ulaşması oldukça kolaydır. Bu süreç toplumlarda kendi kendine biçimlenmediği için bireylere hiç olmazsa temel politik bilgiler verilmelidir. Günümüze kadar okullar toplumda pek çok hedefi gerçekleştirmede hizmet etmektedir (Kuş, 2013, s. 211). Dolayısıyla okullar bireyleri akademik anlamda yetiştirirken etkin vatandaş olarak politik olayları ve görevlerini anlamada bireylere destek çıkmaktadır.

Politik bilgi etkin vatandaşlığın en önemli koşulunu oluşturmaktadır. Hukuk, adalet sistemi, vatandaşlık, kurallar, demokratik değerler ve temel politik bilgilere sahip olma gibi kavramları bireylerin öğrenmeleri gereklidir (Wallace, 2006, s.14). Öğrencileri etkin ve katılımcı bireyler olarak demokratik hayata hazırlamak için öğrencilere politik okuryazar bir birey olmalarını öğretmeliyiz. Politik okuryazarlıkla birlikte bu bilginin nasıl kullanılacağına öğretilmesi vatandaşlık bilincinin geliştirilmesi için önem arz etmektedir. Bu nedenle vatandaşlık bilincini geliştirebilmek için de politik okuryazarlığın geliştirilmesi gereklilik oluşturmaktadır.

John J. Partick (1967)'e göre politik eğitimde bulunması gereken dört unsur şu şekildedir:

1. *Bilgi*: Politika ve hükümete ait kavramları, yargıların iletilmesini sağlamayı ve haberleşmeyi bilmeyi gerektirmektedir. Asıl amacı iyi vatandaşlar yetiştirmek olan bu aşamada vatandaşın asgari seviyede politik bilgiye sahip olması gereklidir.
2. *Entelektüel Yetenek*: Politik olguları kişilerin tanımlama, açıklama ve değerlendirebilmesi becerisidir.
3. *Katılma İsteği*: Ortak bir amacı gerçekleştirmek amacıyla bireylerin diğer bireylerle işbirliği yaparak tartışma ve pazarlık yapabilmesidir. Bundan dolayı birey kendisini daha aktif hissederek katılım sürecine dahil olmaya hazır etmektedir.
4. *Tutumlar*: Bireylerin olgulara veya nesnelere yönelik geliştirmiş oldukları reaksiyonların yönlendirmesini sağlayan zihinsel ve duygusal yatkınlıktır. Bu tutumlar nedeniyle kişiler bir duruma yönelik yakınlık veya uzaklaşma duygusu içerisinde olurlar (Partick, 1967; aktaran 2021, s. 23).

Vatandaşlık eğitiminin önemli kısmını oluşturan politik okuryazarlık, öğrencilerin politik yaşamda düşüncelerini, değerlerini ve deneyimlerini geliştirmede önemli görev yapmaktadır (Gürel & Demir, 2022, s. 1785). Vatandaşlık eğitimi ile önceleri devlete fayda sağlayacak iyi insanlar yetiştirmek istense de günümüzde eleştirel düşünebilen, çevreye duyarlı, empati düzeyi yüksek yaratıcı bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmektedir (Şan, 2020, s. 196-203). Dolayısıyla bunları bilen ve uygulayan vatandaşların yetiştirilmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda eğitim sistemi etkin bireyler yetiştirmede vatandaşlık eğitimine bakıldığında politik okuryazarlık eğitiminin önemini ortaya koymaktadır.

Eğitim, toplumların yapısını şekillendirmede ve toplumsal hedefe varılmasını sağlayan önemli bir araçtır. Toplumların değişim süreci içerisinde önemli bir yeri olan politik okuryazarlık eğitiminin kazanımları ve yararları şunlardır:

- Politikanın toplumun yaşamının gerekli kılan toplumsal bir etkinlik olduğunun farkına varılır.
- Bireylerin bir soru veya sorunlar karşısında çeşitli gayeler önerebileceği, bunun için çeşitli düşünebileceği gerçeğinin farkına varır.
- Bireylerin çeşitli çözümlemeleri ve seçimlerinde hasıl olanın, dünyaya bakışların, değerlerin, inançların, kişisel karakterin olabildiğinin farkına varır.
- İktidarı cezbetmek amacıyla politikaya ve yönetimde yer almanın gerekliliği ve zorunluluğunun farkına varır.
- Farklı fikirlerin uzlaşabildiği genel çerçevelerin neler olduğunu kavrar.
- Ülkenin politik sistemi hakkında genel bilgiler edinir.
- İşleyen politik yönetim düzenini anlaması kolaylıkla gerçekleşir.
- Değer ve olgular arasını ayırt etme olanağı tanır.
- Politikanın asıl fonksiyonunun bireylerin mutluluğunu inşa etmek olduğu bilinir (İnan, 2016, s.43).

2.2.4. Politik Okuryazarlık ve Sosyal Bilgiler

21. yüzyılda politik okuryazarlığın vatandaşlık eğitiminin merkezinde yer aldığı görülmektedir. Politik okuryazarlık literatürde ilk olarak politik eğitim amaçlı çıksa da daha sonra vatandaşlık eğitimi maksatlı ele alınmıştır. Vatandaşlık eğitimi içerisinde günümüzde de ele alınmaya devam etmektedir (Şan, 2021). Dolayısıyla politik okuryazarlık vatandaşlık eğitiminin bir parçasını oluşturmaktadır. Vatandaşlık eğitiminde önemli bir yere sahip olan politik okuryazarlık bireylerin bilgi, beceri ve değerleri kullanarak yönetime dahil olmasıdır. Dünyada çoğu ülkede demokratik yönetimin var olabilmesi için politik

okuryazarlık gerekli ve önemli bir kavramdır. Ayrıca politik okuryazarlık demokrasinin güçlenmesine katkı sağlamaktadır.

Politik okuryazarlık becerisinin geliştirilmesi Sosyal Bilgiler eğitiminde önemli bir amaç olarak görülmektedir. Politik okuryazar birey yetiştirmede politik bilgi ve vatandaşlıkla ilgili önemli bilgileri öğrenciye kazandırmada önemli bir ders olan Sosyal Bilgiler dersinde beceri öğretimi geniş yer bulmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretim programı 2018 yılında güncellenerek öğretim programına 14 tane yeni beceri eklenmiştir (MEB, 2018, s. 9). Bu becerilere politik okuryazarlık becerisi de eklenerek öğrencilerin etkin vatandaş olarak yetişmesi hedeflenmektedir. Güncellenen öğretim programına yeni ilave edilen öğrenme alanı “Etkin Vatandaş” ile politik okuryazarlık becerisi doğrudan “etkili vatandaş” yetiştirme amacına katkı sağlamaktadır. Etkin vatandaş öğrenme alanı ile siyaset bilimi, hukuk ve sosyoloji çerçevesinde etkin vatandaşlık davranışı kazandırmaktır (Görmez, 2018, s. 110). Etkin vatandaşlık davranışının kazandırıldığı sosyal bilgiler dersinde Milli Eğitim Temel Kanunu’nun genel amaçlarında yer alan “demokrasiyi benimsemiş ve etkin vatandaşlık davranışını içselleştirmiş bireyler yetiştirmek” maddesi, ilköğretim düzeyinde daha çok Sosyal Bilgiler dersi ile gerçekleşmektedir. Bu nedenle etkin vatandaşlık davranışının gelişmesi için politik okuryazarlık düzeyinin yüksek olması gerekmektedir (Kara & Tangülü, 2017). Politik okuryazar olan bir birey aynı zamanda etkin bir vatandaşdır. Diğer bir ifadeyle politik okuryazarlık etkin vatandaşlığı olumlu yönde etkilemektedir.

Son gelişme ve çalışmalar bugün bütün dünyada politik okuryazarlığın önemli bir konu haline geldiğini göstermiştir. Yalnızca demokratikleşme sürecini yaşayan ülkelerde değil, demokratik ülkelerde de politik eğitime gereksinim oluşmaktadır. Politik okuryazarlığı ilköğretimde kazandırılabilen en uygun ders ise Sosyal Bilgiler dersidir. Öğrenciler sosyal bilgiler dersinde çevresini, geçmişini ve sosyal olayları öğrenebilmektedir. Bununla birlikte öğrenciler “Bir hükümet nasıl kurulur? Nasıl organize edilir? Çocuk hakları ve vatandaşlık hakları nelerdir? Bir vatandaş olarak üzerlerine düşen görevler nelerdir” sorularının yanıtını da öğrenebilmelidir (Kuş, 2013, s. 215). Politika biliminin temel kavramları içinde yer alan devlet, cumhuriyet, otorite, hükümet, yasa, anayasa, sistem, politika, demokrasi, politik kurumlar, kamuoyu, vatandaşlık, sosyal kontrol, güç, sivil

toplum kuruluşları, protesto vb. kavramların açıklanmasında sosyal bilgiler öğretimi içerisinde önemli bir yere sahip olduğu kaçınılmazdır. Politika bilimi içindeki birtakım konular sosyal bilgiler dersi üniteleri içerisindeki kazanımlarda yer almaktadır. Bu sebeple sosyal bilgiler dersinde politika bilimine gereksinim olmaktadır (Tarhan, 2020, s. 2245).

Sosyal Bilgiler dersinin politik okuryazar birey yetiştirilmesindeki önemi vazgeçilmezdir. Sosyal bilgiler dersi öğrencilere politik bilgilerle beraber demokratik vatandaş olarak bilgi, beceri ve değerleri etkin olarak kullanabilmelerini de sağlayarak vatandaşlık bilincinin geliştirilmesine yardımcı olmaktadır. Politik okuryazarlık vatandaşlık eğitiminin bir parçasını oluşturur. Etkin bireyler yetiştirmede vatandaşlık eğitime bakıldığında politik okuryazarlık eğitimi vurgulanmaktadır. Bu bağlamda en temel amacı iyi vatandaş yetiştirmek olan sosyal bilgiler dersi politik okuryazarlık becerisini öğrencilere kazandırmada önemli bir derstir.

2.3. İlgili Araştırmalar

2.3.1. Eleştirel Düşünme ile ilgili Yapılan Araştırmalar

Bu bölümde Eleştirel düşünme becerisi ilgili yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalara kronolojik sırada yer verilmiştir.

- ***Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar***

Kökdemir (2003) tarafından yapılan “Belirsizlik Durumlarında Karar Verme ve Problem Çözme” adlı araştırmaya, farklı sınıf düzeylerinden 913 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırmada öğrencilerin belirsizlik durumlarında karar verirken kullandıkları çözüm yolları, eleştirel düşünme eğitiminin öğrencilerin eleştirel düşünme kapasitelerine olan neticesini belirlemeyi hedeflemiştir. Deneyssel araştırma yöntemin kullanıldığı araştırmada “California Eleştirel Düşünme Eğilim Ölçeği” uygulanmıştır. Veri analizi sonucunda öğrencilerden olasılık tabanlı problemlerle karşılaşmalarında eleştirel düşünme eğilimi yüksek öğrencilerin düşük öğrencilere nazaran daha planlı karar verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca eleştirel düşünme ve psikolojiye giriş dersini gören öğrencilerin, bu dersi görmeyen öğrencilere göre eleştirel düşünme eğilimlerinde anlamlı farklılık

bulunmuştur. Bu duruma göre eleştirel düşünme eğiliminin öğretilebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Kaloç (2005), “Ortaöğretim Kurumu Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerileri ve Eleştirel Düşünme Becerilerini Etkileyen Etmenler” adlı araştırmasında ortaöğretim öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri ile eleştirel düşünmeyi etkileyen etmenleri belirlemeyi amaçlamıştır. Tarama yöntemiyle gerçekleştirilen çalışmada, araştırmanın örneklemini Bitlis ilinde öğrenim gören 4 liseden toplam 153 öğrenci oluşturmuştur. Çalışmada veri elde etmek amacıyla öğrencilere “Kişisel Bilgi Formu” ve “Eleştirel Düşünme Ölçeği” uygulanmıştır. Çalışmadan elde edilen veriler sonucunda öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyi üzerinde gazete ve kitap okuma alışkanlığının etkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca uygulama yapılan okullara göre öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyinde anlamlı farklılık bulunmuştur.

Demir (2006)’in “İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Derslerinde Eleştirel Düşünme Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı araştırmasında sosyal bilgiler dersinde 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerini farklı değişkenlerle ilişkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın örneklemini Ankara ilindeki 20 ilköğretim okulunda öğrenim gören 4 ve 5. sınıflardan toplam 2488 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada veri elde etmek amacıyla öğrencilere araştırmacı tarafından geliştirilen “Eleştirel Düşünme Ölçekleri” uygulanmıştır. Elde edilen veriler sonucunda öğrencilerin eleştirel düşünme düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca eleştirel düşünme becerilerine sınıf düzeyinde etkisi olduğu görülmüştür.

Kalkan (2008), “Yedinci ve Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeyleri” adlı araştırmasında ortaokul 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerini ve çalışmanın değişkenleriyle olan ilişkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın verilerini elde etmek amacıyla 7. ve 8. sınıf öğrencilerine “Eleştirel Düşünme Ölçeği” ile öğrencilerin demografik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla öğrencilere “Bilgi Formu” uygulanmıştır. Çalışmanın örneklemini ortaokul 7 ve 8. sınıfta öğrenim gören Samsun ili Alaçam ve Yakakent ilçelerindeki toplam 826 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmanın

sonucunda elde edilen bulgulara göre öğrencilerin eleştirel düşünme düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Köseoğlu (2009), “Sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımının eleştirel düşünmeye etkisi” adlı çalışmada sosyal bilgiler dersinde ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin karikatür kullanımının eleştirel düşünme becerisine etkisini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada veri elde etmek amacıyla öğrencilere dereceli puanlama anahtarı, çoktan seçmeli test ve karikatür çalışma yaprakları uygulanmıştır. Araştırmanın örneklemini Samsun ilinin Kavak ilçesindeki YBO’da 7.sınıfta öğrenim gören toplam 36 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgulara göre Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımının eleştirel düşünme becerilerine olumlu etkisi bulunmuştur. Eleştirel düşünme düzeyi ile cinsiyet açısından anlamlı farklılık bulunmazken, eleştirel düşünme başarı düzeyi ile sosyal bilgiler akademik başarısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Özensoy (2011), tarafından yapılan “Eleştirel Okumaya Göre Düzenlenmiş Sosyal Bilgiler Dersinin Eleştirel Düşünme Becerisine Etkisi” adlı çalışmada, ortaokul öğrencilerinin eleştirel okuma yöntemiyle eleştirel düşünme becerisine sosyal bilgiler dersinin etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada yarı deneysel yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Mamak ilçesindeki bir ortaokulun 7. sınıfında öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Verilerin analizi sonucunda eleştirel okumaya bağlı olarak yapılan öğrenme yaklaşımının, MEB programına göre hazırlanan yıllık plan ve kılavuz kitaptaki çalışmalara göre öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyinde anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır.

Tabak (2011) tarafından yapılan “Müzik Eğitimi Öğretmenliği Anabilim Dalı 4. Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimlerini Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” adındaki araştırmasında üniversitede müzik öğretmenliği son sınıfta öğrenim gören öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerini farklı değişkenlere göre değişimini incelemiştir. Araştırmada örneklemini müzik öğretmenliği 4. sınıfta öğrenim gören 240 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Veri elde etmek amacıyla “California Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” uygulanmıştır. Üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin farklı değişkenlere göre değişimi incelendiğinde; anne-baba

tutumları, cinsiyet, yaş, televizyon izleme süresi, anne-baba eğitim düzeyi ve üniversite eğitimine başlamadan yaşadıkları yer değişkenlerine göre anlamlı farklılığın olmadığı görülmüştür. Bu duruma göre daha sık gazete okuyanların eleştirel düşünme düzeyinin daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Demirkaya ve Çakar (2012), “İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerilerinin Değişkenlere Göre İncelenmesi” adlı araştırmalarında 7. sınıf öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin farklı değişkenlere göre değişimini incelemeyi amaçlamaktadırlar. Araştırmada veri elde etmek amacıyla “Kişisel Bilgi Formu” ve “Eleştirel Düşünme Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırmanın örneklemini Burdur ilinde 7. sınıfta öğrenim gören toplam 188 öğrenci oluştururken, araştırmanın yönteminde betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Ortaokul 7. sınıf öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin farklı değişkenlere göre değişimi incelendiğinde; cinsiyet, bulunduğu okul ve ailenin gelir düzeyi ile öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Ayrıca öğrencilerin sosyal bilgiler dersi başarı puanları ile eleştirel düşünme becerileri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Selçuk (2013), tarafından yapılan “Türkçe Öğretmenlerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri ile Özel Alan Yeterlilik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı araştırmada 132 Türkçe öğretmenine “California Eleştirel Düşünme Eğilim Ölçeği” ve “Türkçe Öğretmenliği Özel Alan Yeterlilik Ölçeği” uygulanmıştır. Türkçe öğretmenlerin eleştirel düşünme eğilimleri çeşitli değişkenler açısından incelenerek anlamlı farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Verilerin sonucunda Türkçe öğretmenlerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin düşük seviyede olduğu görülürken, özel alan yeterliliklerinin iyi seviyede olduğu görülmüştür. Eleştirel düşünme eğilimi cinsiyet değişkeni açısından bayanların lehine anlamlı farklılığa ulaşılmıştır.

Çelik (2017), tarafından yapılan "Eleştirel Düşünme Becerilerinin Kariyer Uyum Yeteneklerine Etkisi" adındaki araştırmasında 401 lisans öğrencisine "California Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği" ve "Kariyer Uyum Yetenekleri Ölçeği" uygulanmıştır. Öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin kariyer uyum yeteneklerine etki edip etmediği saptanmaya çalışılmıştır. Ölçeği oluşturan demografik değişkenler ile alt boyutların kapsadığı gruplar arasında anlamlı

farklılıklar bulunmuştur. Veri analizleri sonucunda kariyer uyum yeteneğinin %44'ünü eleştirel düşünme eğilimlerinin açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ocak ve Kutlu Kalender (2017) tarafından yapılan “6. Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Kütahya İli Örneği)” adlı araştırmada, araştırmanın verilerini elde etmek amacıyla “Kişisel Bilgi Formu” ve “Cornell Koşullu Sorgulama Testi-Form X” uygulanmıştır. Araştırmanın örneklemini Kütahya’da 6. sınıfta öğrenim gören toplam 666 öğrenci oluştururken, araştırmanın yöntemi tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin sonucunda, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin baba eğitim durumu, cinsiyet ve seçmeli ders değişkenleri açısından anlamlı farklılık görülürken, anne eğitim durumu ve bilimsel dergi takip etme değişkenleri açısından anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Basmaz (2017), “Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin Okuduğunu Anlama, Öğrenme, Aile ve Ev Ortamı Değişkenleri Bağlamında İncelenmesi” adlı araştırmasında ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile ev, aile ortamı ve okuduğunu anlama değişkenleri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Çorum ilinde 7. sınıfta öğrenim gören toplam 508 öğrenci oluştururken, araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verilerini elde etmek amacıyla 7. sınıf öğrencilerine “Öğrenci Bilgi Anketi” ile “Kaliforniya Zihinsel Güdülenme Ölçeği” ve “Okuduğunu Anlama Testi” ayrıca araştırmacı tarafından hazırlanan “Okuduğunu Anlama Testine Ait Dereceli Puanlama Anahtarı” uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgulara göre en önemli yordayıcı değişkenin okuduğunu anlama olduğu tespit edilmiştir.

Köksal ve Çöğmen (2018) tarafından yapılan “Ortaokul Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme ve İletişim Becerileri” adlı araştırmada ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme ile iletişim becerilerinin incelenmesini amaçlamışlardır. Araştırmanın örneklemini Denizli ilinin merkez okullarında öğrenim gören toplam 4575 öğrenci oluştururken, araştırmanın yönteminde ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada verileri toplamak için öğrencilere “İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği” ve “Eleştirel Düşünme Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırma

sonucunda elde edilen bulgulara göre öğrencilerin eleştirel düşünme düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Altan (2020), tarafından yapılan “Ortaokul Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerilerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmada, ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme becerileri çeşitli değişkenlere göre değişimi araştırılmıştır. Tarama model yönteminin kullanıldığı çalışmada “Eleştirel Düşünme Beceri Testi” ve “Kişisel Bilgi Formu” uygulanmıştır. Araştırma ortaokulda öğrenim gören Antalya ilinin ilçelerinden seçilen 8 okulun 5, 6 ve 7. sınıflarından toplam 416 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre sınıf düzeyine göre 5. sınıf öğrencileri lehine anlamlı bir farklılığa rastlanırken, okul türü bakımından anlamlı düzeyde bir farklılığa rastlanmamıştır. Ayrıca ortaokul öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyleri cinsiyet değişkenine göre kız öğrenciler lehine görülürken, anne-baba eğitim durumu bakımından anne-babası lisans mezunu olan öğrenciler lehine olduğu görülmüştür.

- ***Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar***

Lumpkin (1992) tarafından yapılan “Effect of Teaching Critical Thinking Ability Achievement and Retention of Social Studies Content by Fifth and Sixth Graders” adındaki çalışmasında 5 ve 6. sınıf öğrencilerine “Cornell Düşünme Testi” uygulanmıştır. Araştırmada öğrencilerin eleştirel düşünme öğretiminin eleştirel düşünme becerisine ve sosyal bilgiler dersi içeriğinin kalıcılığına etkisini saptamayı amaçlamıştır. Araştırmanın bulguları sonucunda 5 ve 6. sınıf öğrencilerin eleştirel düşünme yetenekleri arasında anlamlı bir farklılık görülmezken 6. sınıf öğrencileri kalıcılık ve erişim boyutları açısından 5. sınıf öğrencilerinden daha başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Li-Fanh Zahng (2003), “Contributions of Thinking Styles to Critical Thinking Dispositions” adlı çalışmada eleştirel düşünmeye düşünme stillerinin katkısını belirlemeyi amaçlamıştır. Bejiing ve Nanjiing Üniversitelerinde öğrenim gören 2 grup öğrenci belirlenmiş, öğrencilerin düşünme stillerini belirlemek amacıyla “Düşünme Stil Envanteri” eleştirel düşünme düzeyini belirlemede “Kaliforniya Eleştirel Düşünme Envanteri” öğrencilere uygulanmıştır.

Araştırmanın sonuçlarından elde edilen bulgulara göre düşünme stilinin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine katkı sağladığı tespit edilmiştir.

Yang ve Chung (2009), tarafından yapılan “Experimental Study of Teaching Critical Thinking in Civic Education in Taiwanese Junior High School” adlı çalışmada vatandaşlık eğitimi dersinde eleştirel düşünmeye yönelik yapılan öğretimin öğrencilerin eleştirel düşünme düzeylerine olan etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Güney Tayvan'daki bir ortaokulun 8. sınıfında öğrenim gören 68 öğrenci oluşturmuştur. Öğrencilerden 34'ü kontrol, 34'ü deney grubunda yer alırken her iki grupta 16'sı kız 18'i erkek öğrenci yer almıştır. Nitel görüşme yarı deneysel model ve ön test- son test kontrol grubun kullanıldığı çalışmada “Eleştirel Düşünme Eğilimi Testi” ve “Eğitim Sürecine Yönelik Kişisel Algı Formu” uygulanmıştır. Verilerin analizi sonucunda eleştirel vatandaşlık dersi alan öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyleri, geleneksel öğretmen merkezli öğretim programı uygulanan öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Quines (2017), “ortaöğretim ikinci sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerini” incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sürecinde konular deney grubuna işbirlikli öğrenme yaklaşımıyla, kontrol grubuna sınıf içi tartışma kullanılarak öğretilirken araştırma sonunda öğrencilere ölçek uygulanmıştır. Veri analizi sonucunda öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinde her iki grupta da büyük ölçüde artış görülmüştür. Ayrıca gruplar arasında ilk üç haftalık süreçte anlamlı farklılık görülmezken gelişen süreçte işbirlikli öğrenme yaklaşımıyla öğrenim gören öğrencilerde eleştirel düşünme becerileri üzerinde anlamlı bir farklılık görülmüştür.

Wechsler vd. (2018) tarafından yapılan “Creative and Critical Thinking: Independent or Overlapping Components?” adlı araştırma İspanya ve Brezilya'da öğrenim gören 291 lisans öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yaratıcı ve eleştirel düşünmenin problem çözme becerisi arasındaki ilişkileri incelemiştir. İlişkisel tarama yönteminin kullanıldığı çalışmada “PENCRIASAL Eleştirel Düşünme” ve “Torrance Sözel Yaratıcılık Testi” uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda yaratıcı ve eleştirel düşünmenin problem çözme becerisiyle pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Priyanti, Warmansyah (2021), sorgulama temelli öğrenme modelinin çocukların eleştirel düşünmesine etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmada örnekleme 5-6 yaş grubu 12 çocuk oluşturmuştur. Gözlemleme, planlama, yansıtma ve uygulama aşamalarından oluşan eğitim programı; haftada beş gün ve iki hafta süresince sorgulama temelli eğitim programı uygulanmıştır. Araştırma sonucunda sorgulama temelli öğrenme modelinin çocuklarda eleştirel düşünmeyi pozitif yönde etkilediği bulunmuştur.

2.3.2. Politik Okuryazarlık ile ilgili Yapılan Araştırmalar

Yapılan araştırmalar sonucunda yurt dışında politik okuryazarlık konusuna ait birçok araştırma olmasına rağmen yurt içinde sınırlı sayıda araştırmaya rastlanmıştır. Bu bölümde politik okuryazarlık becerileri ile ilgili yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalara kronolojik sırada yer verilmiştir.

- ***Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar***

Akhan (2011), “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Politika Bilimine Yönelik Eğilimlerinin Belirlenmesi” adlı araştırmasında sosyal bilgiler öğretmenliği 4. sınıfta öğrenim gören 832 öğretmen adayına “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayların Politika Konularına Eğilimlerini Belirleme Ölçeği” uygulamıştır. Tarama yönteminin kullanıldığı bu araştırmada, öğretmen adaylarının “politika bilimine yönelik eğilimlerini” belirlemeyi hedeflemiştir. Araştırma bulgularına göre, öğretmen adaylarının gündelik yaşamlarında politika konularına fazla zaman ayırmadıkları görülürken, politika bilimine yönelik eğilimlerinin yüksek olduğu görülmüştür.

Kuş (2013)’un “Politik okuryazarlık ve aktif vatandaşlık” adlı kitap bölümünde politik okuryazarlığın tarihçesine ve politik okuryazarlık kavramına değinmiştir. Politik okuryazarlık eğitiminin önemine ve sosyal bilgiler dersindeki yerine değinmiştir. Aktif ve etkili vatandaş yetiştirmede bireyin politik bilgi ve konuları kavraması gerektiğine değinmiştir. Bu yüzden vatandaşların politik okuryazar olması gerektiği belirtilmiştir. Toplumların demokratikleşmesinde bireylerin etkin vatandaşlar olması gerektiği vurgulamıştır. İlköğretim sosyal bilgiler programı politik okuryazarlık kapsamında derste yapılabilecek örnek etkinliklere ele almış olduğu kitap bölümünde yer vermiştir. Ayrıca ilköğretim

düzeyinde politik okuryazarlık becerisini kazandırmada en uygun dersin sosyal bilgiler dersi olduğunu belirtmiştir.

Faiz (2016), “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Siyaset Okuryazarlık Durumları” adındaki araştırmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyasi okuryazarlık düzeylerini çeşitli değişkenlere göre değişimini incelemiştir. Karma yöntemin kullanıldığı araştırmada örneklemi; nicel bölümü üniversitede 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören 13 farklı üniversiteden toplamda 1188 öğretmen adayından meydana gelirken, nitel bölümünü 20 sosyal bilgiler öğretmen adayından oluşmaktadır. Verilerin analizi sonucunda öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık düzeyleri ölçek puanlarına bakıldığında orta seviyede olduğu görülmüştür. Nitel bölümdeki sonuca göre öğretmen adayları etkili vatandaşlık eğitiminin öğretim kaynaklı olmasından, ders içeriğinden, öğretim materyallerinden ve ilkelerinden kaynaklandığını söylemişlerdir. Ayrıca siyaset okuryazarlık eğitiminin ortaokulda başlatılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Kuş ve Tarhan (2016), “Political Education In Social Studies Classroom: A Perspective From Turkey” adlı araştırmasında sosyal bilgiler sınıflarında politik konuların öğretimini incelemiştir. Karma yöntemin kullanıldığı araştırmada örneklemi Denizli ve Kastamonu illerinden oluşan sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenleri 10 haftalık sınıf içinde gözleme tabi tutulmuş ve öğretmenlerden politik konularla ilgili görüşleri alınmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öğretmenlerin politik konuların öğretilmesi konusundaki görüşleri ile sınıf içindeki uygulamaları arasında tezat bir görünüm olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla öğretmenler politik konuların öğretimi konusunda öğrencilere temel politik bilgilerinin verilmesi ve politik süreçlere ilişkin bilgilerin öğretilmesi gerekliliğini belirtirken, öğretmenlerin gözlemleri sonrası politik konular ve politikayla ilgili süreçleri uygulama sırasında yansıtamadığı görülmüştür.

Kara ve Tangülü (2017), “Sosyal Bilgiler öğretim programında hukuk ve politik okuryazarlığı üzerine bir durum incelemesi” adlı araştırmalarında 2005 sosyal bilgiler öğretim programını politik okuryazarlık ve hukuk okuryazarlığı açısından incelemeyi amaçlamışlardır. Nitel yöntemin kullanıldığı araştırmada var olan durum saptanmaya çalışılmıştır. Programda 17 maddelik genel amaçlardan

9'unun hukuk okuryazarlığı ve politik okuryazarlık ile doğrudan ilişkili olduğu saptanmıştır. Buna göre sosyal bilgiler eğitimi açısından hukuk ve politik okuryazarlığının büyük bir öneme sahip olduğu görülmüştür. Araştırmada bazı kavram, beceri, değer ve kazanımların politik ve hukuk okuryazarlığı ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmada politik okuryazarlığın önemine değinilirken diğer öğretim programlarına da politik okuryazarlığın eklenmesinin önemine değinilmiştir.

Aslan (2019), tarafından yapılan “Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Becerilerinin İncelenmesi” adlı araştırmada öğrencilerin politik okuryazarlık becerilerini çeşitli değişkenler açısından incelemeyi amaçlamıştır. Nicel yöntemin kullanıldığı araştırmada örnekleme Kars il merkezindeki 16 okulda öğrenim gören 450 öğrenci oluşturmaktadır. Ortaokul 7. sınıf öğrencilerine araştırmacı tarafından geliştirilen “Politik Okuryazarlık Ölçeği” uygulanarak veriler toplanmıştır. Veri analizi sonucunda öğrencilerin politik davranış boyutu bakımından nispeten olumlu olduğu görülürken, insan haklarına yönelik bilinç, gündemi takip etme ve politik bilgiye yönelik algı boyutları açısından orta düzeyde beceriye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tarhan (2020), “Ortaokul Öğrencilerinin Temel Siyaset Bilgisi” adlı araştırmasında ortaokul öğrencilerine “Siyaset Okuryazarlığı Ölçeği” uygulamıştır. Öğrencilerin temel siyaset bilgilerini çeşitli değişkenler açısından inceleyerek siyaset okuryazarlık düzeylerini belirlemeyi amaçlamıştır. Tarama modeli kullanılan araştırmada örnekleme, 686 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Verilerin analizi sonucunda öğrencilerinin duyuşsal eğilim düzeyleri ve siyasetle ilgili temel bilgilerinin orta seviyede olduğu görülürken, beceri-davranış seviyelerinin olumsuz yönde olduğu görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin siyaset okuryazarlık düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık görülmezken, mesleklerinin, anne-baba eğitim durumlarının ve okudukları okulların öğrencilerin siyaset okuryazarlık seviyelerinde anlamlı farklılığa rastlanmıştır.

Şan, (2021), “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Eğitimi Odaklı Politik Okuryazarlığının Geliştirilmesi” sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık eğitimi amaçlı politik okuryazarlığının geliştirilmesini amaçlamıştır. Bu amaçla Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde Sosyal Bilgiler

Öğretmenliğinde öğrenim gören ve “Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar” dersini seçen, ikinci sınıfta okuyan öğrenciler ile bu araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nitel araştırma deseni olan eylem araştırması kullanılarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlık gelişimi incelenmiştir. Araştırmada gözlem, görüşme, 2N formu, etkinlik çalışma kâğıtları öğrenci, yansıtıcı günlüğü, araştırmacı yansıtıcı günlüğü ve öz değerlendirme formlarından elde edilen veriler analiz edilmiştir. Verilerin analizi sonucunda öğrencilere verilen politik okuryazarlık eğitiminin öğretmen adaylarının politik okuryazarlığını geliştirmesinde etkili olduğu, eğitim sonrasında politik okuryazarlık bilgi, beceri ve değerler bakımından önemli derecede gelişim gösterdiği görülmüştür.

Yavaş (2021), “Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Kavramlarına İlişkin Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi (KİT) Aracılığıyla İncelenmesi” adlı çalışmasında politik okuryazarlık kavramı konusunda ortaokul öğrencilerinin bilişsel yapılarını ve kavram yanılgılarını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın verilerini elde etmek amacıyla “Kelime İlişkilendirme Testi (KİT)” kullanılmıştır. Veriler MEB’e bağlı Ankara’nın merkez ilçelerinde yer alan 6 ortaokulda toplam 230 7. sınıf öğrencisine uygulanarak toplanmıştır. Öğrencilerin politik okuryazarlığa ait 12 kavram “Devlet, Demokrasi, Hükümet, Seçim, Kamuoyu, Hak, Muhalefet, Özgürlük, Cumhuriyet, İdeoloji ve Sorumluluk” ile bilişsel yapıları kavramlar hakkında verdikleri yanıtlarla incelenmiştir. Verilerin analizi sonucunda öğrencilerin bilimsel olmayan ya da yüzeysel bilgilerinin çoğunlukta olduğu belirlenmiş, cumhuriyet ve kamuoyu kavramlarına yönelik kavram yanılgılarının olduğu saptanmıştır.

- ***Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar***

Achinstein (2006), “New Teacher and Mentor Political Literacy: Reading, Navigating and Transforming Induction Contexts” adlı araştırmasında mentorların ve öğretmenlerin siyaset okuryazarlık düzeylerini geliştirmek amacıyla sınıflarında siyaset okuryazarlığına yer vermelerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Kaliforniya’da 60 ayrı semtte vazife yapan 772 mentor ile 2750 yeni öğretmenden oluşmuştur. Bir yıl süren araştırmada mentorların ve öğretmenlerin siyaset bilgisi ve siyaset okuryazarlığına ilişkin sınıfta yaptıkları gözlemlenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre mentorlar ve öğretmenlerin siyaseti

olumsuz görürken, siyasetin okulda rahatça konuşulamaması ve sınıflarda da öğrencilerle de konuşulmadığı sonucuna varılmıştır.

Alexander (2009), “Bilgi Okuryazarlığı Olarak Politik Okuryazarlık” adlı araştırmasında bilgi okuryazarlığı ve politik okuryazarlığın birbirlerine etki edip etmediğini saptamaya çalışmıştır. Araştırmacı tarafından üniversite öğrencilerinin belirli politikacıları ve belirli konuları takip ettikleri görülürken, politik okuryazarlık için gerekli olan bilgi kaynaklarının yetersiz olduğunu tespit etmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda politik okuryazarlık ve bilgi okuryazarlığın birbirleriyle bağlantılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenciler bilgi kaynaklarını kullanma ve değerlendirme, bunlara erişme becerisi elde ederken, öğrencilerin politik okuryazarlıklarının geliştiği ve daha bilinçli vatandaş olabilecekleri saptanmıştır. Ayrıca öğrencileri siyaset bilimi dersleri almaya motive ettiği görülürken, öğrencilerin farklı fikirlere ve görüşlere daha saygılı olmalarını sağladıkları görülmüştür.

Simon (2014), tarafından yapılan “Political Competence of Children and Social Background: Results of Study With French Primary School Children” adlı araştırmada Fransa’da ilköğretim yaşındaki çocukların siyasi yeterliliğini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini 8-9 yaşında toplam 75, 9-10 yaşında toplam 55, 10-11 yaşında toplam 145 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre çocukların her soru çeşidine dair bilgi seviyeleri anlamlı farklılık göstermiştir. Bulgulara dair öğrencilerin %88,4’ünün Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy’i bildiği görülmüştür. Araştırmada öğrencilerin gündemde olan politik karakterleri daha çok tanırken, gündemi meşgul etmeyen politik karakterleri fazla tanımadıkları sonucuna varılmıştır.

Brodie-McKenzie (2015), siyasetin öğrenilmesinde bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılmasının öğrencilerin siyasete ait konuların öğrenilmesine etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanan öğrencilerin, yararlanmayan öğrencilere göre olayları takip etmede daha etkin olduklarını ve öğrencilerin görüşlerini daha hızlı paylaşılabileceğini belirtmiştir. Bulgulara göre bilgi ve iletişim teknolojileriyle öğrencilerin politik okuryazarlıklarını geliştireceği sonucuna ulaşılmıştır.

Hunter ve Rack (2016)'in “Advancing Young Citizens’ Political Literacy Through Social-Sciences Curricula” adlı araştırmasında sosyal bilimler öğretim programıyla genç vatandaşların politik okuryazarlığının geliştirilmesini amaçlamıştır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada her okuldan bir öğretmen ile görüşülerek, 48 öğrenciye sosyal bilgiler sınıfında anket uygulanmış 8 öğrenci ile de odak grup görüşmesi yapılarak veriler toplanmıştır. Katılımcılar politik okuryazarlığın önemli olduğunu belirtirken, katılımcıların politik okuryazarlık becerilerinden yoksun oldukları da görülmüştür. Ayrıca programların politik okuryazarlığı geliştirmede vatandaşlık eğitimi açısından önemli bir noktada olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Carr ve These (2018), “Demokrasi, Siyasal Okuryazarlık ve Dönüştürücü Eğitim Bu Araştırmanın Son On Yılında Hangi Sorunlar / Eğilimler Ortaya Çıktı?” adlı çalışmasında demokrasi ve demokrasi eğitiminin ne olduğu, geliştirilmesi ve sonuçlarını incelemeyi amaçlamıştır. Kavramsal model kullanılan araştırma; Kanada, ABD ve Avustralya’dan 1000’den fazla araştırmacının katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Nitel ve nicel yöntemin bir arada kullanıldığı çalışmada; eğitimciler, eğitim yöneticileri ve üyeleri, öğretmen adayları, sivil toplum örgütleri projede görev almıştır. Projeye, çok sayıda katılımcıdan veri toplanarak otoriter yönetimlerin yaşandığı devletlerde eğitim alanların demokrasiyi nasıl yaşadıklarına ve nasıl algıladıklarına dair alınan veriler analiz edilmiştir. Ayrıca eğitim sektörünün demokrasi ve daha güçlü bir eğitim için eleştirel bir şekilde çalışmasına yardımcı olacak araç geliştirmeyi hedeflemiştir.

Lailiyah, Yuliyanto ve Pradhana (2018), “Youthizen, Political Literacy, and Social Media” adlı çalışmalarında Endonezya’daki genç neslin sosyal medyanın politik bilginin oluşturulmasındaki rolünü tanımlamayı amaçlamışlardır. Karma yöntemin kullanıldığı çalışmada, nicel bölümde 100 lise öğrencisine anket uygulanırken, nitel bölümde aile ve akran görüşmesi ile veriler toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre gençlerin sosyal medyayı fazlaca kullandıkları, fakat politik farkındalıklarının düşük olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin politik okuryazarlığın temel tanımıyla ilgili yeterli düzeyde bilgiye sahip oldukları görülürken, politik okuryazarlık kapasitesine sahip olmadıkları görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin sosyal medyayı kendi politik

görüşleri için kullanmadıkları, sosyal medya aldatmacalarına karşı savunmasız oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

3.YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama (survey) araştırması belli bir örneklem ile yürütülen çalışmaların sonucunda herhangi bir konuda sayılarla ifade edilen eğilim, tutum veya görüşlerin tüm evrene genellenmesine fırsat veren bir nicel araştırma yöntemidir (Creswell, 2014, s.154-155). Tarama araştırmalarında genellikle katılımcıların görüşleri ya da ilgi, beceri, yetenek, tutum vb. özellikleri incelenmekte ve diğer araştırmalara göre daha büyük örneklem üzerinde çalışma yapılabilmektedir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2018, s.185). Araştırmaya konu olan birey, olay ya da nesneyi herhangi bir şekilde değiştirme veya etkileme gayreti göstermeden kendi durumları içinde olduğu gibi betimlemeye çalışılır (Karasar, 2020, s. 109). Tarama yönteminin ilişkisel (korelasyonel) tarama modeli, değişkenler arası ilişkileri belirleyerek değişkenler arası ilişkinin derecesini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bireyin bir değişkendeki ölçümünden diğer değişkendeki ölçümünün hangi yetkinlikte olduğunu tahmin edebilmeyi gösterir. Araştırmacı bu süreçte iki değişkenin birlikte gösterdiği değişimi, değişkenlerin birbirlerini etkileyip etkilemediklerini ortaya koymaktadır (Balcı, 2018, s. 269-270).

Bu araştırmada ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile politik okuryazarlık düzeylerinin hem birbirleriyle hem de farklı değişkenlerle olan ilişkisi belirlenmesi amaçlandığından nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ve politik okuryazar düzeylerini belirlemek amacıyla araştırmada kişisel bilgiler formuyla birlikte, eleştirel düşünme eğilim ölçeği ve politik okuryazarlık ölçeği uygulanmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Evren, bir araştırma sonucunda sağlanan verilerin genellenmek istendiği verilerin toplandığı canlı veya cansız varlıklardan oluşan büyük gruptur (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2018, s.82). Araştırmanın evrenini 2021-2022 Bahar Yarıyılında Zonguldak'ın Ereğli ilçesinde

MEB’e bağı 29 resmi 2’si özel ortaokulun 7. sınıf kademesinde öğrenim gören toplam 2530 öğrenci oluşturmaktadır.

Örneklem ise özelliklerine ilişkin bilgi toplanmaya çalışılan, evrenin içinden belli kurallara göre seçilmiş sınırlı bir parçası; aynı zamanda evreni temsil edecek yeterliliğe sahip gruptur (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2018, s.83). Evrene giren bütün öğrencilerin bu araştırma kapsamına girmesi mümkün olmadığı için örneklem alma yoluna gidilmiştir. Araştırmada örnekleme türlerinden basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme yöntemi, evrendeki tüm birimlerin örnekleme seçilmede eşit seçilme şansını verdiği ve evreni temsil gücünün yüksek olduğu bir yöntem olarak ifade edilebilir (Balcı, 2018, s. 100).

Bu araştırma kapsamında Zonguldak’ın Ereğli ilçesinde MEB’e bağı 10 ortaokulun 7. sınıf kademesinde öğrenim gören öğrencilerden toplam 751 kişiden veri toplanmıştır. Elde edilen veriler incelendikten sonra kayıp veri olarak değerlendirilen 41 kişinin verisi analiz dışı bırakılmıştır. Böylece araştırmanın çalışma grubu 710 kişiden oluşturulmuştur. Çalışma grubunun demografik bilgilerine ilişkin özelliklerine aşağıdaki tablolarda yer verilmiştir.

Tablo 3.1: Araştırmada Yer Alan Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Ortaokullara Göre Dağılımları

Okullar	f	%
A	30	4,20
B	91	12,80
C	131	18,50
D	14	2,00
E	69	9,70
F	53	7,50
G	99	13,90
H	80	11,30
I	44	6,20
J	99	13,90
Toplam	710	100,00

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3.1 incelendiğinde, araştırmaya %18,50 oran ile en çok katılım C Ortaokulu öğrencileri katılım gösterirken, %2’lik oran ile en az katılım D Ortaokulu’ndan olmuştur.

Tablo 3.2: Araştırmada Yer Alan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	f	%
Kadın	353	49,70
Erkek	357	50,30
Toplam	710	100,00

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3.2 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %49,70’nin kız ve %50,30’nun ise erkek öğrenci olduğu görülmektedir. Buna göre kız ve erkek öğrenci sayılarının birbirine çok yakın olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.3: Araştırmada Yer Alan Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Anne Eğitim Düzeyi	f	%
İlkokul Mezunu	233	32,80
Ortaokul Mezunu	158	22,30
Lise Mezunu	212	29,90
Yüksekokul-Üniversite Mezunu	107	15,10
Toplam	710	100,00

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3.3’teki bilgilerden anne eğitim durumuna göre; araştırmada yer alan öğrencilerden annesi ilkokul mezunu olanlar %32,80 şeklinde, annesi ortaokul mezunu olanlar %22,30 şeklinde, annesi lise mezunu olanlar %29,90 şeklinde ve annesi yüksekokul-üniversite mezunu olanlar %15,10 şeklinde elde edilmiştir.

Tablo 3.4: Araştırmada Yer Alan Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Baba Eğitim Düzeyi	f	%
İlkokul Mezunu	117	16,50
Ortaokul Mezunu	128	18,00
Lise Mezunu	311	43,80
Yüksekokul-Üniversite Mezunu	154	21,70
Toplam	710	100,00

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3.4’ teki bilgilerden baba eğitim durumuna göre; araştırmada yer alan öğrencilerden babası ilkokul mezunu olanlar %16,50 şeklinde, babası ortaokul mezunu olanlar %18,00 şeklinde, babası lise mezunu olanlar %43,80 şeklinde ve babası yüksekokul-üniversite mezunu olanlar %21,70 şeklinde elde edilmiştir.

Tablo 3.5: Araştırmada Yer Alan Öğrencilerin Gündemi En Çok Nereden Takip Ettiklerine Göre Dağılımları

Gündemi Takip Etme Aracı	f	%
Televizyon	204	28,70
İnternet Haber Siteleri	83	11,70
Sosyal Medya (Youtube, Instagram, Facebook...)	423	59,60
Toplam	710	100,00

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3.5’teki bilgilerden araştırmada yer alan öğrencilerden %28,70’i gündemi televizyondan, %11,70’i internet haber sitelerinden ve %59,60’ı sosyal medya mecralarından (Youtube, Instagram, Facebook, ...) takip etmektedirler.

Tablo 3.6: Araştırmada Yer Alan Öğrencilerin Gündemi Kitap Bitirme Sıklıklarına Göre Dağılımları

Kitap Bitirme Sıklığı	f	%
Haftada Bir	206	29,00
Ayda Bir	267	37,60
Ayda Birden Fazla	119	16,80
Yılda Bir	64	9,00
Hiç Kitap Okumam	54	7,60
Toplam	710	100,00

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3.6’daki bilgilerden araştırmada yer alan öğrencilerden %29,00’u haftada bir kitap okurken, %37,60’ı ayda bir, %16,80’ni ayda birden fazla, %9’u yılda bir kez kitap okuma sıklığına sahipken %7,60’ı ise hiç kitap okumamaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada ortaokul 7. sınıfta öğrenim gören öğrencilere “Kişisel Bilgi Formu”, “Eleştirel Düşünme Eğilim Ölçeği” ve “Politik Okuryazarlık Ölçeği” uygulanmıştır. Bu araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve özellikleri aşağıda belirtilmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formunda öğrencilerin; okullarının adları, cinsiyetleri, anne ve baba eğitim durumu, ülke gündemini en çok nereden takip ettikleri, kitap bitirme sıklıklarıyla ilgili sorulara yer verilmiştir. Öğrencilere kişisel bilgi formu anket formuyla aynı zamanda uygulanmıştır.

3.3.2. Eleştirel Düşünme Eğilim Ölçeği

Araştırmada Kılıç ve Şen (2014) tarafından ortaöğretimde öğrenim gören dokuzuncu ve onuncu sınıftan 342 öğrenciye uygulanarak Türkçeye uyarlanan “Eleştirel Düşünme Eğilim Ölçeği” kullanılmıştır. “UF/EMI Eleştirel Düşünme Eğilim Ölçeği”nin orijinali 26 maddeden oluşmaktadır. Araştırmadan alınan sonuçlara göre; hata varyansının yüksek olduğu belirlenen 11. maddenin ölçekten çıkarılması sonucu, ölçek 25 maddeli 5’li likert tipte ve 3 faktörlü bir yapıdan oluşmaktadır. Ölçeğin güvenirlik katsayısı 0,91 olarak hesaplanmıştır.

Ölçek, ortaöğretim öğrencilerine uygulanmak üzere Türkçeye uyarlandığından, ilköğretimde kullanabilmek amacıyla Koçoğlu (2017) tarafından ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması yeniden yapılmıştır. Bu araştırmada Koçoğlu (2017) tarafından yeniden düzenlenen ölçek veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Eleştirel Düşünme Eğilim Ölçeğinin güvenirlik katsayısı 0,96 olarak hesaplanmış, ölçeğin iç tutarlık güvenirlik katsayısının yüksek olduğu bulunulmuş.

3.3.3. Politik Okuryazarlık Ölçeği

Ortaokul 7. Sınıf öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerini ölçmek amacıyla, Aslan (2019) tarafından geliştirilen 24 maddelik 5’li likert tipi “Politik Okuryazarlık Ölçeği” uygulanmıştır. Ölçeğin “Politik Davranış” (3, 4, 6, 7, 10, 12, 20, 23, 24), “Politika Bilgiye Yönelik Algı” (5, 9, 11, 15, 18, 22), “Gündemi Takip Etme” (1, 8, 16, 17, 19), “İnsan Haklarına Yönelik Algı” (2, 13, 14, 21) olmak üzere toplam 4 alt boyutu bulunmaktadır. Bu çalışmada ölçeğin genel güvenirlik katsayısı 0,759 olarak bulunmuştur. Ölçeğin “Politik Davranış” boyutu güvenirlik katsayısı 0,731, “Politika Bilgiye Yönelik Algı” boyutu güvenirlik katsayısı 0,708, “Gündemi Takip Etme” boyutu güvenirlik katsayısı 0,657 ve “İnsan Haklarına Yönelik Algı” boyutu güvenirlik katsayısı 0,663 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin

politik okuryazar düzeylerini ölçmek amacıyla kullanılabilecek yeterli ve ölçeğin güvenilir olduğu görülmüştür.

3.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmada ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile politik okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacıyla “kişisel bilgi formu”, “eleştirel düşünme eğilim ölçeği” ve “politik okuryazarlık ölçeği” olmak üzere 3 bölümden oluşan “Ortaokul Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri ile Politik Okuryazarlık Becerileri” anketi kullanılmıştır. Adı geçen anket 2021-2022 Eğitim-Öğretim Yılı'nın ikinci yarısında, Zonguldak'ın Ereğli İlçesinde bulunan 10 farklı ortaokulda İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınarak uygulanmıştır. Uygulamanın yapılacağı okullarda, okul idaresine ve öğretmenlere araştırma hakkında detaylı bilgi verildikten sonra uygulamanın yapılacağı sınıflar belirlenmiştir. Araştırmacı tarafından öğrenci gruplarına araştırmanın amacı ve önemi hakkında gerekli bilgilendirmeler uygulama öncesinde yapılırken araştırmanın gönüllülük ilkesine dayalı olduğu belirtilmiştir. Ortaokul öğrencileri 18 yaşından küçük oldukları için ailelerine veli izin formları dağıtılmış, velisinden izin alınan gönüllü olarak araştırmaya katılmak isteyen öğrenciler araştırmaya dahil edilmiştir. Veri toplama araçları hakkında uygulamayı yapan öğretmen ve uygulamanın yapıldığı öğrencilere gerekli olan bilgiler verilmiş öğrencilerin anlamadığı noktalar açıklanmıştır. Uygulamanın sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için sınıfta sessiz bir ortam oluşturularak öğrencilere gerekli olan süre verilmiştir. Katılımcılara istedikleri takdirde araştırma sonuçları hakkında bilgi alabilecekleri ifade edilmiş ve araştırmaya katılımlarından dolayı teşekkür edilmiştir. Uygulama, seçilen ortaokulların 7. sınıflarında toplamda 4 haftada gerçekleştirilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 23.0 paket programı kullanılmıştır. İlk olarak veriler SPSS 23.0 programına işlenmiştir. Veriler işlendikten sonra hatalı girilen veri olup olmadığı kontrol edilmiş ve hatalı veri girişi olmadığı görülmüştür. Daha sonra kayıp veri kontrolü yapılmıştır. Yapılan kontrollerde kayıp veri miktarı belirlenmiş ve kayıp veriler silinmiştir. Kayıp veriler silinerek kalan veriler üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir. Buna göre kayıp verilerin silinmesinden ardından analizler 710 kişi üzerinden gerçekleştirilmiştir. Tek değişkenli uç değer

tespiti için araştırma kapsamında kullanılan ölçeklerin boyut ve toplam puanlarının z- standart puanları hesaplanmış, histogramlar ve kutu-çizgi grafiklerine bakılmıştır. Boyut ve ölçek toplam puanlarına ilişkin hesaplanan z standart puanları -3 ile +3 aralığında bulunmaktadır. Ayrıca histogramlar ve kutu-çizgi grafikleri incelendiğinde uç değer olmadığı görülmüştür.

Verilerin normalliği için ölçeklerin boyut ve toplam puanlarının çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanmıştır. Hesaplanan çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1 ile +1 arasında olduğu görülmüştür. Buna göre verilerin normal dağılım sergilediği yorumu yapılmıştır (Büyüköztürk, 2017). Ayrıca, normal Q-Q pilot grafiği ile kutu çizgi grafiği de incelenmiş ve verilerin normal dağılım sergilediği görülmüştür. Veriler normal dağılım sergilediği için analizlerde parametrik testler kullanılmasına karar verilmiştir.

Birinci araştırma sorusu kapsamında ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerinin nasıl olduğunu belirlemek için boyut ve ölçek toplam puanlarının ortalaması, standart sapması, minimum ve maksimum değerleri hesaplanmıştır.

İkinci araştırma sorusu için ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerinin demografik özelliklerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla ilişkisiz örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Buna göre iki grubun karşılaştırılmasında ilişkisiz örneklem t-testi ve ikiden fazla grubun karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Tek yönlü varyans analizinin anlamlı çıkması durumunda hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğunu araştırmak içinde post-hoc Dunnett C (anlamlı farklar) testi uygulanmıştır.

Üçüncü araştırma sorusu kapsamında, ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin düzeylerinin nasıl olduğunu belirlemek için boyut ve ölçek toplam puanlarının ortalaması, standart sapması, minimum ve maksimum değerleri hesaplanmıştır.

Dördüncü araştırma sorusu için ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin demografik özelliklerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla ilişkisiz örneklem t testi ve tek yönlü varyans

analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Buna göre iki grubun karşılaştırılmasında ilişkisiz örneklem t-testi ve ikiden fazla grubun karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Tek yönlü varyans analizinin anlamlı çıkması durumunda hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğunu araştırmak içinde post-hoc Dunnett C (anlamlı farklar) testi uygulanmıştır.

Beşinci araştırma sorusu kapsamında, ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile politik okuryazarlıkları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını incelemek amacıyla pearson korelasyon katsayısı (r) kullanılmıştır. Buna göre EDEÖ ile POÖ boyutları ile ölçek toplam puanları arasında korelasyon analizi yapılmıştır. Elde edilen korelasyon katsayısı yorumlanırken, Guilford (1956)'un belirttiği, $r < ,20$ (çok düşük/çok zayıf); $,20 < r < ,40$ (düşük/zayıf); $,40 < r < ,70$ (orta); $,70 < r < ,90$ (yüksek); $r > ,90$ (çok yüksek) düzey ilişki kriterleri göz önüne alınmıştır (Akt. Tan, 2016).

Altıncı araştırma sorusu kapsamında, ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin politik okuryazarlıklarını anlamlı bir şekilde yordayıp yordadığına bakılmıştır. Buna göre analiz için çoklu regresyon yapılmıştır. Çoklu regresyon analizinde bir bağımlı değişken ve birden fazla değişken bulunmaktadır. Bağımlı değişken olarak bu çalışmada POÖ toplam puanı alınırken, bağımsız değişkenler olarak ise EDEÖ boyut puanları ile toplam puan alınmıştır. Çoklu regresyon analizinde, aralarında ilişki olduğu düşünülen değişkenlerden iki ya da daha fazla değişkenden birinin bağımlı değişken olarak diğer değişkenlerin ise bağımsız değişkenler olarak ele alınıp aralarındaki ilişkiyi matematiksel formülle açıklayan güçlü bir istatistiksel yöntemdir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012). Bu şekilde bağımlı değişkende görülen değişikliğin bağımsız değişkenler tarafından meydana gelip gelmediği matematiksel formülle gösterilebilmektedir.

Çoklu regresyon analizine başlamadan önce bazı varsayımların test edilmesidir. Test edilmesi gereken varsayımların başında normallik ve çoklu bağlantılık gelmektedir. Verilerin analizi için normallik varsayımının karşılandığı daha önce gösterilmiştir. Çoklu bağlantılık için Field'e (2005) bağımsız değişkenler için en büyük VIF değerinin 10'a eşit ve 10'dan küçük; tolerans değerinin ise, 10'a eşit ve 10'dan büyük olması gerekmektedir. Bu bilgiler ışığında, çalışma verileri incelendiğinde VIF değerlerinin [EDEÖ Bilişsel Olgunluk (3,995); EDEÖ

Yenilikçilik (5,111); EDEÖ Toplam (10,00)] ve tolerans değerlerinin [EDEÖ Bilişsel Olgunluk (,250); EDEÖ Yenilikçilik (,196); EDEÖ Toplam (,10] olması gereken aralıklarda oldukları görülmüştür. Buna göre değişkenler arasında çoklu bağlantı problemi olmadığı yorumu yapılabilir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile politik okuryazarlık becerisi arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek amacıyla yapılan araştırmanın alt problemine ilişkin verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular, araştırma soruları tablo ve açıklamalarıyla birlikte verilmiştir.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları

Birinci araştırma sorusu olan “Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeyleri nasıldır?” a ilişkin elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Öğrencilerin politik okuryazarlık düzeylerinin nasıl olduğunu incelemek amacıyla POÖ boyut puanları ile toplam puanın betimsel istatistikleri hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.1’de gösterilmiştir.

Tablo 4.1: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin POÖ Puanları Betimsel İstatistikleri $\bar{X}$

Boyutlar	n	Min	Max	Ort.	Ort./Madde sayısı	s.s
POÖ Politik Davranış (9 Madde)	710	9,00	45,00	33,27	3,69	6,43
POÖ Politik Bilgiye Yönelik Algı (6 Madde)	710	6,00	30,00	20,89	3,48	4,51
POÖ Gündemi Takip Etme (5 Madde)	710	5,00	25,00	15,82	3,16	3,88
POÖ İnsan Haklarına Yönelik Bilinç (4 Madde)	710	4,00	20,00	15,23	3,81	3,85
POÖ Toplam (24 Madde)	710	40,00	113,00	85,23	3,55	11,71

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4.1 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Ölçeği (POÖ)’ nin Politik Davranış boyutundan aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X}$ =33,27) ve standart sapmasının (s.s= 6,43) olduğu görülmektedir. Bu değerlere göre öğrencilerin POÖ politik davranışları yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin POÖ Politik Bilgiye Yönelik Algı boyutundan aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X}$ =20,89) ve standart sapmasının (s.s=4,51) olduğu görülmektedir. Bu değerlere göre öğrencilerin POÖ

politik bilgiye yönelik algıları yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ortaokul öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Ölçeği (POÖ)' nin Gündemi Takip Etme boyutundan aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X}$ =15,82) ve standart sapmasının (s.s=3,88) olduğu görülmektedir. Bu değerlere göre öğrencilerin POÖ gündemi takip etme seviyeleri orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin POÖ İnsan Haklarına Yönelik Bilgi boyutundan aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X}$ =15,23) ve standart sapmasının (s.s=3,85) olduğu görülmektedir. Bu değerlere göre öğrencilerin POÖ insan haklarına yönelik bilinçlerinin orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Son olarak araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin POÖ toplam puan ortalaması ($\bar{X}$ =85,23) ve standart sapması (s.s=11,71) olarak elde edilmiştir. Bu değerlere göre öğrencilerin politik okuryazarlık düzeyleri yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, boyut puan ortalamalarının madde sayısına bölünmesi ile oluşan ortalamalara bakıldığında, en yüksek ortalamaya 3,81 değeri ile “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” boyutunun sahip olduğu endüşük ortalamaya ise 3,16 değeri ile “Gündemi Takip Etme” boyutunun sahip olduğu görülmektedir.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları

İkinci araştırma sorusu olan “Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeyleri; cinsiyet, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, ülke gündemini en çok nereden takip ettikleri ve kitap bitirme sıklığı değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” e ilişkin elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin “Politik Okuryazarlık Ölçeği”nden aldıkları puanların demografik değişkenlere göre karşılaştırılmasında parametrik testler kullanılmıştır. Elde edilen istatistiksel sonuçlar aşağıda sırasıyla açıklanmıştır.

4.2.1. Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Politik Okuryazarlık Ölçeğinden Aldıkları Puanlara Ait Bulgular

Öğrencilerin politik okuryazarlık düzeylerinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek için ilişkisiz örneklem t-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.2’ de gösterilmektedir.

Tablo 4.2: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin POÖ Puanlarının Cinsiyetlerine Göre İlişkiziz Örneklem t-Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	s.s	t	sd	p
Politik Davranış	Kız	353	33,83	5,94	2,298	708	,022*
	Erkek	357	32,72	6,86			
Politik Bilgiye Yönelik Algı	Kız	353	20,71	4,27	2,680	708	,301
	Erkek	357	21,06	4,73			
Gündemi Takip Etme	Kız	353	15,76	3,65	2,269	708	,680
	Erkek	357	15,88	4,09			
İnsan Haklarına Yönelik Bilinç	Kız	353	15,66	3,44	1,866	708	,003*
	Erkek	357	14,81	4,18			
POÖ Toplam	Kız	353	85,98	11,09	1,866	708	,092
	Erkek	357	84,49	12,27			

*p ≤ ,05

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4.2 incelendiğinde, öğrencilerin Politik Bilgiye Yönelik Algı boyutu puanlarının [$t_{(708)}=2,680$; $p>,05$], Gündemi Takip Etme boyutu puanlarının [$t_{(708)}=2,269$; $p>,05$] ve POÖ toplam puanlarının [$t_{(708)}= 1,866$; $p>,05$] cinsiyete göre anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Buna göre Politik Bilgiye Yönelik Algı ve Gündemi Takip Etme boyutları ile POÖ toplam puanı üzerinde cinsiyetin anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Tablo 4.2 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin POÖ Politik Davranış boyutundan aldıkları puanların [$t_{(708)}= 2,298$; $p\leq,05$] ve POÖ İnsan Haklarına Yönelik Bilinç boyutundan aldıkları puanların [$t_{(708)}= 1,866$; $p\leq,05$] cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Tablo 4.2' e göre POÖ Politik Davranış boyutu ile POÖ İnsan Haklarına Yönelik Bilinç boyut puan ortalamalarına bakıldığında; kız öğrencilerinin puan ortalamalarının erkek öğrencilerinin ortalamalarından daha yüksektir. Buna göre araştırmada POÖ Politik Davranış boyutu ile POÖ İnsan Haklarına Yönelik Bilinç boyutları puan ortalamalarında kız öğrenciler lehine anlamlı farklılık olduğu görülmüştür.

4.2.2. Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeyine Göre Politik Okuryazarlık Ölçeğinden Aldıkları puanlara Ait Bulgular

Öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerinin anne eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek için ANOVA yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.3'te gösterilmektedir.

Tablo 4.3: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin POÖ Puanlarının Anne Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

Boyutlar	Anne Eğitim	n	$\bar{X}$	s.s	F	p	Anlamlı Farklılık
Politik Davranış	(1) İlkokul	233	32,56	6,76	3,023	,029*	3>1
	(2) Ortaokul	158	32,75	6,90			
	(3) Lise	212	34,22	5,92			
	(4) Yüksekokul-Üniversite	107	33,73	5,76			
Politik Bilgiye Yönelik Algı	(1) İlkokul	233	20,63	4,48	,580	,628	
	(2) Ortaokul	158	20,94	4,13			
	(3) Lise	212	21,18	4,75			
	(4) Yüksekokul-Üniversite	107	20,77	4,62			
Gündemi Takip Etme	(1) İlkokul	233	15,59	3,89	,804	,492	
	(2) Ortaokul	158	15,81	3,59			
	(3) Lise	212	16,14	3,77			
	(4) Yüksekokul-Üniversite	107	15,69	4,42			
İnsan Haklarına Yönelik Bilinç	(1) İlkokul	233	15,09	3,78	1,847	,137	
	(2) Ortaokul	158	14,80	4,00			
	(3) Lise	212	15,41	3,69			
	(4) Yüksekokul-Üniversite	107	15,85	4,04			
POÖ Toplam	(1) İlkokul	233	83,88	12,41	3,108	,026*	3>1
	(2) Ortaokul	158	84,32	11,80			
	(3) Lise	212	86,97	11,06			
	(4) Yüksekokul-Üniversite	107	86,05	10,90			

*p ≤ ,05

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4.3'e göre, araştırmaya katılan öğrencilerin Politik Davranış boyutundan aldıkları puanların ($F=3,023$; $p \leq ,05$) ve POÖ toplam puanların ($F=3,108$; $p \leq ,05$) anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Buna göre, öğrencilerin Politik Davranış ve POÖ toplam puanları üzerinde anne eğitim düzeyinin anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Dunnet C karşılaştırma testi sonucunda; Politik Davranış boyutu ile POÖ toplam puanları üzerinde annesi ilkokul mezunu olan çocuklar ile annesi lise mezunu olan çocuklar arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Ayrıca ortalamalara bakıldığında, annesi lise mezunu olan çocukların ortalamaları, annesi ilkokul mezunu olan çocukların ortalamalarından daha yüksektir.

Tablo 4.3'e göre, araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin Politik Bilgiye Yönelik Algı boyutundan aldıkları puanların ($F=,580$; $p>,05$), Gündemi Takip Etme boyutundan aldıkları puanların ($F=,804$; $p>,05$) ve İnsan Haklarına Yönelik Bilinç boyutundan aldıkları puanların ($F=1,847$; $p>,05$) anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Buna göre, öğrencilerin İnsan Haklarına Yönelik Bilinç, Politik Bilgiye Yönelik Algı ve Gündemi Takip Etme boyutları üzerinde anne eğitim düzeyinin anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

4.2.3. Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Politik Okuryazarlık Ölçeğinden Aldıkları puanlara Ait Bulgular

Öğrencilerin politik okuryazarlık düzeylerinin baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek için ANOVA yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.4'te gösterilmektedir.

Tablo 4.4: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin POÖ Puanlarının Baba Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

Boyutlar	Baba Eğitim	n	$\bar{X}$	s.s	F	p	Anlamlı Farklılık
Politik Davranış	(1) İlkokul	117	32,58	6,99	1,254	,289	
	(2) Ortaokul	128	33,00	6,72			
	(3) Lise	311	33,27	6,25			
	(4) Yüksekokul-Üniversite	154	34,03	6,10			
Politik Bilgiye Yönelik Algı	(1) İlkokul	117	20,67	4,54	1,705	,165	
	(2) Ortaokul	128	20,20	4,01			
	(3) Lise	311	21,23	4,59			
	(4) Yüksekokul-Üniversite	154	20,93	4,66			
Gündemi Takip Etme	(1) İlkokul	117	15,48	3,96	,594	,619	
	(2) Ortaokul	128	15,66	3,85			
	(3) Lise	311	16,00	3,72			
	(4) Yüksekokul-Üniversite	154	15,83	4,17			
İnsan Haklarına Yönelik Bilinç	(1) İlkokul	117	14,94	3,74	3,111	,026*	4>2
	(2) Ortaokul	128	14,60	3,60			
	(3) Lise	311	15,26	3,95			
	(4) Yüksekokul-Üniversite	154	15,94	3,85			
POÖ Toplam	(1) İlkokul	117	83,68	13,18	2,757	,042*	4>2
	(2) Ortaokul	128	83,47	11,11			
	(3) Lise	311	85,78	11,60			
	(4) Yüksekokul-Üniversite	154	86,75	11,04			

* $p \leq ,05$

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4.4'e göre, araştırmaya katılan öğrencilerin Politik Davranış boyutundan aldıkları puanların ($F=1,254$; $p>,05$), Politik Bilgiye Yönelik Algı boyutundan aldıkları puanların ($F=1,705$; $p>,05$) ve Gündemi Takip Etme boyutundan aldıkları puanların ($F=,594$; $p>,05$) baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Buna göre, öğrencilerin Gündemi Takip Etme, Politik Bilgiye Yönelik Algı ve Politik Davranış boyutları üzerinde baba eğitim düzeyinin anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür.

Tablo 4.4'e göre, araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin İnsan Haklarına Yönelik Bilinç boyutundan aldıkları puanların ($F=3,111$; $p\leq,05$) ve POÖ toplam puanların ($F=2,757$; $p\leq,05$) baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Buna göre, öğrencilerin İnsan Haklarına Yönelik Bilinç ve POÖ toplam puanları üzerinde baba eğitim düzeyinin anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Dunnet C karşılaştırma testi sonucunda; İnsan Haklarına Yönelik Bilinç boyutu ile POÖ toplam puanları üzerinde babası ortaokul mezunu olan çocuklar ile babası yüksekokul-üniversite mezunu olan çocuklar arasında anlamlı bir farklılık oluşturduğu bulunmuştur. Ayrıca ortalamalara bakıldığında, babası yüksekokul-üniversite mezunu olan çocukların ortalamaları, babası ortaokul mezunu olan çocukların ortalamalarından daha yüksektir.

4.2.4. Öğrencilerin Ülke Gündemini En Çok Nereden Takip Ettiklerine Göre Politik Okuryazarlık Ölçeğinden Aldıkları puanlara Ait Bulgular

Öğrencilerin politik okuryazarlıklarının ülke gündemini en çok nereden takip ettiklerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek için ANOVA yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.5'te gösterilmektedir.

Tablo 4.5: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin POÖ Puanlarının Ülke Gündemini En Çok Nereden Takip Ettiklerine Göre ANOVA Sonuçları

Boyutlar	Ülke Gündemini Takip Etme	n	$\bar{X}$	s.s	F	p	Anlamlı Farklılık
Politik Davranış	(1) Televizyon	204	34,03	5,96	4,818	,008*	1>3
	(2) İnternet Haber Siteleri	83	34,49	7,07			
	(3) Sosyal Medya (Youtube,..)	423	32,67	6,47			
Politik Bilgiye Yönelik Algı	(1) Televizyon	204	20,11	4,48	4,373	,013*	3>1
	(2) İnternet Haber Siteleri	83	21,00	4,05			
	(3) Sosyal Medya (Youtube,..)	423	21,24	4,57			
Gündemi Takip Etme	(1) Televizyon	204	16,34	3,46	12,925	,000*	1>3 2>3
	(2) İnternet Haber Siteleri	83	17,34	4,15			
	(3) Sosyal Medya (Youtube,..)	423	15,27	3,91			
İnsan Haklarına Yönelik Bilinç	(1) Televizyon	204	14,92	3,76	1,187	,306	
	(2) İnternet Haber Siteleri	83	15,09	3,90			
	(3) Sosyal Medya (Youtube,..)	423	15,41	3,88			
POÖ Toplam	(1) Televizyon	204	85,42	11,20	2,855	,058	
	(2) İnternet Haber Siteleri	83	87,93	13,18			
	(3) Sosyal Medya (Youtube,..)	423	84,60	11,60			

*p ≤ ,05

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4.5’e bakıldığında öğrencilerin Politik Davranış boyutundan aldıkları puanların ülke gündemini en çok nereden takip ettiklerine göre anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. ($F= 4,818$; $p \leq ,05$). Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Dunnet C karşılaştırma testi sonucunda ülke gündemini televizyondan takip edenler ile ülke gündemini sosyal medya (Youtube, Instagram, Facebook,...) üzerinden takip edenler arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Ayrıca ortalamalara bakıldığında, ülke gündemini televizyondan takip edenlerin Politik Davranış boyutu puan ortalaması ($\bar{X}=34,03$), ülke gündemini sosyal medya (Youtube, Instagram, Facebook,..) üzerinden takip edenlerin ortalamasından ($\bar{X}=32,67$) daha yüksektir.

Tablo 4.5’e bakıldığında ortaokul öğrencilerinin Politik Bilgiye Yönelik Algı boyutundan aldıkları puanların ülke gündemini en çok nereden takip

ettiklerine göre anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır ($F= 4,373$; $p \leq ,05$). Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Dunnet C karşılaştırma testi sonucunda ülke gündemini sosyal medya (Youtube, Instagram, Facebook,...) üzerinden takip edenler ile ülke gündemini televizyondan takip edenler arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Ayrıca ortalamalara bakıldığında, ülke gündemini sosyal medya (Youtube, Instagram, Facebook,...) takip edenlerin Politik Bilgiye Yönelik Algı boyutu puan ortalaması ($\bar{X}=21,24$), ülke gündemini televizyondan takip edenlerin ortalamasından ($\bar{X}=20,11$) daha yüksektir.

Tablo 4.5'e bakıldığında öğrencilerin Gündemi Takip Etme boyutundan aldıkları puanların ülke gündemini en çok nereden takip ettiklerine göre anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır ($F= 12,925$; $p \leq ,05$). Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Dunnet C karşılaştırma testi sonucunda ülke gündemini televizyondan takip edenler ile ülke gündemini sosyal medya (Youtube, Instagram, Facebook,...) üzerinden takip edenler arasında ve ülke gündemini internet haber siteleri üzerinden takip edenler ile ülke gündemini sosyal medya (Youtube, Instagram, Facebook,...) üzerinden takip edenler arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Ayrıca ortalamalara bakıldığında, ülke gündemini televizyondan takip edenlerin Gündemi Takip Etme boyutu puan ortalaması ($\bar{X}=16,34$), ülke gündemini sosyal medya (Youtube, Instagram, Facebook,...) üzerinden takip edenlerin ortalamasından ($\bar{X}=15,27$) daha yüksektir. Ayrıca ortalamalara bakıldığında, ülke gündemini internet haber siteleri üzerinden takip edenlerin Gündemi Takip Etme boyutu puan ortalaması ($\bar{X}=17,34$), ülke gündemini sosyal medya (Youtube, Instagram, Facebook,...) üzerinden takip edenlerin ortalamasından ($\bar{X}=15,27$) daha yüksektir.

Tablo 4.5'e göre, araştırmaya katılan öğrencilerin İnsan Haklarına Yönelik Bilinç boyutundan aldıkları puanların ($F=1,187$; $p>,05$) ve POÖ toplam puanların ($F=2,855$; $p>,05$) ülke gündemini en çok nereden takip ettiklerine göre anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Buna göre, öğrencilerin İnsan Haklarına Yönelik Bilinç ve POÖ toplam puanları üzerinde ülke gündemini en çok nereden takip ettiklerinin anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

4.2.5. Öğrencilerin Kitap Bitirme Sıklığına Göre Politik Okuryazarlık Ölçeğinden Aldıkları puanlara Ait Bulgular

Öğrencilerin politik okuryazarlık düzeylerinin kitap bitirme sıklığına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek için ANOVA yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.6’da gösterilmektedir.

Tablo 4.6: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin POÖ Puanlarının Kitap Bitirme Sıklığına Göre ANOVA Sonuçları

Boyutlar	Kitap Bitirme Sıklığı	n	$\bar{X}$	s.s	F	p	Anlamlı Farklılık
Politik Davranış	(1) Haftada Bir	206	34,00	6,47	4,401	,002*	1>5
	(2) Ayda Bir	267	33,47	6,39			
	(3) Ayda Birden Fazla	119	33,68	5,70			
	(4) Yılda Bir	64	31,82	5,75			
	(5) Hiç Kitap Okumam	54	30,40	7,89			
Politik Bilgiye Yönelik Algı	(1) Haftada Bir	206	21,11	4,26	2,182	,069	
	(2) Ayda Bir	267	20,80	4,37			
	(3) Ayda Birden Fazla	119	21,46	4,73			
	(4) Yılda Bir	64	20,78	5,52			
	(5) Hiç Kitap Okumam	54	19,37	4,01			
Gündemi Takip Etme	(1) Haftada Bir	206	16,49	3,92	4,307	,002*	1>4,5
	(2) Ayda Bir	267	15,76	3,76			
	(3) Ayda Birden Fazla	119	15,90	3,91			
	(4) Yılda Bir	64	15,04	3,44			
	(5) Hiç Kitap Okumam	54	14,31	4,22			
İnsan Haklarına Yönelik Bilinç	(1) Haftada Bir	206	14,87	4,08	,984	,415	
	(2) Ayda Bir	267	15,36	3,52			
	(3) Ayda Birden Fazla	119	15,67	3,99			
	(4) Yılda Bir	64	15,31	3,99			
	(5) Hiç Kitap Okumam	54	14,94	4,01			
POÖ Toplam	(1) Haftada Bir	206	86,48	11,89	5,591	,000*	1>5 2>5 3>5
	(2) Ayda Bir	267	85,40	11,64			
	(3) Ayda Birden Fazla	119	86,72	11,34			
	(4) Yılda Bir	64	82,96	10,39			
	(5) Hiç Kitap Okumam	54	79,03	11,70			

*p ≤ ,05

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4.6’ya göre, araştırmaya katılan öğrencilerin Politik Davranış boyutundan aldıkları puanların kitap bitirme sıklığına göre anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır (F=4,401; p≤,05). Buna göre, ortaokul öğrencilerinin Politik Davranış boyut puanları üzerinde kitap bitirme sıklığının anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Dunnet C karşılaştırma testi sonucunda kitap okuma sıklığı haftada bir olan

öğrenciler ile hiç kitap okumayan öğrenciler arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Ayrıca ortalamalara bakıldığında; kitap okuma sıklığı haftada bir olan öğrencilerin ortalaması ($\bar{X}=34,00$), hiç kitap okumayan öğrencilerin ortalamasından ($\bar{X}=30,40$) daha yüksektir.

Tablo 4.6'ya göre, araştırmaya katılan öğrencilerin Gündemi Takip Etme boyutundan aldıkları puanların kitap bitirme sıklığına göre anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır ($F=4,307$; $p\leq,05$). Buna göre, ortaokul öğrencilerinin Gündemi Takip Etme boyut puanları üzerinde kitap bitirme sıklığının anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Dunnet C karşılaştırma testi sonucunda kitap okuma sıklığı haftada bir olan öğrenciler ile hiç kitap okumayan öğrenciler ve yılda bir kitap okuma sıklığına sahip olan öğrenciler arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Ayrıca ortalamalara bakıldığında; kitap okuma sıklığı haftada bir olan öğrencilerin ortalaması ($\bar{X}=16,49$), yılda bir kitap okuma sıklığına sahip olan öğrencilerin ortalamasından ($\bar{X}=15,04$) ve hiç kitap okumayan öğrencilerin ortalamasından ($\bar{X}=14,31$) daha yüksektir.

Tablo 4.6'ya göre, araştırmaya katılan öğrencilerin POÖ toplam puanların kitap bitirme sıklığına göre anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır ($F=5,591$; $p\leq,05$). Buna göre, ortaokul öğrencilerinin POÖ toplam puanları üzerinde kitap bitirme sıklığının anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Dunnet C karşılaştırma testi sonucunda kitap okuma sıklığı haftada bir olan öğrenciler ile hiç kitap okumayan öğrenciler arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Ayrıca, Dunnet C karşılaştırma testi sonucunda kitap okuma sıklığı ayda bir olan öğrenciler ile hiç kitap okumayan öğrenciler arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Dunnet C karşılaştırma testi sonucunda kitap okuma sıklığı ayda birden fazla olan öğrenciler ile hiç kitap okumayan öğrenciler arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Ayrıca ortalamalara bakıldığında; kitap okuma sıklığı haftada bir olan öğrencilerin POÖ puan ortalaması ($\bar{X}=86,48$), hiç kitap okumayan öğrencilerin ortalamasından ($\bar{X}=79,03$) daha yüksektir. Kitap okuma sıklığı ayda bir olan öğrencilerin POÖ puan ortalaması ($\bar{X}=85,40$), hiç kitap okumayan öğrencilerin ortalamasından ($\bar{X}=79,03$) daha yüksektir. Kitap okuma sıklığı ayda birden fazla olan öğrencilerin

POÖ puan ortalaması ($\bar{X}=86,72$), hiç kitap okumayan öğrencilerin ortalamasından ($\bar{X}=79,03$) daha yüksektir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları

Üçüncü araştırma sorusu olan “Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri nasıldır?” a ilişkin elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerinin nasıl olduğunu incelemek amacıyla EDEÖ boyut puanları ile toplam puanın betimsel istatistikleri hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.7’de gösterilmiştir.

Tablo 4.7: Çalışmaya Katılan Öğrencilerin EDEÖ Puanları Betimsel İstatistikleri

Boyutlar	n	Min	Max	Ort.	Ort./Madde sayısı	s.s
Katılım (11 Madde)	710	17,00	55,00	39,87	3,62	6,96
Bilişsel Olgunluk (7 Madde)	710	9,00	35,00	25,94	3,70	4,73
Yenilikçilik (7 Madde)	710	9,00	35,00	24,89	3,55	4,51
EDEÖ Toplam (25 Madde)	710	40,00	125,00	90,70	3,63	14,43

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4.7 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği (EDEÖ)’ nin Katılım boyutundan aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 39,87$) ve standart sapması ($s.s=6,96$) olarak bulunmuştur. Bu değerlere göre öğrencilerin EDEÖ katılım eleştirel düşünme düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin EDEÖ Bilişsel Olgunluk boyutundan aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X}=25,94$) ve standart sapmasının ($s.s= 4,73$) olarak bulunmuştur. Bu değerlere göre öğrencilerin EDEÖ bilişsel olgunluk eleştirel düşünme becerilerinin yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği (EDEÖ)’ nin Yenilikçilik boyutundan aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 24,89$) ve standart sapmasının ($s.s= 4,51$) olarak bulunmuştur. Bu değerlere göre öğrencilerin EDEÖ yenilikçilik eleştirel düşünme becerilerinin yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Son olarak araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin EDEÖ toplam puan

ortalaması ($\bar{X}=90,70$) ve standart sapması ($s.s= 14,43$) olarak elde edilmiştir. Bu değerlere göre öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, boyut puan ortalamalarının madde sayısına bölünmesi ile oluşan ortalamalara bakıldığında, en yüksek ortalamaya 3,70 değeri ile “Bilişsel Olgunluk” boyutunun sahip olduğu en düşük ortalamaya ise 3,55 değeri ile “Yenilikçilik” boyutunun sahip olduğu görülmektedir.

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları

Dördüncü araştırma sorusu olan “Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri; cinsiyet, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, ülke gündemini en çok nereden takip ettikleri ve kitap bitirme sıklığı değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” e ilişkin elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin “Eleştirel Düşünme Becerileri Ölçeği” nden aldıkları puanların demografik değişkenlere göre karşılaştırılmasında parametrik testler kullanılmıştır. Elde edilen istatistiksel sonuçlar aşağıda sırasıyla açıklanmıştır.

4.4.1. Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Puanlara Ait Bulgular

Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek için ilişkisiz örneklem t-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.8’de gösterilmektedir.

Tablo 4.8: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin EDEÖ Puanlarının Cinsiyetlerine Göre İlişkisiz Örneklem t-Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	s.s	t	sd	p
Katılım	Kız	353	39,61	6,97	,967	708	,334
	Erkek	357	40,12	6,95			
Bilişsel Olgunluk	Kız	353	25,90	4,54	,160	708	,873
	Erkek	357	25,96	4,91			
Yenilikçilik	Kız	353	24,76	4,28	,760	708	,448
	Erkek	357	25,02	4,73			
EDEÖ Toplam	Kız	353	90,29	13,85	,757	708	,449
	Erkek	357	91,11	14,98			

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4.8 incelendiğinde, öğrencilerin Katılım boyutu puanlarının [$t_{(708)}=,967$; $p>,05$], Bilişsel Olgunluk boyutu puanlarının [$t_{(708)}=,160$; $p>,05$], Yenilikçilik boyutu puanlarının [$t_{(708)}=,760$; $p>,05$] ve EDEÖ toplam puanlarının [$t_{(708)}= ,757$; $p>,05$] cinsiyete göre anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Buna göre ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinde cinsiyetin anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

4.4.2. Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeyine Göre Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Puanlara Ait Bulgular

Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerinin anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek için ANOVA yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.9’da gösterilmektedir.

Tablo 4.9: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin EDEÖ Puanlarının Anne Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

Boyutlar	Anne Eğitim	n	$\bar{X}$	s.s	F	p	Anlamlı Farklılık
Katılım	(1) İlkokul	233	38,80	7,00	3,780	,010*	3>1
	(2) Ortaokul	158	39,64	7,36			
	(3) Lise	212	40,93	6,85			
	(4) Yüksekokul-Üniversite	107	40,42	6,16			
Bilişsel Olgunluk	(1) İlkokul	233	25,67	4,62	1,195	,311	
	(2) Ortaokul	158	25,59	4,98			
	(3) Lise	212	26,21	4,72			
	(4) Yüksekokul-Üniversite	107	26,46	4,58			
Yenilikçilik	(1) İlkokul	233	24,40	4,68	2,058	,104	
	(2) Ortaokul	158	24,77	4,65			
	(3) Lise	212	25,44	4,24			
	(4) Yüksekokul-Üniversite	107	25,06	4,38			
EDEÖ Toplam	(1) İlkokul	233	88,88	14,46	2,844	,037*	3>1
	(2) Ortaokul	158	90,01	15,31			
	(3) Lise	212	92,58	14,01			
	(4) Yüksekokul-Üniversite	107	91,95	13,40			

* $p \leq ,05$

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4.9’da göre, araştırmaya katılan öğrencilerin Katılım boyutundan aldıkları puanların ($F=3,780$; $p \leq ,05$) ve EDEÖ toplam puanların ($F=2,844$; $p \leq ,05$) anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Buna göre, öğrencilerin Katılım ve EDEÖ toplam puanları üzerinde anne eğitim düzeyinin anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında

olduğunu belirlemek için yapılan Dunnet C karşılaştırma testi sonucunda; Katılım boyutu ile EDEÖ toplam puanları üzerinde annesi ilkököl mezunu olan çocuklar ile annesi lise mezunu olan çocuklar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Ayrıca ortalamalara bakıldığında, annesi lise mezunu olan çocukların ortalamaları, annesi ilkököl mezunu olan çocukların ortalamalarından daha yüksektir.

Tablo 4.9’da göre, araştırmaya katılan öğrencilerin Bilişsel Olgunluk boyutundan aldıkları puanların ($F=1,195$; $p>,05$) ve Yenilikçilik boyutundan aldıkları puanların ($F=2,058$; $p>,05$) anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Buna göre, öğrencilerin Bilişsel Olgunluk ve Yenilikçilik boyutları üzerinde anne eğitim düzeyinin anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

4.4.3. Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Puanlara Ait Bulgular

Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerinin baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek için ANOVA yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.10’ da gösterilmektedir.

Tablo 4.10: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin EDEÖ Puanlarının Baba Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

Boyutlar	Baba Eğitim	n	$\bar{X}$	s.s	F	p	Anlamlı Farklılık
Katılım	(1) İlkokul	117	38,70	7,56	3,710	,011*	4>1
	(2) Ortaokul	128	39,45	6,88			
	(3) Lise	311	39,74	6,89			
	(4) Yüksekokul-Üniversite	154	41,37	6,49			
Bilişsel Olgunluk	(1) İlkokul	117	25,47	4,89	2,296	,077	
	(2) Ortaokul	128	25,30	4,75			
	(3) Lise	311	26,03	4,68			
	(4) Yüksekokul-Üniversite	154	26,62	4,61			
Yenilikçilik	(1) İlkokul	117	24,29	4,90	1,651	,176	
	(2) Ortaokul	128	24,67	4,39			
	(3) Lise	311	24,92	4,43			
	(4) Yüksekokul-Üniversite	154	25,47	4,42			
EDEÖ Toplam	(1) İlkokul	117	88,46	15,51	3,192	,023*	4>1
	(2) Ortaokul	128	89,43	14,24			
	(3) Lise	311	90,70	14,27			
	(4) Yüksekokul-Üniversite	154	93,47	13,72			

* $p \leq ,05$

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4.10'a göre, araştırmaya katılan öğrencilerin Katılım boyutundan aldıkları puanların ($F=3,710$; $p \leq,05$) ve EDEÖ toplam puanların ($F=3,192$; $p \leq,05$) baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Buna göre, öğrencilerin Katılım ve EDEÖ toplam puanları üzerinde baba eğitim düzeyinin anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Dunnet C karşılaştırma testi sonucunda; Katılım boyutu ile EDEÖ toplam puanları üzerinde babası ilkokul mezunu olan çocuklar ile babası Yüksekokul-Üniversite mezunu olan çocuklar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Ayrıca ortalamalara bakıldığında, babası Yüksekokul-Üniversite mezunu olan çocukların ortalamaları, babası ilkokul mezunu olan çocukların ortalamalarından daha yüksektir.

Tablo 4.10'a göre, araştırmaya katılan öğrencilerin Bilişsel Olgunluk boyutundan aldıkları puanların ($F=2,296$; $p >,05$) ve Yenilikçilik boyutundan aldıkları puanların ($F=1,651$; $p >,05$) baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Buna göre, öğrencilerin Bilişsel Olgunluk ve Yenilikçilik boyutları üzerinde baba eğitim düzeyinin anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

4.4.4. Öğrencilerin Ülke Gündemini En Çok Nereden Takip Ettiklerine Göre Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları puanlara Ait Bulgular

Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerinin ülke gündemini en çok nereden takip ettiklerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek için ANOVA yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.11'de gösterilmektedir.

Tablo 4.11: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin EDEÖ Puanlarının Ülke Gündemini En Çok Nereden Takip Ettiklerine Göre ANOVA Sonuçları

Boyutlar	Ülke Gündemini Takip Etme	n	$\bar{X}$	s.s	F	p	Anlamlı Farklılık
Katılım	(1) Televizyon	204	39,44	6,74	,590	,555	
	(2) İnternet Haber Siteleri	83	40,27	7,76			
	(3) Sosyal Medya (Youtube,..)	423	39,99	6,90			
Bilişsel Olgunluk	(1) Televizyon	204	26,10	4,35	,654	,520	
	(2) İnternet Haber Siteleri	83	26,33	5,65			
	(3) Sosyal Medya (Youtube,..)	423	25,78	4,71			
Yenilikçilik	(1) Televizyon	204	25,14	4,28	1,216	,297	
	(2) İnternet Haber Siteleri	83	25,36	5,18			
	(3) Sosyal Medya (Youtube,..)	423	24,68	4,48			
EDEÖ Toplam	(1) Televizyon	204	90,69	13,64	,381	,684	
	(2) İnternet Haber Siteleri	83	91,97	17,37			
	(3) Sosyal Medya (Youtube,..)	423	90,46	14,18			

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4.11'e göre, araştırmaya katılan öğrencilerin Katılım boyutundan aldıkları puanların ($F=,590$; $p>,05$), Bilişsel Olgunluk boyutundan aldıkları puanların ($F=,654$ $p>,05$), Yenilikçilik boyutundan aldıkları puanların ($F=1,216$; $p>,05$) ve EDEÖ toplam puanların ($F=,381$; $p>,05$) ülke gündemini en çok nereden takip ettiklerine göre anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Buna göre, öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimleri üzerinde ülke gündemini en çok nereden takip ettiklerinin anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

4.4.5. Öğrencilerin Kitap Bitirme Sıklığına Göre Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları puanlara Ait Bulgular

Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerinin, kitap bitirme sıklığına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek için ANOVA yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.12'de gösterilmektedir.

Tablo 4.12: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin EDEÖ Puanlarının Kitap Bitirme Sıklığına Göre ANOVA Sonuçları

Boyutlar	Kitap Bitirme Sıklığı	n	$\bar{X}$	s.s	F	p	Anlamlı Farklılık
Katılım	(1) Haftada Bir	206	40,44	7,02	10,033	,000*	
	(2) Ayda Bir	267	40,54	6,73			1>5
	(3) Ayda Birden Fazla	119	40,91	5,86			2>5
	(4) Yılda Bir	64	36,64	5,62			3>5
	(5) Hiç Kitap Okumam	54	35,87	9,03			
Bilişsel Olgunluk	(1) Haftada Bir	206	25,89	4,83	4,518	,001*	1>5
	(2) Ayda Bir	267	26,25	4,66			2>5
	(3) Ayda Birden Fazla	119	26,81	3,85			3>5
	(4) Yılda Bir	64	24,48	4,52			
	(5) Hiç Kitap Okumam	54	24,31	5,89			
Yenilikçilik	(1) Haftada Bir	206	25,46	4,68	7,517	,000*	1>5
	(2) Ayda Bir	267	25,06	4,31			2>5
	(3) Ayda Birden Fazla	119	25,50	3,84			3>5
	(4) Yılda Bir	64	23,25	3,84			
	(5) Hiç Kitap Okumam	54	22,53	5,70			
EDEÖ Toplam	(1) Haftada Bir	206	91,80	14,79	9,270	,000*	1>5
	(2) Ayda Bir	267	91,86	14,03			2>5
	(3) Ayda Birden Fazla	119	93,23	11,56			3>5
	(4) Yılda Bir	64	84,37	11,40			
	(5) Hiç Kitap Okumam	54	82,72	18,94			

*p ≤ ,05

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4.12'ye göre, araştırmaya katılan öğrencilerin Katılım boyutundan aldıkları puanların ($F=10,033$; $p \leq ,05$), Bilişsel Olgunluk boyutundan aldıkları puanların ($F=4,518$; $p \leq ,05$), Yenilikçilik boyutundan aldıkları puanların ($F=7,517$; $p \leq ,05$) ve EDEÖ toplam puanların ($F=9,270$; $p \leq ,05$) kitap bitirme sıklığına göre anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Buna göre, öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerinde kitap bitirme sıklığının anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Dunnet C karşılaştırma testi sonucunda kitap okuma sıklığı haftada bir olan öğrenciler ile hiç kitap okumayan öğrenciler arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Ayrıca, Dunnet C karşılaştırma testi sonucunda kitap okuma sıklığı ayda bir olan öğrenciler ile hiç kitap okumayan öğrenciler arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Dunnet C karşılaştırma testi sonucunda kitap okuma sıklığı ayda birden fazla olan öğrenciler ile hiç kitap okumayan öğrenciler arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Ayrıca ortalamalara bakıldığında; kitap okuma sıklığı haftada bir olan öğrencilerin ortalamaları kitap okumayan öğrencilerin ortalamasından daha yüksektir. Ayrıca

ortalamalara bakıldığında; kitap okuma sıklığı ayda bir olan öğrencilerin ortalamaları kitap okumayan öğrencilerin ortalamasından daha yüksektir. Ayrıca ortalamalara bakıldığında; kitap okuma sıklığı ayda birden fazla olan öğrencilerin ortalamaları kitap okumayan öğrencilerin ortalamasından daha yüksektir.

4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları

Beşinci Araştırma Sorusu Olan “Ortaokul 7. sınıf öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimleri ve politik okuryazarlık becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” a ilişkin elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Beşinci araştırma sorusu kapsamında, öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimleri ile politik okuryazarlık becerileri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını incelemek amacıyla EDEÖ ve POÖ ölçeklerinin alt boyutları ile ölçek toplam puanları arasındaki korelasyonlar hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.13’te gösterilmektedir.

Tablo 4.13: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Eğilimleri ile Politik Okuryazarlıkları Arasındaki Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği (EDEÖ)				
POÖ Ölçeği	Katılım	Bilişsel Olgunluk	Yenilikçilik	POÖ Toplam
Politik Davranış	,56**	,66**	,59**	,67**
Politik Bilgiye Yönelik Algı	,28**	,22**	,24**	,28**
Gündemi Takip Etme	,35**	,33**	,40**	,40**
İnsan Haklarına Yönelik Bilinç	,09*	,07	,07	,09*
POÖ Toplam	,56**	,58**	,57**	,64**

**p≤,01; *p≤,05;

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4.13 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin POÖ Politik Davranış boyutu ile EDEÖ “Katılım boyutu” arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki ($r=,56$; $p\leq,01$), EDEÖ “Bilişsel Olgunluk boyutu” ile arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,66$; $p\leq,01$), EDEÖ “Yenilikçilik boyutu” ile arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,59$; $p\leq,01$) ve EDEÖ toplamı ile arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,67$; $p\leq,01$) olduğu görülmektedir.

Tablo 4.13 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin POÖ Politik Bilgiye Yönelik Algı boyutu ile EDEÖ Katılım boyutu arasında düşük düzeyde

pozitif yönde anlamlı bir ilişki ($r=,28$; $p\leq,01$), EDEÖ Bilişsel Olgunluk boyutu ile arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,22$; $p\leq,01$), EDEÖ Yenilikçilik boyutu ile arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,24$; $p\leq,01$) ve EDEÖ toplamı ile arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,28$; $p\leq,01$) olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4.13 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin POÖ Gündemi Takip Etme boyutu ile EDEÖ Katılım boyutu arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki ($r=,35$; $p\leq,01$), EDEÖ Bilişsel Olgunluk boyutu ile arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,33$; $p\leq,01$), EDEÖ Yenilikçilik boyutu ile arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,40$; $p\leq,01$) ve EDEÖ toplamı ile arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,40$; $p\leq,01$) olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4.13 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin POÖ İnsan Haklarına Yönelik Bilinç boyutu ile EDEÖ Katılım boyutu arasında çok düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki ($r=,09$; $p\leq,05$), EDEÖ Bilişsel Olgunluk boyutu ile arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. EDEÖ Katılım boyutu ile EDEÖ Yenilikçilik boyutu ile arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r=,07$; $p\leq,05$). Öğrencilerinin POÖ İnsan Haklarına Yönelik Bilinç boyutu ile EDEÖ ve POÖ Toplam puanları arasında çok düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r=,09$; $p\leq,05$).

Tablo 4.13 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin POÖ toplam puanları ile EDEÖ Katılım boyutu arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki ($r=,56$; $p\leq,01$), EDEÖ Bilişsel Olgunluk boyutu ile arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,58$; $p\leq,01$), EDEÖ Yenilikçilik boyutu ile arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,57$; $p\leq,01$) ve EDEÖ toplamı ile arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,64$; $p\leq,01$) olduğu görülmektedir.

4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumları

Altıncı Araştırma Sorusu Olan “Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, eleştirel düşünme eğilimleri politik okuryazarlık becerilerini anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?” a ilişkin elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerinin politik okuryazarlıklarını anlamlı bir şekilde yordayıp yordamadığını incelemek amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Çoklu regresyon analiz sonuçları Tablo 4.14'te gösterilmiştir.

Tablo 4.14: Araştırmaya Katılan Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin Politik Okuryazarlıklarını Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	s.h	β	t	p
Sabit	37,837	2,147	-	17,619	,000*
EDEÖ Bilişsel Olgunluk	,365	,142	,147	2,561	,011*
EDEÖ Yenilikçilik	,182	,169	,070	1,079	,281
EDEÖ Toplam	,368	,074	,453	4,974	,000*

$F_{(3,706)} = 167,524$; * $p \leq ,05$

$R = ,64$, $R^2 = ,41$

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4.14 incelendiğinde, öğrencilerin eleştirel düşünceleri ile politik okuryazarlıkları anlamlı bir ilişki vermektedir ($R = ,64$; $R^2 = ,41$; $p \leq ,05$). Yordayıcı değişkenler, ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarındaki toplam varyansın %41'ini açıklamaktadır.

Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerin politik okuryazarlıkları üzerindeki göreceli önem sırası; EDEÖ Toplam, EDEÖ Bilişsel Olgunluk ve EDEÖ Yenilikçilik şeklindedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde ise öğrencilerin politik okuryazarlıkları üzerinde; EDEÖ Bilişsel Olgunluk ($\beta = ,147$; $p \leq ,05$) ve EDEÖ Toplam ($\beta = ,453$; $p \leq ,05$) boyutları anlamlı yordayıcıdır. Buna karşılık, EDEÖ Yenilikçilik boyutu, öğrencilerin politik okuryazarlıklarının anlamlı bir yordayıcısı değildir ($\beta = ,070$; $p > ,05$). Elde edilen standart regresyon katsayılarına göre kurulan çoklu regresyon denklemi aşağıda gösterilmektedir.

$$PO\ddot{O}_{top} = (,147)*EDE\ddot{O} \text{ Bilişsel Olgunluk} + (,070)*EDE\ddot{O} \text{ Yenilikçilik} + (,453)*KD\ddot{O}_{top}$$

SONUÇ

Bu bölümde araştırmanın bulgularına dayalı olarak sonuç, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

Öğrencilerin Politik Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Sonuç ve Tartışma

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeyleri; politik okuryazarlık ölçeğinin “Politik Davranış”, “Politik Bilgiye Yönelik Algı”, “Gündemi Takip Etme” ve “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” boyutlarına göre incelenmiştir. Elde edilen bulguya göre öğrencilerinin politik okuryazarlık beceri düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin Politik Okuryazarlık Ölçeği’nin “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” boyutunda en yüksek ortalamaya, “Gündemi Takip Etme” boyutunda en düşük ortalamaya sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Alanyazında öğrencilerin politik okuryazarlık düzeylerinin incelendiği çalışmalar ele alındığında Aslan (2019)’ın ortaokul öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada benzer sonuç elde edilmiştir. Politik okuryazarlık düzeylerinin kabul edilebilir bir ortalama puanın üstünde olduğu; politik davranış alt boyutunda iyi seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak Işık (2022) tarafından yapılmış çalışmada ise öğrencilerin politik davranış düzeylerinin düşük çıktığı belirtilmiştir. Tarhan (2019)’da yapmış olduğu tez çalışmasında; ortaokul öğrencilerinin siyasetle ilgili temel bilgileri ve duyuşsal eğilim düzeyleri orta düzeyken, beceri-davranış düzeylerinin olumsuz yönde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Günteke (2022) ise ilkokul 4. sınıf öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin politik okuryazarlık beceri düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin Politik Okuryazarlık Bileşenlerini Etkileyebilecek Olan Değişkenlere İlişkin Sonuç ve Tartışma

- Öğrencilerin politik okuryazarlık düzeylerinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde, “Politik Bilgiye Yönelik Algı” ve “Gündemi Takip Etme” boyutları ile POÖ toplam puanı üzerinde cinsiyetin anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak öğrencilerin POÖ

“Politik Davranış” ve POÖ” İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” boyutlarında kız öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Araştırmanın bu sonucunu destekleyen araştırmalar bulunmakla birlikte desteklemeyen araştırmalar da bulunmaktadır. Dursun (2007), araştırmasında politikaya karşı ilgisizliğin kız öğrencilerde daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır. Akhan (2011)’da yürütmüş olduğu tez çalışmasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık görülürken erkeklerin kız öğrencilere oranla politika konularına daha duyarlı olduğu tespit edilmiştir. Yine Çınar (2019) ve Aslan (2019) da bu sonucu destekler nitelikte bulgulara ulaştıkları belirlenmiştir. Tarhan (2019)’daki çalışmasında öğrencilerin cinsiyetleri ile siyaset okuryazarlığı arasında bir fark olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Faiz ve Dönmez (2018)’de yürütmüş oldukları çalışmalarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

- Öğrencilerin politik okuryazarlık düzeylerinin anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde, ortaokul öğrencilerinin “Politik Davranış” ve POÖ toplam puanları üzerinde anne eğitim düzeyinin anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılığın annesi lise mezunu olan öğrenciler lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulguya göre, anne eğitim düzeyindeki artışın öğrencilerin politik okuryazarlığını olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Günteke (2022) tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin anne eğitim durumları ile politik okuryazarlık becerileri arasında anne eğitim düzeyi yüksek olanlar lehine anlamlı farkın bulunduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Tarhan (2019) ve Aslan (2019) ortaokul öğrencileriyle yaptıkları çalışmalarda anne eğitim durumu değişkenine göre eğitim seviyesi daha yüksek olanlar lehine anlamlı bir farkın bulunduğu tespit edilmiştir. Işık (2022)’ın öğrencilerin politik okuryazarlık düzeylerinin saptanmaya çalışıldığı araştırmada anne eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu, anne eğitiminin artışı ile öğrencilerin insan haklarına yönelik bilinç boyutunda öğrenci düzeylerinin arttığı sonucu tespit edilmiştir. Çınar (2019)’da yapmış olduğu tez çalışmasında; anne eğitim durumu ve politik okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir farkın bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.

- Öğrencilerin politik okuryazarlık düzeylerinin baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde, ortaokul öğrencilerinin “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” ve POÖ toplam puanları üzerinde anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılığın babası yüksekokul-

üniversite mezunu olan öğrenciler lehine olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulguya göre, baba eğitim düzeyindeki artışın öğrencilerin politik okuryazarlığını olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Günteke (2022) tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin baba eğitim durumları ile sosyal katılım becerileri arasında baba eğitim düzeyi yüksek olanlar lehine anlamlı farkın bulunduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Tarhan (2019) ve Aslan (2019) ortaokul öğrencileriyle yaptıkları çalışmalarda baba eğitim durumu değişkenine göre eğitim seviyesi daha yüksek olanlar lehine anlamlı bir farkın bulunduğu tespit edilmiştir. Işık (2022)'ın öğrencilerin politik okuryazarlık düzeylerinin saptanmaya çalışıldığı araştırmada baba eğitim durumuna göre öğrencilerin politik davranış ve insan haklarına yönelik bilinç boyutunda farklılaştığını tespit etmiştir. Çınar (2019)'da yapmış olduğu tez çalışmasında; baba eğitim durumu ve politik okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir farkın bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.

- Öğrencilerin politik okuryazarlıklarının ülke gündemini en çok nereden takip ettiklerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine bakılmış; ortaokul öğrencilerinin “Politik Davranış” boyutundan aldıkları puanların ülke gündemini en çok nereden takip ettiklerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılığın ülke gündemini televizyondan takip edenler lehine olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerinin “Politik Bilgiye Yönelik Algı” boyutundan aldıkları puanların ülke gündemini en çok nereden takip ettiklerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılığın ülke gündemini sosyal medyadan takip edenler lehine olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin “Gündemi Takip Etme” boyutundan aldıkları puanların ülke gündemini en çok nereden takip ettiklerine göre anlamlı bir farklılık görülürken, anlamlı farklılığın ülke gündemini internet haber siteleri üzerinden takip edenler lehine olduğu tespit edilmiştir. “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” ve POÖ toplam puanları üzerinde ülke gündemini en çok nereden takip ettiklerinin anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

- Öğrencilerin politik okuryazarlık düzeylerinin kitap bitirme sıklığına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelendiğinde, öğrencilerin “Politik Davranış” boyut puanları üzerinde kitap bitirme sıklığının anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılığın kitap okuma sıklığı haftada bir olan öğrenciler lehine olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerinin “Gündemi Takip Etme” boyutundan aldıkları puanların kitap bitirme sıklığına göre anlamlı bir

farklılık görülürken, anlamlı farklılığın kitap okuma sıklığı haftada bir olan öğrenciler lehine olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin POÖ toplam puanları üzerinde kitap bitirme sıklığının anlamlı bir farklılık oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca anlamlı farklılığın; kitap okuma sıklığı haftada bir, ayda bir, ayda birden fazla olan öğrencilerin POÖ puan ortalaması, hiç kitap okumayan öğrencilerin ortalamasından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın bu sonucunu destekleyen araştırmalar bulunmakla birlikte desteklemeyen araştırmalar da bulunmaktadır. Işıl (2022) yapmış olduğu çalışmada, ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının kitap bitirme sıklığına ilişkin öğrenci düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aslan (2019) yapmış olduğu çalışmasında, kitap bitirme sıklığına ilişkin öğrencilerinin politik okuryazarlıkları arasında politik davranış alt boyutunda anlamlı bir farkın ortaya çıktığını tespit etmiştir. Faiz ve Dönmez (2018)'de yapmış oldukları çalışmalarında; öğretmen adaylarının aylık okudukları kitap sayısı ile bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Çınar (2019)'da Coğrafya lisans öğrencilerinin politika okuryazarlık düzeylerini incelediği çalışmada; okunan kitap sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olmadığını tespit etmiştir. Benzer şekilde Demir (2019) yapmış olduğu çalışmasında, öğretmen adaylarının kitap okuma sayısına ilişkin anlamlı bir farklılık olmadığı belirtilmiştir.

Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Eğilimlerine İlişkin Sonuç ve Tartışma

Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilim düzeyi; eleştirel eğilim ölçeğinin “Katılım”, “Bilişsel Olgunluk” ve “Yenilikçilik” boyutlarından aldıkları puanlar ile hesaplanmıştır. Öğrencilerin EDEÖ “Katılım”, “Bilişsel Olgunluk” ve “Yenilikçilik” boyutlarından aldıkları puanlara göre öğrencilerin EDEÖ “yenilikçilik” düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin EDEÖ toplam puan ortalamasında bulunan değere göre öğrencilerin eleştirel düşünme eğilim düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin Eleştirel Düşünme Eğilim Ölçeği'nin “Bilişsel Olgunluk” boyutunda en yüksek ortalamaya, “Yenilikçilik” boyutunda en düşük ortalamaya sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Alanyazında öğrencilerin eleştirel düşünme eğilim düzeylerinin incelendiği çalışmalar ele alındığında araştırmanın bu sonucunu destekleyen birçok araştırma bulunmakla birlikte desteklemeyen araştırmalar da bulunmaktadır. Karabacak (2011)'da yapmış olduğu 5. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme beceri düzeylerinin belirlendiği çalışmada; öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin yüksek düzeye sahip olduklarını tespit etmiştir. Koçoğlu (2017)'da eleştirel düşünme eğilimleri bakımından 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kaloç (2005)'da yapmış olduğu tez çalışmada; Anadolu Öğretmen Lisesi ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin diğer lise türündeki öğrencilerin eleştirel düşünme beceri düzeylerinden yüksek olduğunu tespit etmiştir. Hazer (2011)'de sosyal bilgiler öğretmenleriyle yapmış olduğu çalışmada; öğretmenlerin eleştirel düşünme eğilimlerini orta düzeyde olduğunu, kendine güven alt boyutunda eleştirel düşünme eğilimlerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kayagil (2010) 7. sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmada; öğrencilerin eleştirel düşünme beceri düzeylerinin yetersiz olduğunu tespit etmiştir. Akıllı (2012), 8. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin düşük düzeyde olduğunu bulmuştur. Ersoy ve Başer (2011)'de yürütmüş oldukları çalışmalarında, devlet ve özel okulun 7. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim düzeylerinin düşük seviyede olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca çeşitli yaş gruplarına dair katılımcılardan oluşan örneklem gruplarının eleştirel düşünme düzeylerinin belirlendiği çalışmalarda bulunmaktadır. Kalkan (2008), Köksal ve Çöğmen (2018) yaptığı araştırmada öğrencilerin eleştirel düşünme düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Eğilimlerini Etkileyebilecek Olan Değişkenlere İlişkin Sonuç ve Tartışma

- Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine bakılmış; ortaokul öğrencilerinin “Katılım”, “Bilişsel Olgunluk”, “Yenilikçilik” boyutu ve EDEÖ toplam puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Araştırma ile benzer sonuçlara ulaşan araştırmalar da bulunmaktadır. Çokkızgın (2019)'daki çalışmada, 8. sınıf öğrencilerinin cinsiyete göre anlamlı bir fark olmadığı sonucuna varmıştır. Oflas (2009)'da yapmış olduğu tez çalışmada; ilköğretim

kız ve erkek öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer sonuçlara Özdemir (2005), Karabacak (2011), Koçoğlu (2017) ve Kaloç (2005)'da ulaşmıştır. Araştırma sonuçlarından farklılık gösteren cinsiyetin eleştirel düşünme becerisi üzerinde etkisinin olduğu sonucuna ulaşılan araştırmalarda bulunmaktadır. Ocak (2017)'da ortaokul 6. sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmada, eleştirel düşünme düzeyinin kız öğrenciler lehine olumlu olarak farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Kıran (2019)'da yapmış olduğu tez çalışmada; ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyinin kız öğrenciler lehine anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çetinkaya (2011) ve Gülveren (2007)'de yürütmüş oldukları çalışmalarında; eleştirel düşünme eğilim düzeyinin kadınlar lehine olumlu olarak farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır.

- Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerinin anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerinin “Katılım” boyutu ve EDEÖ toplam puanların anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılığın annesi lise mezunu olan öğrenciler lehine olduğu görülmüştür. Öğrencilerinin “Bilişsel Olgunluk” ve “Yenilikçilik” boyutları üzerinde anne eğitim düzeyinin anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Araştırma ile benzer sonuçlara ulaşan araştırmalar da bulunmaktadır. Kahraman (2008), Oflas (2009) ve Kıran (2019)'ın öğrencilerin eleştirel düşünme beceri düzeylerinin saptanmaya çalışıldığı araştırmalarında anne eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmalardan farklı olarak Sadioğlu ve Bilgin (2008)'in yapmış oldukları çalışmada; ilköğretim öğrencilerin eleştirel düşünme düzeylerinin anne eğitim durumuna göre anlamlı bir farkın olmadığını tespit etmişlerdir. Balkan (2010)'da yapmış olduğu tez çalışmada; öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyleri ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Kaloç (2005)'da anne eğitim durumu ve eleştirel düşünme düzeyi arasında anlamlı bir farkın bulunmadığı sonucunu tespit etmiştir.

- Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerinin baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde, öğrencilerinin “Katılım” ve EDEÖ toplam puanları üzerinde baba eğitim düzeyinin anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılığın babası Yüksekokul-Üniversite mezunu olan öğrenciler lehine olduğu tespit edilmiştir. Ortaokul öğrencilerinin

“Bilişsel Olgunluk” ve “Yenilikçilik” boyutları üzerinde baba eğitim düzeyinin anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Araştırma ile benzer sonuçlara ulaşan araştırmalar da bulunmaktadır. Kahraman (2008)’ın yapmış olduğu tez çalışmasında; öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin yükseköğrenim görmüş ebeveynler lehine anlamlı bir farklılığın olduğunu tespit etmiştir. Oflas (2009)’ın yaptığı çalışmada baba eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyinin arttığı belirtilmiştir. Bu araştırmalardan farklı Kaloç (2005), Çokkızgın (2019) ve Özdemir (2005)’da yapmış oldukları çalışmalarında; öğrencilerin baba eğitim düzeyine göre eleştirel düşünme becerinin anlamlı bir farkın olmadığını tespit etmişlerdir.

- Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerinin ülke gündemini en çok nereden takip ettiklerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine bakılmış; öğrencilerin “Katılım”, “Bilişsel Olgunluk”, “Yenilikçilik” boyutu ve EDEÖ toplam puanların ülke gündemini en çok nereden takip ettiklerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.
- Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerinin, kitap bitirme sıklığına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde öğrencilerinin “Katılım”, “Bilişsel Olgunluk”, “Yenilikçilik” boyutu ve EDEÖ toplam puanların kitap bitirme sıklığına göre anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca anlamlı farklılığın; kitap okuma sıklığı haftada bir, ayda bir, ayda birden fazla olan öğrencilerin hiç kitap okumayan öğrencilerin ortalamasından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma ile yapılan benzer araştırmalar incelendiğinde, Yılmaz (2010)’ın yaptığı çalışmada öğrencilerin yılda okudukları kitap sayıları arttıkça eleştirel düşünme düzeylerinin daha yükseldiğini ve bunun istatistiksel olarak anlamlı olduğunu tespit etmiştir. Usta (2019)’da eleştirel düşünme becerilerinin yüksek olduğu öğrencilerin okuma ve anlama başarı düzeylerinin de yüksek olduğunu ve aralarında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Basmaz (2017)’ın çalışmasında; ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerine etki eden faktörler incelenmiş ve en önemli yordayıcı değişkenin okuduğunu anlama olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Eğilimleri ve Politik Okuryazarlık Arasındaki İlişkiye Dair Sonuç ve Tartışma

Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimleri ile politik okuryazarlık becerileri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin POÖ “Politik Davranış” boyutu ile EDEÖ “Katılım”, “Bilişsel Olgunluk”, “Yenilikçilik” boyutu ve EDEÖ toplam ölçek puanları arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin POÖ “Politik Bilgiye Yönelik Algı” boyutu ile EDEÖ “Katılım”, “Bilişsel Olgunluk”, “Yenilikçilik” boyutu ve EDEÖ toplam ölçek puanları arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Öğrencilerin POÖ “Gündemi Takip Etme” boyutu ile EDEÖ “Katılım” ve “Bilişsel Olgunluk” boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir farklılık olduğu, EDEÖ “Yenilikçilik” boyutu ve EDEÖ toplam ölçek puanları arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin POÖ “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” boyutu ile EDEÖ “Katılım” boyutu arasında çok düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir farklılık gösterdiği, “Bilişsel Olgunluk” boyutu ile arasında anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. EDEÖ “Katılım” ile “Yenilikçilik” boyutu arasında anlamlı bir farklılık görülmezken, POÖ “İnsan Haklarına Yönelik Bilinç” boyutu ile EDEÖ ve POÖ toplam puanları arasında çok düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir farklılık olduğu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin POÖ toplam ölçek puanları ile EDEÖ “Katılım”, “Bilişsel Olgunluk”, “Yenilikçilik” boyutu ve EDEÖ toplam ölçek puanları arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin Politik Okuryazarlık Becerilerini Yordamaya İlişkin Sonuç ve Tartışma

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin politik okuryazarlıklarını anlamlı bir şekilde yordayıp yordamadığı incelendiğinde, öğrencilerinin eleştirel düşünceleri ile politik okuryazarlıkları arasında anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin politik

okuryazarlıkları üzerinde; EDEÖ “Bilişsel Olgunluk” ve EDEÖ Toplam boyutları anlamlı yordayıcı olarak bulunurken, EDEÖ “Yenilikçilik” boyutu, ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının anlamlı bir yordayıcısı olarak bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

- Bu çalışma ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerini ve politik okuryazarlık becerilerini analiz etme adına yapılan nicel bir çalışmadır. Benzer bir çalışmada nitel ve nicel yöntem birlikte kullanılarak çalışma gerçekleştirilebilir.
- Bu çalışma, ortaokul 7.sınıf öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Benzer yapılacak bir çalışma ilkokul ve lise öğrencileri ile de gerçekleştirilebilir ve farklı sonuçlara ulaşılması sağlanabilir.
- Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerini ve politik okuryazarlık becerilerini belirlemeye yönelik öğrenci grubu sonucu içeren bu araştırma, öğretmen görüşüne yer vererek genişletilebilir.
- Eleştirel düşünme eğilimleri ve politik okuryazarlık becerileri düzeylerine etki eden farklı değişkenlerin kullanıldığı bir çalışma yapılabilir.
- Benzer çalışmalarda daha geniş gruplarla ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ve politik okuryazarlık becerileri arasındaki ilişki araştırılabilir.
- Yapılan çalışma Zonguldak ili Ereğli ilçesindeki ortaokullardan seçilen 710 kişilik öğrenci grubu üzerinde yapılmıştır. Benzer çalışma farklı illerde ve farklı alanlarda da uygulanarak araştırmanın genişletilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Achinstein, B. (2006). New teacher and mentor political literacy: reading, navigating and transforming. *Induction contexts. Teachers and Teaching*, 12, 123-138.
- Akar, C. (2007). *İlköğretim Öğrencilerinde Eleştirel Düşünme Becerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akhan, O. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Politika Bilimine Yönelik Eğilimlerinin Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Alexander, R. (2009). Political Literacy As Information Literacy. *Communications in Information Literacy*, 9-13.
- Altan, G. (2020). *Ortaokul Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Altun, A. & Gürer, M. D. (2005). Tekli Okuryazarlıktan Çoklu Okuryazarlığa Doğru: Medya Okuryazarlığı. A. Altun, S. Olkun (Ed.), *Güncel Gelişmeler Işığında İlköğretim içinde* (s. 78-96). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Anderson, Ron (2008). The Political Literacy Approach to Teaching Politics in Sose Courses. *Ethos*. 16(4), 221-238.
- Aslan, D.C. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Eleştirel Düşünme Düzeylerine Yönelik Algılarının Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, İlköğretim Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı.
- Aslan, H.M. (2019). *Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Becerilerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi. Kars: Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aybek, B. (2010). *Örneklerle Düşünme ve Eleştirel Düşünme* (1.bs.). Adana: Nobel Yayınevi.
- Balcı, A. (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bakan, U. (2010). *İlköğretim Medya Okuryazarlığı Dersinin Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerilerine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı.
- Barnes, S. & Kaase, M. (1979). *Political Action: Mass Participation in Five Western Democracies*. Beverly Hills: Sage.

- Basmaz, I. (2017). *Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin Okuduğunu Anlama, Öğrenci, Aile ve Ev Ortamları Değişkenleri Bağlamında İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Beyer, B. K. (1995). *Critical Thinking*. Fastback 385. Phi Delta Kappa.
- Brodie-McKenzie, A. (2015). Developing Political Literacy Through ICT in VCE Year 11 Australian and Global Politics. *Ethos*, 23(1), 12-15.
- Bodur, H. (2010). *İlköğretim İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Dersinde İçerik Temelli Eleştirel Düşünme Öğretiminin Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Becerilerine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum (23. baskı)*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Carr, P. R., & Thesee, G. (2018). *Democracy, Political Literacy And Transformative Education*. Quebec: UNESCO Chair in Democracy, Global Citizenship & Transformative Education.
- Chance, P. (1986). *Thinking In The Classroom: A Survey Of Programs*. New York: McGraw- Hill.
- Creswell, J. W. (2014). *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel Ve Karma Yöntem Yaklaşımlar*. (çev.Y. Dede ve S. B. Amil). (Orijinal çalışmanın basım tarihi 2013). Ankara: Eğiten Kitap.
- Crick, B. & Porter, A. (Eds.) (1978). *Political Education and Political Literacy*. London: Longman.
- Crick, B. (2000). Basic Concepts For Political Education içinde *Essays On Citizenship*. Londra: Poston Prepress Ltd.
- Çalışkan, H. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Araştırmaya Dayalı Öğrenme Yaklaşımının Eleştirel Düşünme Becerisine Etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1), 57-70.
- Çelik, Ö. (2017). *Eleştirel Düşünme Becerilerinin Kariyer Uyum Yeteneklerine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelikkaya, T. (2012). Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Becerilerini Geliştirmek İçin Öğretmenlerin Yaptıkları Etkinlikler *International Journal of Social Science*, 5(5), 57-74.

- Çetinkaya, Z. (2011). Türkçe Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünmeye İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(12), 93-108.
- Çınar, Murat. (2019). *Coğrafya Lisans Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu G., & Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çokkızgın, B. (2019). 8. Sınıf Öğrencilerinin Üstbilişsel Farkındalığının Yordayıcısı Olarak Kontrol Odağı ve Eleştirel Düşünme. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çolak, K. (2020). Küresel Vatandaşlık ve Küresel Vatandaşlık Eğitimi. C. Öztürk, Z. İbrahimoğlu, & G. Yıldırım (Ed), *21. Yüzyılda Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi* içinde (2. baskı) (s. 11-36). Ankara: Pegem Akademi.
- Dağ, N., & Koçer, M. (2019). Türkiye’de Politik Okuryazarlık. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13(19), 2150-2175.
- Davies, I. (2000). Political Learning and Values Education: Problems in: Politics. *Education And Citizenship And Possibilities. British Journal of Educational Studies*, 53(3), 341-358.
- Demir, M. K., (2006). *İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Derslerinde Eleştirel Düşünme Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demir, A. G., 2019. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Siyaset Okuryazarlık Durumları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demirel, Ö. (2007). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Demirel, Ö. (2008), *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, (11 baskı) Ankara: Pegem Yayınları.
- Demirkaya, H. & Çakar, E. (2012). İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerilerinin Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 13(2), 33-49.
- Denver, D. & Hands, G. (1990). Does Studying Politics Make A Difference? The Political Knowledge, Attitudes and Perceptions of School Students. *British Journal of Political Science*, 20(2), 263-279.
- Dewey, J. (1933). *How We Think*. USA. D.C. Heat and Company.

- Dursun, T., (2007). *Ortaöğretim Gençliğinin Demokrasi Düşünceleri. (Kurşunlu ve Bayramören Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ennis, R. H. (1985). A Logical Basis for Measuring Critical Thinking Skills. *Educational Leadership*. 43(2).
- Ennis, R. H. (1986). A Taxonomy of Critical Thinking Dispositions and Abilities, Robert J. Sternberg (Ed.), *Teaching Thinking Skills Theory And Practice* (s. 9-26). New York, W. H. Freeman And Company.
- Ennis, R. H. (1991). Goals For A Critical Thinking Curriculum. A Costa (Ed.). *Developing Minds* (1) içinde. Alexandria: Virginia. ASCD
- Ennis, R. H. (1993). Critical Thinking Assessment, *The Ohio State University, College Of Education*, 32(3), Yaz 1993, Ohio.
- Eurydice (2012). *Avrupa 'da Vatandaşlık Eğitimi*. Brüksel: Eğitim, İşitsel- Görsel Medya ve Kültür Yürütme Ajansı.
- Er, H., Ünal, F. & Özmen, C. (2013). 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersinin 4. Sınıfa Alınmasına İlişkin Görüşler Üzerine Bir Araştırma. *International Journal Of Social Science*, 6(8), 179-196.
- Ersoy, E., Başer, N. (2011). İlköğretim İkinci Kademedeki Eleştirel Düşünmenin Yeri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2(1), 1-10.
- Facione, P. A., Sanchez, C. A., Facione, N. C., & Gainen, J. (1995). The disposition toward critical thinking. *The Journal of General Education*, 1-25.
- Faiz, M. (2016). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Siyaset Okuryazarlık Durumları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Faiz, M. & Dönmez, C. (2019). Öğretmen Adaylarının Siyaset Okuryazarlık Düzeyleri. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(2), 475-501.
- Fasko, D. (2003). Critical thinking: Origins, historical development, future directions. In D. Fasko (Ed.), *Critical thinking and reasoning: Current research, theory and practice* (s. 3– 18). Cresskill, NJ: Hampton Press
- Field, A. (2005). *Discovering Statistics Using SPSS* (2nd ed.). London: Sage.
- Görmez, E. (2018). Güncellenen Sosyal Bilgiler Programının Politik Okuryazarlık Becerisi Bakımından Yeterliliği, *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2018/6, 109-114.
- Gözütok, D. (2003). *Hukuk Öğretimi ve Hukukçunun Eğitimi*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği.

- Gülveren, H. (2007). *Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerileri ve Bu Becerileri Etkileyen Eleştirel Düşünme Faktörleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Güntke, B. N. (2022). *İkoku 4. Sınıf Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık ve Sosyal Katılım Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gürel, D. & Demir, F. B. (2022). Bir Yurttaşlık Boyutu Olarak Politik Okuryazarlık Açısından Türkiye’de Sosyal Bilgiler Dersi. *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 8(64), 1777-1789.
- Gürkaynak, İ., Üstel, F. & Gülgöz, S. (2008). *Eleştirel düşünme*. 3. baskı. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi.
- Güven, M. & Kürüm, D. (2006), Öğrenme Stilleri ve Eleştirel Düşünme Arasındaki İlişkiye Genel Bir Bakış, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2006/1, 75-89.
- Hazer, N. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Eleştirel Düşünme Yeterlilik Düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Heywood, A. (2017). *Siyaset*. (Çev. B. Özipek, B. Seçilmişoğlu, A. Yayla, H. Y. Başdemir). Ankara: Adres Yayınları.
- Hunter, P., & Rack, J. (2016). Advancing young citizens’ political literacy through social-sciences curricula. *Teaching and Learning*, 23-28.
- Işık, G. (2022). *Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ağrı: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı.
- İnan, S. (2016). Çocuk ve Siyaset. *Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Pamukkale Üniversitesi Yayınları, Denizli.
- İşlekeller, A. (2008). *Eleştirel Düşünme Becerilerini Temele Alan Türkçe Öğretiminin Üstün ve Normal Zihin Düzeyindeki Öğrencilerin Erişi, Eleştirel Düşünme Düzeylerine ve Tutumlara Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kahraman, T. (2008). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerileri ile Öğrenci Algılarına Göre Öğretmenlerin Sınıf İçi Demokratik Davranış Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı.
- Kalkan, G. (2008). *Yedinci ve Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Düşünme Düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Kaloç, R. (2005). *Orta Öğretim Kurumu Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerileri ve Eleştirel Düşünme Becerilerini Etkileyen Etmenler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kara, H., Tangülü, Z. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Hukuk ve Politik Okuryazarlığı Üzerine Bir Durum İncelemesi, *Araştırma ve Deneyim Dergisi*, 2(1), 1-28.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Karabacak, H. (2011). *İlköğretim Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerileri ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeyi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kaya, B. (2015). Sosyal Bilgilerde Beceri Öğretimi. C. Dönmez & K. Yazıcı (Ed.) *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (263-301). Ankara: Pegem Akademi.
- Kaya, B. (2015). Sosyal Bilgiler Derslerinde kullanılabilecek Düşünme Becerilerinin Öğretimine Yönelik Farklı Yaklaşım ve Modeller. Mustafa Safran (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* İçinde (s. 181-221). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kayagil, S. (2010). *İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinde Eleştirel Düşünme Becerilerinin Matematik Başarısını Yordaması*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Matematik Bölümü Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları Eğitimi Anabilim Dalı, Matematik Eğitimi Bilim Dalı.
- Kent, D. (2005). *Promoting Active Citizenship In Schools And Communities In England: Emerging Lessons From Policy, Practice and Research* içinde Different Faces of Citizenship. Editor: Bart Maes.
- Kline, T. J. (1999). The team player inventory: Reliability and Validity Of A Measure Of Predisposition Toward Organizational Team-Working Environments. *Journal For Specialists in Group Work*, 24(1), 102-112.
- Kılıç, H. E. & Şen, A. İ. (2014). UF/EMI Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeğini Türkçeye Uyarlama Çalışması. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 39(176), 1-12.
- Kıran, M. S. (2019). *İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Beceri Düzeyleri ile Okuduğunu Anlama Başarı Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Malatya: İnönü üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Koçoğlu, A. (2017) *Fen Bilimleri ve Matematik Öğretmenlerinin Özerklik Desteğinin Ortaokul Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimi ve Problem Çözme Becerileri Algısına Katkısının İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Kökdemir, D. (2003). *Belirsizlik Durumlarında Karar Verme ve Problem Çözme*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kökdemir, D. (2012). Üniversite Eğitimi ve Eleştirel Düşünme. *Pivolka*, 21(7), 16-19.
- Köksal, N. ve Çöğmen, S. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme ve İletişim Becerileri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44, 278-296.
- Köseoğlu, M. (2009). *Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının Eleştirel Düşünmeye Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Krosnic, J. A. (1990). Expertise and Political Psychology. *Social Cognition*, 8(1).
- Kurnaz, A. (2007). *İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Beceri ve İçerik Temelli Eleştirel Düşünme Öğretiminin Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Becerilerin, Erişi ve Tutumlarına Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurnaz, A. (2013). *Eleştirel Düşünme Öğretimi Etkinlikleri* (1. bs.). Ankara: Eğitim Yayın Evi.
- Kurtuluş, F. (2021). *Eleştirel Çokkültürlü Eğitimin Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Becerisi, Eğilimi ve Çokkültürlü Yeterliliklerine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Bolu: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı.
- Kus, Z. (2013). Sosyal Bilgiler İçin Çoklu Okuryazarlıklar. Gençtürk, E. & Karatekin, K. (Ed.), *Politik Okuryazarlık ve Aktif Vatandaşlık* içinde (1.Baskı) (s. 207-229). Ankara: Pegem Akademi.
- Kus, Z. & Tarhan, Ö. (2016). Political Education in Social Studies Classrooms: A Perspective From Turkey. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12(3), 464-483.
- Kuş, Z. (2019). Politik Okuryazarlık. B. Aksoy, B. Akbaba, B. Kılcan (Ed.), *Sosyal Bilgilerde Beceri Eğitimi* içinde (s. 445-468). Ankara: Pegem Akademi
- Lailiyah, N., Yuliyanto, M. ve Pradhana, G. A. (2018). Youthizen, Political Literacy and Social Media. *E3S Web of Conferences* 73, 14005 (2018).
- Lewis, M. & Wray, D. (2000). *Literacy in The Secondary School*. London: David Fulton.
- Li-Fang Z. (2003). "Contributions of Thinking Styles to Critical Thinking Dispositions". *The Journal of Psychology Interdisciplinary and Applied*, 137(6), 517-544.

- Li, D., & Zhang, L. (2022). Exploring Teacher Scaffolding in A CLIL-Framed EFL Intensive Reading Class: A Classroom Discourse Analysis Approach. *Language Teaching Research*, 26(3), 333-360.
- Lockyer, A., Crick, B. & Annette, J. (2003). *Education For Democratic Citizenship*. Issues Of Theory and Practice. USA: Ashgate Publishing Limited.
- Lumpkin, C. (1992). Effect Of Teaching Critical Thinking Ability Achievement And Retention Of Social Studies Content By Fifth And Sixth Graders. *Journal of Research in Education*, 51(1), 36-94.
- MEB. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Program ve Kılavuzu*. Ankara: MEB Yayınevi.
- MEB. (2016) *Düşünme Eğitimi Dersi Öğretim Programı*. Ankara: MEB Yayınevi.
- MEB. (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Program (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Norris, S. P. (1985). Synthesis Of Research On Critical Thinking. *Educational Leadership*, 8, s. 40-45.
- Nosich, Gerald M. (2012). Learning to Think Things Through: A Guide to Critical Thinking Across the Curriculum. *Centers For Teaching and Technology içinde- Book Library*. 197.
- Ocak, İ. & Kutlu Kalender, M. D. (2017). 6. Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Kütahya ili örneği). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(4), 1587-1600.
- Oflas, E. (2009). *İlköğretim Öğrencilerinde Eleştirel Düşünme Becerisi Düzeyinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özensoy, A. U. (2011). *Eleştirel Okumaya Göre Düzenlenmiş Sosyal Bilgiler Dersinin Eleştirel Düşünme Becerisine Etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özensoy, A. U. (2019). Eleştirel Düşünme. B. Aksoy, B. Akbaba, B. Kılcan (Ed.), *Sosyal Bilgilerde Beceri Eğitimi içinde* (s. 91-111). Ankara: Pegem
- Özdemir, S. M. (2005). Üniversite Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 297-316.
- Patrick, J. J. (1967). *Political Socialization of American Youth - A Review of Research With Implications for Secondary School Social Studies*. Washington: National Council for the Social Studies.

- Priyanti, N., & Warmansyah, J. (2021). Improving Critical Thinking Skills of Early Childhood Through Inquiry Learning Method. *Jurnal Obsesi: Jurnal Pendidikan Anak Usia Dini*, 5(2), 2241-2249.
- Rennick, S. (1993). *Political Education and Democratic Citizenship*. Master of Arts Department of Political Science. Carleton University. Ottawa: Ontario.
- Quines, E. (2017). Effectiveness of Cooperative Learning Approach in Developing Critical Thinking Skills of Secondary Students. In *Empowering 21st Century Learners Through Holistic and Enterprising Learning* (s. 115-123). Springer, Singapore.
- Sadioğlu, Ö., ve Bilgin, A. (2008). İlköğretim Öğrencilerinin Eleştirel Okuma Becerileri ile Cinsiyet ve Anne-Baba Eğitim Durumu Arasındaki İlişki. *İlköğretim Online*, 7(3), 814-822.
- Sağlam, A.Ç. & Büyükuysal, E. (2013). Eğitim Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeyleri ve Buna Yönelik Engellere İlişkin Görüşleri. *International Journal Of Human Sciences*, ISSN: 1303-5134, 10(1), 258-278.
- Seferoğlu, S. & Akbıyık, C. (2006). Eleştirel Düşünme ve Öğretimi. *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 193-200.
- Selçuk, B. (2013). *Türkçe Öğretmenlerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri ve Özel Alan Yeterlilik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Muğla İl Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Siegel, H. (1988). *Educating Reason: Rationality, Critical Thinking, and Education*. Routledge, New. York.
- Simon, A. (2014). *Political Competence of Children And Social Background: Results of a Study With French Primary School Children*. IPSA's 23rd World Congress of Political Science, 2014 Panel “political socialization of children”, Montreal.
- Şahinel, S. (2007). *Eleştirel Düşünme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Şan, S. (2020). Etkin Vatandaş Olma Yolunda Okuryazar Olmak: Politik ve Hukuk Okuryazarlığı. C. Öztürk, Z. İbrahimoglu, G. Yıldırım (Ed), *21. Yüzyılda Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi* içinde (2. baskı) (s. 195-214). Ankara: Pegem Akademi.
- Şan, S. (2021). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Eğitimi Odaklı Politik Okuryazarlığının Geliştirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı.

- Tabak, C. (2011). *Müzik Eğitimi Öğretmenliği Anabilim Dalı 4. Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tanrıverdi, B. (2012). Eleştirel Düşünme Becerilerini Geliştirmesi Açısından Öğretmen Eğitimi Programlarının Değerlendirilmesi. *Eurasian Journal of Educational Research*, 47, s. 23-40.
- Tarhan, Ö. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretmeni Adaylarının Politik Okuryazarlığa İlişkin Görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(9), 649-669.
- Tarhan, Ö. (2019). *Ortaokul Öğrencilerinin Siyaset Okuryazarlık Düzeyleri ve Temel Siyaset Bilimine İlişkin Görüşleri*. Denizli: Pamukkale Üniveristesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı.
- Tarhan, Ö. (2020). Ortaokul Öğrencilerinin Siyaset Okuryazarlık Düzeyleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(6), 2243-2256.
- Tan, Ş. (2016). *SPSS ve EXCEL Uygulamalı Temel İstatistik-1*. Pegem Akademi: Ankara.
- Usta, M. (2019). *Sınıf Öğretmenleri ve İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Okuma-Anlama Düzeyleri ve Eleştirel Düşünme Becerilerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yağcı, R. (2008). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eleştirel Düşünme: İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretiminde, Öğretmenlerin Eleştirel Düşünme Becerilerini Geliştirmek İçin Uyguladıkları Etkinliklerin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yang, S. C. & Chung, T. (2009). Experimental Study Of Teaching Critical Thinking in Civic Education in Taiwanese Junior High School. *British Journal of Educational Psycology*, 79, 167-179.
- Wallace, M. (2006). *Social Studies All Day, Every Day in The Early Childhood Clasroom*. Canada: Cengage Learning Press.
- Wechsler, S. M., Saiz, C., Rivas, S. F., Vendramini, C. M. M., Almeida, L. S., Mundim, M. C. & Franco, A. (2018). Creative and Critical Thinking: Independent Or Overlapping Components?. *Thinking Skills and Creativity*, 27, 114-122.
- Yavaş, M. (2021). *Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Kavramlarına İlişkin Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi (KİT) Aracılığıyla İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı.

Yıldırım, H. İ. & Şensoy, Ö. (2011). İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimi Üzerine Eleştirel Düşünme Becerilerini Temel Alan Fen Öğretiminin Etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 523-540.

Zaller, John R. (1992). The Nature and Origins of Mass Opinion. Cambridge: Cambridge University Press. s.21

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi. (2021). Kurum Logoları. Haziran 08, 2021 tarihinde <https://webkutuphane.beun.edu.tr/> adresinden alındı

EKLER

Ek 1: Kişisel Bilgi Formu

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ELEŞTİREL DÜŞÜNME EĞİLİMLERİ İLE POLİTİK OKURYAZARLIK BECERİLERİ ANKETİ Sevgili Öğrenciler; Bu anket çalışması ile ortaokul 7. Sınıf öğrencilerinin Eleştireltirel düşünme eğilimleri ile Politik okuryazarlık becerilerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu ankete ilişkin vermiş olacağınız bütün cevaplar, sadece bilimsel amaçla kullanılacak ve hiç kimse ile paylaşılmayacaktır. Cevaplarınızın sınıf başarısına hiçbir etkisi yoktur. Bu nedenle isminizi yazmanıza gerek yoktur. Belirtilen ifadelerden size en uygun olanının yanına (X) işaretini koyarak cevaplardan yalnızca birini işaretleyiniz. İlginizden ve bu çalışmaya yaptığınız katkılardan dolayı şimdiden teşekkür ederim. Gonca AKÇAY Sosyal Bilgiler Öğretmeni Bülent Ecevit Üniversitesi T.Y.L 1- Okulun İsmi: 2- Cinsiyetiniz: () Kız () Erkek 3- Annenizin Eğitim Durumu: () Okur-yazar değil () İlkokul Mezunu () Ortaokul Mezunu () Lise Mezunu () Yüksekokul-Üniversite Mezunu () Lisans Üstü (Yüksek Lisans-Doktora) 4- Babanızın Eğitim Durumu: () Okur-yazar değil () İlkokul Mezunu () Ortaokul Mezunu () Lise Mezunu () Yüksekokul-Üniversite Mezunu () Lisans Üstü (Yüksek Lisans-Doktora) 5- Ülke gündemini en çok nereden takip edersiniz? () Gazete () Dergi () Radyo () Televizyon () İnternet haber siteleri () Sosyal medya (youtube, instagram, facebook, twitter... gibi) 6- Kitap bitirme sıklığınız nedir? () Haftada bir () Ayda bir () Ayda birden fazla () Yılda bir () Hiç kitap okumam Gonca AKÇAY Sosyal Bilgiler Öğretmeni Bülent Ecevit Üniversitesi T.Y.L

Ek 2: Eleştirel Düşünme Eğilim Ölçeği

Eleştirel Düşünme Eğilim Ölçeği					
Eleştirel Düşünme Eğilim Ölçeği	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
YÖNERGE: Aşağıdaki maddeler Eleştirel Düşünme Eğilimini belirlemeye yönelik bilgiler içermektedir. Lütfen aşağıdaki her bir maddede, sizin için en uygun olan seçeneği işaretleyiniz.					
1. Benimle aynı fikirde olmasalar bile, başkalarının fikirlerini dikkatlice dinlerim.					
2. Problemleri çözmek için fırsatlar ararım					
3. Pek çok konuya ilgi duyarım.					
4. Pek çok konu hakkında bilgi edinmekten hoşlanırım.					
5. Çok çeşitli konuları birbiriyle ilişkilendirebilirim.					
6. Bir öğrenme ortamındayken pek çok soru sorarım.					
7. Zor sorulara cevap aramaktan hoşlanırım.					
8. İyi bir problem çözücüyüm.					
9. Sorunları çözerken, mantıklı bir sonuca ulaşabileceğimden eminim.					
10. Bir konu hakkında iyi bilgilendirilmiş olmak önemlidir.					
11. Problem çözmeyi severim.					
12. Önyargılarımın kararlarımı etkilemesine izin vermeden, gerçekleri göz önünde bulundurmaya çalışırım.					
13. Çeşitli sorunları çözmek için sahip olduğum bilgileri kullanabilirim.					
14. Okulda olmadığım zamanlarda bile öğrenmekten hoşlanırım.					
15. Fikirlerime katılmayan insanlarla da iyi geçinebilirim					
16. Anlatmak istediğimi açık ve net bir şekilde ortaya koyabilirim.					
17. Bir çözümü açıklamaya çalışırken doğru sorular sorarım.					
18. Sorunları açık ve net bir şekilde ortaya koyarım.					
19. Önyargılarımın düşüncelerimi etkiliyor olabileceğini göz önünde bulundururum.					
20. Doğruya ulaşmak bana rahatsızlık verse bile, bunun için çabalarım.					
21. Bir konuda doğruyu elde edene kadar, o konu üzerinde çalışmaya devam ederim.					
22. Problemin doğru yanıtını bulmak için bildiğim yolların dışına çıkarım.					
23. Problemlere birden fazla çözüm yolu bulmaya çalışırım.					
24. Bir karara varırken pek çok soru sorarım.					
25. Çoğu problemin birden çok çözüm yolu olduğuna inanırım.					

8

Y

Fatih KARAAŞCA
Milli Eğt. Müdür Yard.

Ek 3: Politik Okuryazarlık Ölçeği

Politik Okuryazarlık Ölçeği

Politik Okuryazarlık Ölçeği	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
YÖNERGE: Aşağıdaki maddeler Politik Okuryazarlığı belirlemeye yönelik bilgiler içermektedir. Lütfen aşağıdaki her bir maddede, sizin için en uygun olan seçeneği işaretleyiniz.					
1. Ülkemde olup bitenlerden haberdar olmak için gazete okurum.					
2. İnsan haklarından yararlanmak için yetişkin bir insan olmak gerekir.					
3. Sokakta-cadde de yürürken gözüme çarpan sorunları çevremdekilere söylerim.					
4. Karşımdakinin görüşü ne olursa olsun sözünü kesmeden onu dinlerim.					
5. Politika bilgisini öğrenmek ortaokul öğrencileri için gereklidir.					
6. Yaşadığım evle ilgili sorunları ailemle paylaşıyorum.					
7. Sınıf arkadaşlarımla farklı görüşlerde olduğumuzda orta yolu bulmaya uğraşıyorum.					
8. İnternete girdiğimde haber sitelerine bakarım.					
9. Ülke yönetimine dair bilgiler ortaokul öğrencileri için karmaşıktır.					
10. Yaşamımızda uyulması gereken kuralların mantığını çözmeye çalışırım.					
11. Devleti yöneten kurumların işleyişini öğrenmek ortaokul öğrencileri için faydalıdır.					
12. Sınıfımda fark ettiğim sorunları öğretmenime bildiririm.					
13. Yetişkin insanların hakları, çocuk haklarından daha önemlidir.					
14. İnsan haklarından faydalanmak için devletten izin alınmalıdır.					
15. Ortaokul öğrencileri, ülkenin yönetim sistemini bilmelidir.					
16. Ülkede meydana gelen olayları öğrenmek için televizyonda haberleri izlerim.					
17. Olayların altında yatan nedenleri sorgularım.					
18. Politika konularını öğrenmek için ortaokul öğrencilerinin yaşı küçüktür.					
19. Ülke gündemini takip ederken birçok haber kaynağına başvururum.					
20. Anlaşmazlığa düştüğümüzde herkesin görüşünün ifade etmesine fırsat veririm.					
21. İnsan hakları, gelişmiş devletlerdeki insanları kapsar.					
22. Ülke politikalarını öğrenmek ortaokul öğrencilerinin biliçlenmesini sağlar.					
23. Okulda tehlike yaratacak bir şey fark ettiğimde okul idaresine iletirim.					
24. İnsanların davranışlarının altında yatan sebepleri anlamaya çalışırım.					

8

8

Fatih KARAAĞSLAN
Milli Egt. Müdür Yard

Ek 4: Ölçek Kullanım İzinleri

Eleştirel Düşünme Eğilim Ölçeği

Ölçek İzni

Gonca Akçay
alıcı ailhan
7 Mar 2020 [Ayrıntılar](#)

Merhaba Hocam;
İsmim Gonca AKÇAY. Kdz. Ereğli Bülent Ecevit Üniversitesinde Sosyal Bilgiler Bölümünde Tezli Yüksek Lisans yapmaktayım. Tez konum kapsamında yararlanmak üzere Filorida Üniversitesi araştırmacıları tarafından geliştirilen ve Hülya Ertaş Kılıç Hocamla beraber Türkçe'ye uyarladığınız " UF/EMI Eleştirel Düşünme Eğilim Ölçeği" ni izninizle çalışmamda kullanmak istiyorum.
Saygılarımla, iyi çalışmalar dilerim...

Ahmet İlhan Şen
alıcı ben
8 Mar 2020 [Ayrıntılar](#)

Ölçek İzni

Gonca Akçay

alıcı

6 Mar 2020 [Ayrıntılar](#)

Merhaba Hocam;

İsmim Gonca AKÇAY. Kdz. Ereğli Bülent Ecevit Üniversitesinde Sosyal Bilgiler Bölümünde Tezli Yüksek Lisans yapmaktayım. Tez konum kapsamında yararlanmak üzere, geliştirmiş olduğunuz "Politik Okuryazarlık Ölçeği" ni izninizle çalışmamda kullanmak istiyorum.

Saygılarımla, iyi çalışmalar dilerim...

mete aslan

alıcı ben

8 Mar 2020 [Ayrıntılar](#)

Merhaba hocam;

Öncelikle tez çalışmanızda başarılar diliyorum. Atıf yapmanız ve tarafıma bilgi vermeniz kaydıyla ölçeğimi kullanabilirsiniz.

İyi günler dilerim, saygılarımla.

Ek 5: Veli Onam Formu

VELİ ONAM FORMU

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma “Ortaokul Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri İle Politik Okuryazarlık Becerileri Arasındaki İlişki” yi belirlemeyi amaçlayan yüksek lisans tez çalışması için yapılmaktadır. Bu amaç doğrultusunda uygulanacak anket sonuçları bilimsel bir veri olarak bu araştırma için kullanılacak ve bunun dışında farklı bir amaçla kullanılmayacaktır. Anketi cevaplama süresinin yaklaşık olarak 10-15 dakika olacağı tahmin edilmektedir.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı’nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuzun katılımı tamamen sizin isteğinize bağlıdır, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilenmeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

İstedığınız zaman bilgi almak amacıyla bana ulaşabilirsiniz. Bu formu okuyarak imzaladığınız için teşekkür ederim. Saygılarımızla,

Gonca AKÇAY
Sosyal Bilgiler Öğretmeni
Bülent Ecevit Üniversitesi T.Y.L.

*Velisi bulunduğum sınıfı numaralı öğrencisi
.....’in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum.*
(Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).

Veli Adı-Soyadı:

Tarih: / /

İmza:

Ek 6: İl Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni

T.C.
ZONGULDAK VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-45865702-604.01.01-44755901
Konu : Tez Çalışması İzni
(Gonca AKÇAY)

02/03/2022

VALİLİK MAKAMINA

Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Gonca AKÇAY'ın *"Ortaokul Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri ile Politik Okuryazarlık Becerileri Arasındaki İlişki"* konulu tez çalışmasına veri sağlamak amacıyla İlimiz Ereğli İlçesinde bulunan ekli listedeki Okullarda eğitim öğretim görmekte olan öğrencilere, 2021-2022 Eğitim Öğretim Yılı içerisinde, COVID-19 pandemi dönemi sürecinin ilerleyişine göre yüzyüze veya dijital ortamda Araştırma Çalışmasını uygulama talebi, 21/02/2022 tarih ve 138693 sayılı yazısı ile Müdürlüğümüze bildirilmiştir.

Millî Eğitim Müdürlüğünde toplanan Komisyonumuzca, Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Gonca AKÇAY'ın *"Ortaokul Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri ile Politik Okuryazarlık Becerileri Arasındaki İlişki"* konulu tez çalışmasına veri sağlamak amacıyla İlimiz Ereğli İlçesinde bulunan ekli listedeki Okullarda eğitim öğretim gören öğrencilere, 2021-2022 Eğitim Öğretim Yılı içerisinde, COVID-19 pandemi dönemi sürecinin ilerleyişine göre, yüzyüze veya dijital ortamda Araştırma Çalışmasının uygulanmasında sakınca olmadığına karar verilmiş olup; söz konusu çalışmanın, "21/01/2020 tarihli ve 1563890 sayılı "Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama (2020/2 nolu) Genelgesi doğrultusunda" Okul Müdürlükleri'nin uygun gördüğü tarih ve saatlerde, Okul Müdürlüklerinin koordinesinde ve gönüllülük esasına göre yapılması, Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde, Olur'larınıza arz ederim.

Züleyha ALDOĞAN
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR

Necdet ÖZDEMİR
Vali a.
Vali Yardımcısı V.

Adres :

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <http://evraksorgu.meb.gov.tr>

02.03.2022
Güvenli Elektronik İmza
Aslı ile Aynıdır
Nurgül YAVUZ
Sefi

Bilgi için: Berna BAKIR

Unvan : Memur

İnternet Adresi : istatistik67@meb.gov.tr

Faks: 3722806799

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 0dc6-f752-3a4f-b9ad-640d kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
ZONGULDAK VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-45865702-605.01-44945502
Konu : Tez Çalışması İzni
(Gonca AKÇAY)

03.03.2022

BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 21/02/2022 Tarih ve 138693 sayılı yazınız.

Üniversitenizin Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Gonca AKÇAY'ın "*Ortaokul Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri ile Politik Okuryazarlık Becerileri Arasındaki İlişki*" konulu tez çalışmasına veri sağlamak amacıyla ilimiz Ereğli İlçesinde bulunan ekli listedeki Okullarda eğitim öğretim görmekte olan öğrencilere, 2021-2022 Eğitim Öğretim Yılı içerisinde, COVID-19 pandemi dönemi sürecinin ilerleyişine göre yüz yüze veya dijital ortamda Araştırma Çalışmasını uygulama talebi ilgi yazınız ile Müdürlüğümüze bildirilmiş olup; konuya ilişkin, Valilik Makamı'ndan alınan 02/03/2022 tarih ve 44755901 sayılı Olur, ekte gönderilmiştir. İlgilere bilgi verilmesi hususunda;

Gereğini arz ederim.

Züleyha ALDOĞAN
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek :

- 1- Valilik Makamı Olur'u (1 sayfa)
- 2- Onaylı Anket Formları (3 sayfa)
- 3- Okul Listesi (1 sayfa)

04.03.2022
Elektronik İmza
Berna BAKIR
İl Millî Eğitim Müdürü

Adres :

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Bilgi için: Berna BAKIR

Unvan : Memur

Faks: 3722806799

İnternet Adresi: istatistik67@meb.gov.tr

----- güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 5d60-96d8-3fc5-861e-3b2e kodu ile teyit edilebilir.

Ek 7: Etik Kurulu Tez Konusu Kararı

Evrak Tarihi	10.01.2022-121983	T.C.
	ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ	
	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ	
	YÖNETİM KURULU KARARLARI	
TOPLANTI TARİHİ		TOPLANTI NO
07.01.2022		2022/01
MADDE 45	Enstitümüz Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programında tez danışmanlığı Doç. Dr. Barış KAYA tarafından yürütülen Gonca AKÇAY'ın "Sosyal Bilgilerde Etkin Vatandaşlık Eğitimi ve Öğrencilerin Politik Okuryazarlık Becerilerinin İncelenmesi" olarak belirlenen tez başlığının; Anabilim Dalı Başkanlığının 07.01.2022 tarih ve 121406 sayılı teklifi doğrultusunda "Ortaokul Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri İle Politik Okuryazarlık Becerileri Arasındaki İlişki" olarak değiştirilmesine oybirliği ile karar verilmiştir.	
Tez Başlığı Değişikliği		
Gonca AKÇAY		

Z.B.E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü 67100 Zonguldak,

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ek 8: Etik Kurulu Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 08.02.2022-130966

Kurum Kayıt Tarihi ve
Sayısı: 21.01.2022/127062

Protokol No: 35

28.01.2022

T.C

ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU KARARI

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Anket
BAŞLIK:	Ortaokul Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri ile Politik Okuryazarlık Becerileri Arasındaki İlişki
SORUMLU ARAŞTIRMACI:	Doç. Dr. Barış KAYA
KARAR:	UYGUN

ETİK KURUL ÜYELERİ

Prof. Dr. Ertuğrul YILDIRIM
Başkan

Prof. Dr. Ahmet Ferda ÇAKMAK
Üye

Prof. Dr. Ahmet Erkan KOCA
Üye

Doç. Dr. Tülay KUZLU AYYILDIZ
Üye

Doç. Dr. Şaban ÇELİKOĞLU
Üye

29.05.2014 tarih ve 2014/08-13 sayılı Senato Kararı ile kabul edilmiştir.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Evrak sorgulaması: <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5319&eD=BSR5YRMVBE&eS=130966> adresinden yapılabilir.

ÖZ GEÇMİŞ

Adı ve Soyadı: Gonca AKÇAY

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

Uzmanlık Alanı: Sosyal Bilgiler Eğitimi

Derece	Bölüm/ Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Gazi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Gazi Üniversitesi	2007
Yüksek Lisans	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	2023

Eserler :

A. Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

A1.

B. Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında (proceedings) basılan bildiriler:

B1. Akçay, G. (2022). Politik Okuryazarlık Becerisi İle Eleştirel Düşünme Eğilimi Arasındaki İlişki. 1. Uluslararası Sosyal Bilimlerde Yeni Ufuklar Kongresi-Incohis 2022 Autumn, 25-26 Kasım, 2022, İstanbul.

C. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplar veya kitaplardaki bölümler:

C1. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplar:

C1.1.

C2. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplardaki bölümler:

C2.1.....

D. Ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

D1.....

E. Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında basılan bildiriler:

E1.

F. Sanat ve tasarım etkinlikleri:

F1.....

G. Diğer yayınlar: (Yukarıdaki maddelerde yer alan başlıklardaki kategorilere girmeyen ve belirtilmek istenen tüm eserler bu maddenin altında belirtilecektir.)

G1.....